

Torsdagen den
6 april 1972

*Om ändrade regler
för beskattning av
bostadsrätt*

Torsdagen den 6 april

Kl. 13.00

§ 1 Om ändrade regler för beskattning av bostadsrätt

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Molins* (fp) i kammarens protokoll för den 23 mars intagna fråga, nr 141, och anförde:

Herr talman! Herr Molin har frågat när jag avser att förelägga riksdagen sådana förslag till ändrade regler för beskattning av bostadsrätt som föreslagits av bostadsbeskattningsutredningen.

Med hänsyn till de starka reservationer som framkommit under remissbehandlingen och då dessutom det statsfinansiella läget inte tillåter att kostnaderna för förslaget genomförande överförs på skattebetalarna har jag kommit till slutsatsen att förslag till riksdagen inte kan framläggas nu.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för det rätt sensationella svaret. Den statliga bostadsbeskattningsutredningen föreslog ju i fjol att bostadsrättsinnehavarna skulle på samma sätt som villaägarna få göra avdrag vid inkomstbeskattningen för räntor. I det här fallet var det fråga om bostadsrättsinnehavarens andel av bostadsrättsföreningens totala räntekostnader.

Den av utredningen föreslagna avdragsrätten skulle naturligtvis få stor betydelse för alla dem som bor i bostadsrättsfastigheter, men speciellt stor betydelse för dem som bor i nya hus med bostadsrätt.

HSB:s riksförbunds fullmäktige har i ett cirkulärbrev i november 1971 informerat sina medlemmar om vad bostadsbeskattningsutredningens förslag skulle betyda för dem och angett värdet för medlemmar av olika kategorier. Det är ganska klart att dessa människor har haft rätt stora förväntningar på de nya beskattningsreglerna.

Jag har med posten hit till riksdagen i dag fått ett brev från Riksbyggens representantskap i Göteborg, där man säger: "Riksbyggens, REPRESENTANTSKAP i Göteborg, vilket företräder 62 bostadsrättsföreningar med cirka 35 000 boende, förklarade sig vid årsstämman den 15 mars 1972 enhälligt stödja det från LO, HSB och Svenska Riksbyggen gemensamma remissyttrandet över Bostadsbeskattningsutredningens betänkande 'Bostadsbeskattning'".

Representantskapet beslutade tillstålla samtliga riksdagsledamöter inom göteborgsregionen uttalandet med hemställan om deras medverkan till ett positivt beslut i frågan."

Också detta belyser ju de förväntningar inom den här kategorin av boende som bostadsbeskattningsutredningens förslag har fött. Det är alltså ungefär 300 000 bostadsrättsinnehavare som har gått och väntat på

Torsdagen den
6 april 1972

*Om ändrade regler
för beskattning av
bostadsrätt*

ett besked när den föreslagna förändringen av skattereglerna för bostadsrätt skall genomföras. De har fått ett besked av herr Sträng i dag. Ett klart och nedslående besked. Jag tror inte det är mycket att hoppas på det allra sista ordet i svaret, där det står "nu", men jag vill ändå komplettera min fråga till finansministern med frågan vad termen "nu" kan betyda. Kan en ändring bli aktuell nästa år eller någonting sådant?

Herr finansministern STRÄNG: . . .

Herr talman! Naturligtvis är det beklagligt om HSB har diskonterat utvecklingen på så sätt att man har givit sina medlemmar intrycket av att det bara var fråga om en expedition av riksdagen. Som alltid måste ett sådant här förslag prövas inom det samhällsekonomiska eller rättare sagt statsfinansiella utrymme som föreligger. Förslaget skulle innebära en kostnad för statskassan av storleksordningen 275 miljoner. Även frågeställaren ger mig nog rätt uti att det i dagsläget inte föreligger några möjligheter att på andra vägar skaffa fram de pengarna. Jag tror inte heller att någon är beredd att säga att läget är sådant att man sorglöst och lättsinnigt kan försämma finanspolitiken inför det perspektiv som vi ändå räknar med att vi här framför oss.

När man läser bostadsbeskattningsutredningens betänkande finner man emellertid att det ger en del ganska värdefulla informationer. Av en jämförelse mellan hyreskostnaden i villafastigheterna, i bostadsrättsfastigheterna och i hyresfastigheterna framgår att det inte är något som helst tvivel om att hyresfastigheterna är sämst ställda. Det gäller oavsett om jag tar en kostnadsberäkning som omfattar tiden 1960–1968, 1950–1960 eller 1940–1950. Utredningen har varit ambitiös nog att göra parallella kostnadsberäkningar för dessa perioder. Årskostnaden är lägst för villafastigheterna och därefter kommer bostadsrättsfastigheterna medan hyresfastigheterna är den dyraste boendeformen för bostadskonsumenten.

Om man under dessa förhållanden vill införa en likställighet mellan bostadsrättsinnehavarna och egnahemsägarna genom ränteavdragen i beskattningen, skapar man naturligtvis en ännu större orättvisa mellan bostadsrättsinnehavarna och de väsentligen flera som bor i hyresfastigheterna. Det finns i runda tal 1/2 miljon lägenheter i bostadsrättsfastigheterna, 1,1 miljoner lägenheter i egnahemmen och 1,3 miljoner lägenheter i hyresfastigheterna. Om man skulle tillgodose det krav på rättvisa som jag är medveten om då skulle resas från det andra hållet, räcker det inte med närmare 300 miljoner kronor utan det blir då fråga om en statsfinansiell utgift som tenderar att gå upp emot miljarden.

Detta visar vilken oerhört komplicerad uppgift det är att börja arbeta med utredningens material som utgångspunkt, och det har ju också föranlett företrädare för hyresgästintressena att avstyrka utredningens förslag – förutom att en utomordentligt bastant majoritet i övrigt av remissinstanserna har avstyrkt förslaget.

Det är inte överraskande om jag från dessa utgångspunkter kommer fram till att det för dagen inte finns någon möjlighet att realisera det förslag som utredningen avgivit.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! När jag sade att det var ett klart och nedslående besked som finansministern hade lämnat här i dag menade jag, att det var nedslående av två skäl. För det första har de stora organisationerna på bostadsrättens område -- HSB och Riksbyggen, som jag tidigare citerade här -- tagit ställning och informerat sina medlemmar om vilka positiva effekter som ett genomförande av utredningsförslaget skulle leda till. För det andra utgick bostadsbeskattningsutredningen från önskemålet om att i reglerna för beskattning av boendekostnader skapa rättvisa mellan villaägare och bostadsrättsboende, dvs. mellan alla som satsat ett eget kapital i sitt boende.

Jag tillhör dem som menar att bostadsrättsformen i sig har sådana fördelar att det inte kan ligga i samhällets intresse att missgynna boende med bostadsrätt. En fördel med egenförvaltningen inom bostadsrättsformen är att den leder till en ökad boendedemokrati, och den leder dessutom till ett gemensamt ansvarstagande bland de boende för bostadshusen, vilket jag också uppfattar som ett värde.

Huvudargumentet för dem som har sagt att bostadsbeskattningsutredningens förslag bör genomföras har väl också varit att man inte skall vidta åtgärder som innebär att bostadsrättsboende missgynnas.

Naturligtvis har jag ingen annan uppfattning än finansministern när det gäller det statsfinansiella utrymmet för att omgående genomföra en sådan här reform. Det var därför jag så att säga hängde upp en liten förhoppning kring ordet "nu" i finansministerns svar. Jag förstår att någon proposition inte kan förväntas under hösten 1972. Kan den förväntas under 1973, enligt finansministerns bedömning?

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Så långt kan jag ge frågeställaren ett klart besked: Någon proposition är inte att förvänta under 1972. Huruvida det skulle finnas någon möjlighet under 1973 får man nog bedöma vid det tillfället. Det är fasligt äventyrligt att lova ut sådana här historier i förväg.

Jag är naturligtvis medveten om besvikelsen bland bostadsrättsinnehavarna. Den påminns jag om praktiskt taget en à två gånger i veckan, när jag tar emot alla de resolutioner i den här frågan som antas ute på föreningsmötena. Men jag har fått säga mig att det är ingenting att göra åt saken. Det finns inte utrymme för reformen, och som jag sade i mitt förra inlägg så har förslaget också längre gående konsekvenser än man räknade med. Därför kan man faktiskt inte göra någonting, och jag trodde nog att allmänheten redan hade dragit den slutsatsen. Efter dagens debatt bör det inte vara någon tvekan på den punkten.

Man kan möjligen, även om det är en tröst för ett tigerhjärta, påpeka att bostadsrättsproducenterna fick en extra favör i slutet av fjolåret, när belåningsgränsen höjdes från 95 till 98 procent, vilket naturligtvis var av utomordentligt värde för just den speciella kategorin av bostadsproducenter.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

*Om ändrade regler
för beskattning av
bostadsrätt*

Torsdagen den
6 april 1972

Om ökad skattebefrielse för invalidfordon

§ 2 Om ökad skattebefrielse för invalidfordon

Herr finansministern STRÄNG erhöill ordet för att besvara herr Börjessons i Falköping (c) i kammarens protokoll för den 24 mars intagna fråga, nr 145, och anförde:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig, om jag ämnar lägga fram förslag om att skattebefrielse för invalidfordon skall gälla alla handikappade som är beroende av fordonet, oavsett om den handikappade har förvärvsarbete eller ej.

Enligt gällande bestämmelser medges befrielse från automobils katt för personbil som ägs av höggradigt invalidiserad person som behöver fordonet för sin huvudsakliga förvärvsverksamhet eller för sin utbildning. Befrielse från automobils katt medför normalt också återbetalning av s. k. bilaccis.

Att utvidga skattebefrielsen till fall då bilen inte är nödvändig för arbetet eller studier är ej aktuellt för närvarande.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min enkla fråga, även om jag inte är nöjd med detsamma. Bakgrunden till frågan är det förhållandet, vilket också framgick av svaret, att nuvarande bestämmelser medger bilskattebefrielse endast för den som har förvärvsarbete eller genomgår utbildning. Svårt invalidiserade personer — rullstolsbundna och motsvarande — bör kunna erhålla skattebefrielse, även om de inte har förvärvsarbete eller genomgår utbildning. Jag tänker även bl. a. på en mycket stor grupp handikappade husmödrar.

Det finns svårt invalidiserade, som av olika orsaker inte kunnat delta i utbildning eller förvärvsarbete. De har ofta en mycket låg inkomst, kanske endast en liten pension. Bilskatten och bilaccisen blir för dem synnerligen betungande och gör det kanske omöjligt för dem att ha bil. Den handikappade som inte har förvärvsarbete har också behov av att förflytta sig och bryta sin isolering. Bilen borde för dessa människor jämföras med ett tekniskt hjälpmedel.

Det måste anses som ett jämlikhetskrav att den handikappade som av olika anledningar inte kan förvärvsarbete eller genomgå utbildning inte skall ha sämre förmåner än en handikappad med förvärvsarbete.

Herr talman! Jag knyter ändå en viss förhoppning till svaret, eftersom finansministern säger att en utvidgning av skattebefrielsen till fall då bilen inte är nödvändig för arbete eller studier ej är aktuell för närvarande. Jag hoppas att finansministern ännu inte sagt sista ordet i den här frågan. Jag vet att många handikappade med uppmärksamhet tar del av det svar som är lämnat.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. förekomsten
av åsiktsregistrering
inom försvaret,
m. m.*

Herr försvarsministern ANDERSSON erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr Werners i Tyresö (vpk), dels herr Olssons i Kil (fp) och dels herr Svenssons i Eskilstuna (s) i kammarens protokoll för den 24 mars intagna frågor, nr 144, 147 och 148, och anförde:

Herr talman! Herr Werner i Tyresö har frågat mig vilka instruktioner som har getts för åsiktsregistrering inom krigsmakten och vilka åtgärder som har vidtagits för deras efterlevnad.

Herr Olsson i Kil har frågat mig om jag anser det lämpligt att säkerhetspersonal från polisen och försvarsstabens säkerhetsavdelning är närvarande vid sammankomster av facklig karaktär.

Herr Svensson i Eskilstuna har frågat om jag med anledning av påståenden om åsiktsregistrering inom försvaret vill medverka till sådana åtgärder att full klarhet vinnas om att gällande lag följs och att respekten för den s. k. värnpliktsriksdagen som instrument för de värnpliktigas deltagande i opinionsbildningen i försvarsfrågan upprätthålls.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Enligt kungörelsen (1966:273) om säkerhetsskydd vid statsmyndigheter skall varje myndighet vidta åtgärder bl. a. till skydd mot att den som inte är pålitlig från säkerhetssynpunkt får tjänst eller uppdrag som är av betydelse för rikets säkerhet. För sådant ändamål får kontroll av en persons pålitlighet företas. Regler för hur denna kontroll skall gå till finns i personalkontrollkungörelsen (1969:446). Med personalkontroll förstås enligt kungörelsen inhämtande av upplysningar ur det polisregister som förs vid säkerhetsavdelningen inom rikspolisstyrelsen. I registret får rikspolisstyrelsen anteckna uppgifter som behövs för den särskilda polisverksamheten. I kungörelsen slås fast att anteckning i registret inte får göras enbart av det skälet att någon genom tillhörighet till organisation eller på annat sätt gett uttryck för politisk uppfattning. Personalkontroll får bara företas i fråga om tjänst som är hänförd till skyddsklass och av särskilt angivna myndigheter samt Allmänna bevaknings AB och Sveriges Radio AB. Inom krigsmakten är det endast överbefälhavaren som har rätt att företa personalkontroll. Vilka tjänster som skall hänföras till skyddsklass bestäms av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, vederbörande myndighet. Myndighet skall företa personalkontroll bl. a. när någon tillträder tjänst som tillhör skyddsklass. Kontrollen tillgår så att myndigheten hos rikspolisstyrelsen begär att få uppgift ur polisregistret. Sedan myndighet fattat beslut i personalkontrollärendet, skall de handlingar som har erhållits från rikspolisstyrelsen snarast återställas dit.

Den redogörelse som jag nu har lämnat visar att det register som behövs för personalkontrollen inom krigsmakten förs hos rikspolisstyrelsen. Något register av det slag herr Werner åsyftar behövs alltså inte och förs därför inte heller.

På herr Olssons fråga blir mitt svar att jag anser att det är olämpligt att säkerhetspersonal är närvarande vid sammankomster av facklig karaktär.

När det gäller herr Svenssons fråga vill jag på den senare delen svara att i den mån respekten för värnpliktskonferensen minskat är jag beredd att

Torsdagen den
6 april 1972

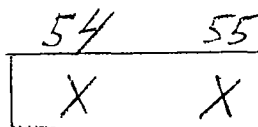
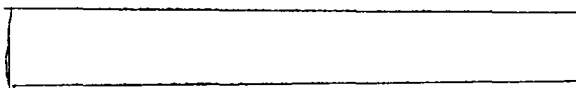
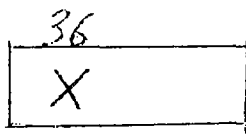
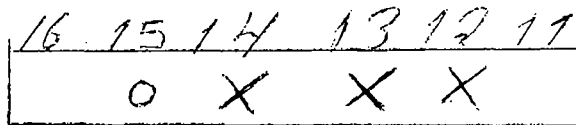
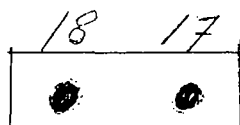
Ang. förekomsten
av åsiktsregistrering
inom försvaret,
m. m.

på alla sätt verka för att respekten återställs. Beträffande påståendena om åsiktsregistrering inom försvaret hänvisar jag till att denna fråga för närvarande utreds av justitieombudsmannen Thyresson och överbefälhavaren.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret på min fråga. Försvarsministern säger att något register av det slag som jag åsyftar inte behövs och därför inte heller förs. Men registrering behövs tydligen och förekommer uppenbarligen.

Bakgrunden till min fråga är naturligtvis den åsiktsregistrering som avslöjades vid årets värnpliktsriksdag strax före påsk. Denna registrering bestod som bekant i att folk utskickade från försvarsstabens säkerhetsavdelning med olika markeringar registrerade de värnpliktiga efter politisk åsikt.

Skissen, som nu visas på TV-skärmen, anger hur det gick till. Denna skiss är en avritning av säkerhetsmännens noteringar. Rektanglarna markerar borden i möteslokalen. Siffrorna är nummer på de värnpliktiga som deltog – de hade sina fasta platser. Enligt kontroll hos de värnpliktiga och ledamöter av den tidigare arbetsgruppen för värnpliktsriksdagen betyder de runda ringarna ovanför vilka står siffrorna 18 och 17 – de är på originalet fyllda med rött – värnpliktig organiserad i kommunistiska organisationer. De värnpliktiga som markerats med kryss har moderat eller andra försvarstrognas uppfattning. Den ofyllda ringen lär enligt SSU-are på konferensen beteckna socialdemokrater. Detta är även konstaterat av värnpliktsriksdagens ordförandekonferens, som sammanträdde omedelbart efter avslöjandet av åsiktsregistreringen.

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. förekomsten
av åsiktsregistrering
inom försvaret,
m. m.*

Försvarsstabschefen general Westin gav dagen efter vid en presskonferens en s. k. förklaring på vad de olika tecknen betydde. Han bekräftade därvid att tecknens utseende uppfattats rätt av den ledamot av den tidigare arbetsgruppen för värnpliktsriksdagen som avslöjade skandalen. Generalens förklaring att kryssen skulle markera ledamotskap i ett visst utskott, som behandlade rättsfrågor, är icke korrekt. Ett flertal av dem som markerats med kryss tillhörde nämligen annat utskott än det som generalen hänсыftade på! Detta kan också kontrolleras efter den deltagarförteckning och den avritning av markeringarna som gjorts.

Det råder alltså inget tvivel om att registrering av partipolitiska sympatier hos deltagarna har förekommit. Hänvisningen till JO-utredningen som statsrådet gjort är inte tillfredsställande. Ty — och den frågan vill jag att statsrådet nu besvarar — vilka garantier har man för att JO får ta del av just de papper som säkerhetsmännen konstruerade under konferensen? Med hänsyn till aktuella uppgifter som nyligen framkommit är det av yttersta vikt att statsrådet besvarar den frågan i dag.

Herr OLSSON i Kil (fp):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för det klara svaret på min enkla fråga. Anledningen till min fråga liksom till herr Werners var det som hände vid värnpliktsriksdagen i Örebro den 23 mars, där det under uppseendeväckande former avslöjades att personal från försvarsstabens säkerhetsavdelning följde förhandlingarna.

Frågan om orsaken till säkerhetspersonalens närvaro och dess förehanden vid värnpliktskonferensen håller, som vi nu vet, på att utredas dels på försvarsministerns, dels på justitieombudsmannens initiativ. Innan dessa utredningar öppet redovisat sina resultat kan knappast hundra-procentig klarhet nås om vad som egentligen hände. Uppgifterna om åsiktsregistrering får tills vidare stå mot förnekandena av att sådan registrering förekommit.

Vad utredningarna än kommer att visa måste man hålla med deltagarna i konferensen, där jag själv var ögonvittne, om att det är högst besynnerligt att försvarsstaben skickar representanter att bevaka en konferens av facklig karaktär — representanter som på direkt förfrågan inte kan tala om vilken uppgift de har på konferensen, som inte ens uppger sitt namn, varifrån de kommer eller på vems uppdrag de befinner sig där. Vi vet nu att försvarsministern tycker att detta är olämpligt. Men när dessa människor dessutom bevisligen sysselsätter sig med att rita diverse tecken — kors, ringar och röda prickar — för att kartlägga värnpliktsdelegaterna måste man fråga sig: Vad var egentligen syftet?

Om det nu är så, som chefen för försvarsstaben påstod i Kvällsöppet den 23 mars, att säkerhetsfolket befann sig på värnpliktsriksdagen för att följa debatten om arreststraffet, varför då skicka folk från den hemliga avdelningen? Hör anonyma agenter hemma i detta sammanhang? Och varför denna kryptiska kartläggning av delegaterna?

Delade försvarsministern försvarsstabschefens uppfattning beträffande den sistnämnda frågan, när han i samma TV-program sade att det är viktigt för försvarsstaben att känna till om det t. ex. är socialdemokrater eller moderater som förespråkar ett förslag, eftersom man då skulle

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. förekomsten
av åsiktsregistrering
inom försvaret,
m. m.*

kunna veta hur stort intresse saken har för de värnpliktiga?

För mig verkar förklaringen krystad och tillvägagångssättet både omständligt och klumpigt. Är det majoritetens uppfattning man är ute efter, får man lättast reda på den genom att studera värnpliktskonferensens beslut och protokoll, inte genom att plita ringar, kryss och röda prickar efter delegaternas platsnummer.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Jag har som intresserad av de värnpliktigas förhållanden, bl. a. i egenskap av ordförande i beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, ansett mig behöva aktualisera de två principiella spörsmål som försvarsministern just i sitt svar redogjort för. Jag tackar för vad han då anförde. Beträffande påståendena om åsiktsregistrering vid värnpliktsriksdagen hänvisar statsrådet till JO:s utredning. Jag är beredd att avvakta denna, men uttalar önskemål om att den utförs skyndsamt.

Den andra delen av min fråga berör dock en redan konstaterad realitet. Jag syftar på den psykologiska effekten av närvaron på konferensen av säkerhetsmän, på bilder i pressen skyggt skylande sina ansikten, och det åtminstone skenbart uppseendeväckande i deras förehavanden såsom upptecknare av, enligt lämnade förklaringar, några slags mer eller mindre meningsfyllda krumelurer i anslutning till vad som yttrades på en offentlig konferens. Jag finner det naturligt att många, exempelvis i pressen, har varit förvånade över att en så stor del av representationen för försvarsstaben var sysselsatt med något slags detektivarbete på en konferens, där varje inlägg bandinspelades och alltså i efterhand kan göras tillgängligt för envar. Egentligen vore det lika irrationellt om herrarna utförde den typen av jobb på åhörarläktaren i denna kammare, där ju också människor med olika politiska åsikter ger sin mening i den politiska och demokratiska debatten till känna.

De stämningar, som framkallades bland de värnpliktiga då en medlem av värnpliktsriksdagens arbetsutskott apostroferade säkerhetsmännen, tog sig uttryck i ett uttalande, som antogs av värnpliktsriksdagen och där det sades att man hade skäl att misstänka att konferensens deltagare var utsatta för åsiktsregistrering och att regeringen omedelbart måste lägga papperen på bordet för "att det i framtiden skall existera någon form av förtroende mellan den militära ledningen och Sveriges värnpliktiga".

Rakt på sak: Min fråga och mitt inlägg har tillkommit för att vädja till försvarsministern att medverka till att återställa respekten för värnpliktsriksdagen som instrument för de värnpliktigas deltagande i den demokratiska debatten. Det finns alltför många som sysslar med groteska misstänklighöror av den typ som kom fram i ett uttalande från ett utskott på värnpliktsriksdagen, där det sägs att "värnpliktsriksdagen är skapad för att ge militärapparaten sken av demokrati". Det får inte genom någon försvarets åtgärd ges ens en tillstymmelse till trovärdighet åt de i debatten förekommande floskleirna från antidemokratiska riktningar att det s. k. militäretablissemanget skulle vara en stat i staten, som saknar lydnadsplikt gentemot folkstyret.

Herr försvarsministern ANDERSSON:

Herr talman! Jag förstår upprördheten över vad som förekom på den värnpliktsriksdag där jag själv upplevde hur de värnpliktiga uppfattade vad de ansåg hade skett.

Att det fanns representanter närvarande vid värnpliktsriksdagen från försvarsstabens sektion 2 var kanske inte onaturligt; de var inbjudna av kongressen. Någon order om att dessa representanter för försvarsstaben skulle anteckna deltagarnas politiska åsikter hade inte utgått, och de förnekar alldeles bestämt att de var där för att syssla med detta. Herr Werner i Tyresö frågade mig om jag kan garantera att de handlingar som de hade i sin hand kommer till JO. Jag kan bara svara att JO redan, om jag är rätt underrättad, har fått sådana handlingar; hur de ser ut vet jag inte.

Värnpliktsriksdagens deltagare ansåg att de var föremål för åsiktsregistrering, och här står alltså uppgift mot uppgift -- jag har inte kunnat klarlägga vad som är sant. ÖB gör en utredning som ännu inte är färdig. Jag har fått ta del av hur långt han har hunnit, men jag vågar inte med ledning därav avgöra vad som är sant. Jag måste avvakta vad JO säger.

Värnpliktsriksdagen var ju offentlig. Allt vad som sades där togs upp på band, och i debatterna deklarerade de flesta öppet sin politiska uppfattning. Någon åsiktsregistrering genom närvarande polisrepresentanter och under konspiratoriska former behövdes ju inte. Om detta verkligen har skett, är det fullkomligt meningslöst.

Varför var de där? frågade herr Olsson i Kil. Försvarsstabschefen har i olika uttalanden försökt förklara det. Jag tror att sanningen är den att man knappast var närvarande på värnpliktsriksdagen för att registrera några åsikter -- det vore i varje fall helt meningslöst. Men jag kan tänka mig att polisledning och militärledning ville ha reda på vilka avsikter vissa grupper har med den ohörsamhetskampanj -- det illegala arbete -- som pågår inom försvaret. Det arbetet kan ju inte ha undgått någon, och naturligtvis då inte, hoppas jag, försvarsledning och polisledning. De flygblad, de tidningar och de skrifter som utdelades i massor på förbanden när valen till ombud skedde, kommer från samma organisation som i en resolution, antagen på dess kongress i början av det här året, t. ex. uttalade om herr Werners parti att "vpk är den småborgerliga socialismens parti" och att "vår och arbetarklassens farligaste fiende i dag är vänsterpartiet kommunisterna". Organisationen skriver i sina stadgar, återantagna i januari i år, att det klasslösa kommunistiska samhället kan endast nås "genom att arbetarklassen under ledning av sitt parti i en väpnad revolution rycker makten från bourgeoisin, krossar dess statsapparat och upprättar proletariats diktatur".

Jag vill citera ur en resolution om den s. k. borgerliga militärapparat. Denna resolution, som jag föreställer mig att rikspolisledningen och försvarsledningen har läst, är också antagen av kongressen i januari månad i år. Det heter där bl. a. "att förbundet påbörjar det teoretiska, politiska och organisatoriska arbetet med förbundets och hela arbetarklassens förberedande för det väpnade upproret. -- För att skapa en organisatorisk grundval för de väpnade styrkornas uppbyggande är det nödvändigt att under militärutskottets ledning påbörja de praktiska

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. förekomsten
av åsiktsregistrering
inom försvaret,
m. m.*

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. förekomsten
av åsiktsregistrering
inom försvaret,
m. m.*

förberedelser som befinns lämpliga." Det skall på varje förband finnas minst tre medlemmar, som skall vara sammanslutna i en cell. Deras uppgift skall vara "att utveckla propaganda- och agitationsarbetet bland soldaterna och därvid lägga vikt vid utvecklingen av de illegala arbetsformerna".

Jag skulle, herr talman, beträffande det arbete som bedrivs inom denna organisation kunna läsa upp mycket mer, men jag kan kanske återkomma.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Att de här grupperna som statsrådet refererar till säger vettlösa saker om vårt parti kan ju knappast användas som argument mot oss. Då kan ju statsrådet lika gärna referera vad de säger om SAP – det är heller inga vackra saker.

Men till huvudfrågan! Efter kontakt med dem som avslöjat registreringen visar det sig nu att försvarsstaben försett JO med papper som inte är identiska med dem som säkerhetsmännen hade på konferensen. Dessutom saknas en del papper enligt de uppgifter som har lämnats till mig i dag. Och jag vill upprepa frågan: Är statsrådet beredd att medverka till att originalen ställes till JO:s förfogande?

Det är inte bara vad som har hänt vid värnpliktsriksdagen som gör att det är svårt att komma ifrån att SÄPO på olika områden inom samhällslivet är en stat i staten. Här kan folk från försvarsstabens säkerhetsavdelning sitta på en värnpliktsriksdag och göra anteckningar om vilka åsikter deltagarna har och för fram. Sitter det möjligen folk från SÄPO här på läktaren i dag och registrerar de svenska riksdagsmännens åsikter? Det vore lika följdriktigt som att de satt på värnpliktsriksdagen.

Nu säger man visserligen att de bara har suttit och ritat runda ringar och kryss. Men det är litet för allvarliga saker att förklara enbart med detta. Vill man spela luffarschack kan man stanna på Bergsgatan eller på Gärdet och göra det.

Jag tror att det efter de här avslöjandena vore på tiden att försvarsministern tog befälet över hela den svenska krigsmakten inklusive säkerhetstjänsten, eftersom vad som hänt visar att högste chefen för det svenska försvaret inte känner till vad alla hans officerare sysslar med.

Herr försvarsministern ANDERSSON:

Herr talman! Herr Werner i Tyresö har ytterst litet reda på, märker jag, vad jag sysslar med och vilken kontroll jag har över den verksamhet som bedrivs inom försvaret. Jag är helt klar över vad som har inträffat här. Jag har på värnpliktsriksdagen själv utdömt metoden att sitta vid konferensen och handla så, att hela konferensen fick uppfattningen att den var föremål för åsiktsregistrering.

Men jag måste själv skaffa mig klarhet om vad som verkligen har förekommit. De papper som herr Werner talar om och som naturligtvis är intressanta försvann i samband med det tumult som uppstod på värnpliktsriksdagen. De finns alltså inte. Man har gjort nya skisser, men hur de ser ut vet jag inte. Dessa fakta trodde jag var kända.

Vad jag emellertid inte hann med att säga i mitt förra anförande var,

att jag inte vill försöka leka blindbock i denna fråga. Jag förstår mycket väl att både säkerhetspolisen och försvarsstaben med utgångspunkt i den propaganda jag talat om var närvarande för att se vilka avsikter man hade, hur man avsåg att störa kongressen och om man nådde resultat med sin propaganda - men det gjorde man ju inte!

Herr OLSSON i Kil (fp):

Herr talman! Jag återkommer till frågan om åsiktsregistreringen.

Försvarsstabschefen sade att det inte förekom någon sådan registrering, och detsamma har sagts från många andra håll. Det som förekom var något helt annat. Men samtidigt har man medgivit att det var viktigt att veta huruvida det var socialdemokrater, moderater eller andra som förespråkade ett visst förslag. Om dessa markeringar av politisk tillhörighet inte är åsiktsregistrering, vad är det då?

Vi vet att säkerhetsorganen arbetar och många gånger måste arbeta under sekretess. Där ligger naturligtvis en stor risk. Bristen på insyn kan ge utrymme för övernit och enögdhet hos säkerhetsorganens centrala uttolkare och informatörer, även om man anser sig arbeta lojalt inom systemets ramar och regler. Jag är av den uppfattningen att vi behöver säkerhetsorgan för att t. ex. kartlägga den verksamhet som bedrivs i vårt land av terrororganisationer av typen Ustasja eller för att förhindra spioneri och annan sabotageverksamhet. Men det är av utomordentlig vikt att säkerhetsorganen agerar så att deras arbete inger respekt och inte inbjuder till förlöjligande. Vi satsar ändå över 40 miljoner kronor per år enbart på säkerhetspolisen. Då är det viktigt att den får utföra ett reellt arbete och inte syssla med meningslösa uppgifter på fackliga kongresser. Utredningen får visa om så har varit fallet.

Om ett långt drivet hemlighetsmakeri - och låt mig säga övernit - får råda löper man risken att skapa förföljelsekänslor, dels hos de grupper som tycker sig ana en SÄPO-agent bakom varje buske och varje telefonknäppning, som en tidning uttryckte det häromdagen, dels hos säkerhetspolisen, som kan se samhällsfiender och omstörtare i var och varannan kommunist, demonstrant eller radikal student.

Delar försvarsministern min uppfattning att båda dessa tendenser skadar förtroendet för demokratin?

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Jag uttalar min tillfredsställelse över det besked jag här fick av försvarsministern och som gick ut på att i den mån respekten för värnpliktsriksdagen som ett demokratiskt forum har minskat, så är försvarsministern beredd att på alla sätt verka för att den återställs. När försvarsministern anlände till värnpliktsriksdagen den dag då här diskuterade händelser inträffade fick han troligen eklatanta bevis för hur respekten för värnpliktsriksdagen hade undergrävs genom säkerhetsmännens närvaro.

I detta sammanhang vill jag också uttala min uppskattning av att försvarsministern genom sina öppna svar på frågor från deltagare i värnpliktsriksdagen samma dag medverkade till att församlingen bestämde sig för att fortsätta sina förhandlingar, trots att stämningar för ett

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. förekomsten
av åsiktsregistrering
inom försvaret,
m. m.*

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. förekomsten
av åsiktsregistrering
genom statliga
organ*

beslut i motsatt riktning tidigare hade förefunnits. Men nu återstår det att följa upp detta med åtgärder som skapar förtroende hos de värnpliktiga för deras rätt att medverka i den demokratiska debatten.

Det förekommer ibland fantasifulla påståenden om att de elementäraste medborgerliga rättigheter skulle trampas under fötterna i försvaret. Jag har haft anledning att reagera mot detta i samband med en anmälan till JO från herr Francke i Ny Dag då en stabsövning genomfördes, vid vilken beredskapsnämnden för psykologiskt försvar medverkade. Nämnden påpekade i sitt svar att det ligger i sakens natur att beredskapsnämnden inte lägger upp sin utbildningsverksamhet så att den riktas mot grupper i samhället som har en viss politisk uppfattning. Det väsentligaste är tvärtom att understryka varje medborgares rätt att hysa en avvikande mening och inom ramen för gällande lagstiftning verka för den. Justiteombudsmannen Gunnar Thyresson hade efter fullgjord granskning inte funnit att under övningen något förekommit som kan anses otillbörligt mot någon grupp eller enskild person. Av särskilt intresse är vad JO i en principiell del av sitt yttrande uttalat, nämligen att kritik med fog skulle kunna riktas mot övningsförutsättningarna om i dessa enskilda verkliga personer eller i verkligheten existerande grupper utmålats såsom sysslande med skändlig verksamhet. Så var emellertid inte fallet.

Det är värdefullt att den pågående granskningen av åsiktsregistreringen sker från dessa JO:s demokratiska utgångspunkter.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Ang. förekomsten av åsiktsregistrering genom statliga organ

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Hermanssons* (vpk) i kammararens protokoll för den 4 april intagna fråga, nr 150, till herr statsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Hermansson har frågat statsministern om regeringens överväger åtgärder för att antagna lagar skall följas och undersökning respektive registrering av politiska åsikter genom olika statliga organ bringas att upphöra. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Försvarsministern har nyss redogjort för vad som gäller beträffande den personalkontroll som måste göras till skydd mot att den som inte är pålitlig från säkerhetssynpunkt får tjänst eller uppdrag som är av betydelse för rikets säkerhet. Jag ber att få hänvisa till denna redogörelse. Härav framgår att i det register som förs vid rikspolisstyrelsens säkerhetsavdelning anteckning inte får göras enbart av det skälet att någon genom tillhörighet till viss organisation eller på annat sätt gett uttryck för politisk uppfattning.

Angående tolkningen av denna bestämmelse när det gäller någons tillhörighet till politisk organisation som i sitt program har angivit att man skall verka för att med våld omvandla samhället vill jag säga att enbart tillhörighet till sådan organisation inte utgör skäl att anteckna någon i registret. Skulle fortsatta utredningar visa att sådan organisations verksamhet kan innebära fara för att handlingar företas som riktar sig

mot rikets säkerhet får regeringen vidta de åtgärder som föranleds därav.

På senare tid har framkommit uppgifter angående säkerhetspolisens verksamhet i vissa fall. Dessa är föremål för utredning av justitieombudsmannen. Regeringen avvaktar resultatet av justitieombudsmannens utredning.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar traditionellt för svaret, även om det inte gav något nytt.

Det är inte för mycket sagt att de avslöjanden som under den senaste tiden gjorts både om SÄPO:s och om den militära säkerhetstjänstens verksamhet skapat en förtroendekris från allmänhetens sida gentemot dem som är ansvariga för dessa organisationers verksamhet. Jag talar här inte om skyddet gentemot underrättelseverksamhet från främmande makter, utan om den inrikespolitiska verksamhet som de båda säkerhetsorganen av allt att döma fortfarande bedriver.

Riksdag och regering har beslutat att efterforskning och registrering av politiska åsikter inte skall få bedrivas av statliga organ. Det är bara några veckor sedan dessa deklarationer här i riksdagen upprepades i debatten om anslagen till SÄPO:s verksamhet. Men många uppgifter talar för att de beslutade riktlinjerna inte efterlevs.

Den begränsade taletiden tillåter inte en genomgång av de olika fallen. Det är uppgifter från FNL-grupper om telefonavlyssning och hemlig polisövervakning. Det är skoleleven i Hedemora, ordförande i Konservativ skolorbund, som SÄPO försökte värva för att spionera på FNL-grupperna. Det är den unga kvinnan som arbetade på luftfartsverket och om vilken SÄPO antecknat att hon studerat marxism i en cirkel och ansåg att Sverige var kapitalistiskt styrt. Det är uppgifter från gruvarbetarnas strejkkommitté i Malmberget om telefonavlyssning. Det är händelserna nu senast på värnpliktsriksdagen. — Jag har svårt att förstå försvarsministerns argument att säkerhetsmän måste närvara därför att vissa grupper driver vissa åsikter. Kan inte försvarsministern och hans statssekreterare klara de frågorna? — Det är de blanketter som registrerar invandrades politiska åsikter. Det är de blanketter som nyligen utsänts inom försvaret och som också upptar rubriker om politisk organisationstillhörighet. Det är medicinstuderanden i Umeå, centerpartistisk ledamot av kommunfullmäktige, som SÄPO försökte värva som agent för att rapportera om de blivande läkarnas politiska åsikter.

I några fall har SÄPO:s mot lagen stridande verksamhet kommit i dagen genom personer som avböjt att bli agenter. Hur många har tackat ja? Hur många rapporterar på detta sätt om sina studie- och arbetskamraters politiska åsikter för lokala eller centrala SÄPO-instanser?

Det är bra att JO nu granskar dessa förhållanden. Det borde ha gjorts tidigare, och regeringen borde själv ha tagit initiativet. Två krav anser vi viktiga i detta sammanhang:

Det utlåtande som justitieministern sedan skall lämna måste komma innan riksdagen åtskiljs för sommaren. Ett organ med representanter för samtliga partier bör beredas möjlighet att ta del av JO:s hela redogörelse samt göra de ytterligare undersökningar man anser vara nödvändiga. Kan justitieministern lova att så blir fallet?

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. förekomsten
av åsiktsregistrering
genom statliga
organ*

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. förekomsten
av åsiktsregistrering
genom statliga
organ*

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Herr Hermansson har berört ett antal enskilda fall där uppgifter i pressen gett uppfattningen att det inom säkerhetspolisen skulle förekomma åsiktsregistrering. Innan vi har fått JO:s utredning om hur det i varje enskilt fall ligger till — det är också enligt min mening utomordentligt betydelsefullt att en sådan utredning sker — kan vi inte ta ställning till huruvida enskilda säkerhetspoliser av någon anledning har överträtt gällande bestämmelser.

När herr Hermansson säger att regeringen långt tidigare borde ha tittat på detta vill jag svara att vi håller på att göra det. Vi hade för avsikt att göra egna utredningar om de enskilda fallen, men när JO kommit in i bilden anser vi att riksdagens egen ombudsman är den som man med allra största förtroende kan låta göra dessa undersökningar.

Till slut frågade herr Hermansson om jag kan lova att före vårriksdagens avslutande redovisa ett definitivt ställningstagande. Jag skulle önska att få vänta till dess justitieombudsmannens utredning är klar så att vi verkligen har alla fakta på bordet. Jag vet inte när justitieombudsmannen blir färdig, och jag har heller ingen befogenhet att anmoda honom att vara färdig vid en viss tid.

Jag hoppas emellertid att det skall bli möjligt.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Regeringen kan i dag avstå från att ge ett direkt och öppet svar på mina frågor med hänvisning till att JO utreder saken. Men då måste riksdagen senare få tillfälle att granska och debattera vad JO kommer fram till vid sin utredning.

Justitieministern har i en intervju sagt att det inte spelar någon roll, om det dröjer en eller två månader, innan regeringen vidtar några åtgärder. Jag håller inte med om det. Om en politisk åsiktsregistrering förekommer, har det stor betydelse för de människor som är utsatta för den att åtgärder snarast företas som stoppar denna registrering.

Jag vill emellertid understryka justitieministerns förhoppning att JO:s undersökning skall bli klar i så god tid, att riksdagen får tillfälle att säga sin mening innan sommaruppehållet börjar. Annars dröjer det till oktober innan frågan kan tas upp igen.

Kravet att en särskild kommission eller annat organ — namnet är inte det avgörande — med representanter för alla i riksdagen representerade partier får tillfälle att ta del av hela JO:s utlåtande är också ett viktigt krav. I pressen har redan antytts att viss del av utlåtandet kan komma att hemligstämplas. Men denna kommission bör också ha möjlighet att själv göra de ytterligare undersökningar som den anser nödvändiga.

Det är vackert med deklarationer från regeringen att verksamhet stridande mot antagna lagar och bestämmelser inte får bedrivas av SÄPO eller övriga statliga säkerhetsorgan, men det avgörande är ju vad som verkligen sker. Man påstår t. ex. att SÄPO:s register nu rensats från alla uppgifter som bygger på politisk åsiktsregistrering. Kvarstående uppgifter har överförts på data. Men vad har hänt med det utrensade materialet? Har säkerhetspolisen gjort på motsvarande sätt som den, enligt egna uppgifter, gjorde på 1940-talet, när åsiktsregistren också skulle förstöras?

Då förstörde man själva registren men bevarade allt det material som legat till grund för registreringen. Har regeringen lika dålig kontroll i dag över vad SÄPO gör?

Herr justieministern GEIJER:

Herr talman! De uppgifter som jag har fått innebär att de gamla registerkortet har förstörts i samma utsträckning som de uppgifter på dem som får lov att bevaras har förts in i det nya registret.

Med hänsyn till att det är utomordentligt betydelsefullt att säkerhetspolisens arbete i fortsättningen kommer att omfattas med förtroende från allmänheten vill jag i övrigt här i kammaren bara försäkra, att jag har den bestämda önskan och avsikten att öppet redovisa alla uppgifter beträffande säkerhetspolisens verksamhet som går att redovisa öppet.

Jag vill deklarera att det givetvis är nödvändigt att med hänsyn till rikets säkerhet ha en säkerhetspolis. Vad jag hittills erfarit av säkerhetspolisens verksamhet har givit mig det intrycket att säkerhetspolisen har en allvarlig strävan att söka fullgöra de uppgifter som den fått sig förelagda. Men det hör till den mänskliga naturen att fel kan begås genom bristande omdöme osv. Om sådana fel föreligger, skall de rättas till.

Överläggningen var härmed slutad.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att återstående på dagens föredragningslista upptagna frågor skulle besvaras efter behandlingen av på föredragningslistan upptagna utskottsbetänkanden.

§ 5 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 66 till konstitutionsutskottet.

§ 6 Föredrogs och hänvisades motionerna
nr 1570 till jordbruksutskottet,
nr 1571 till konstitutionsutskottet och
nr 1572 till socialutskottet.

§ 7 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 104 och 105.

§ 8 Utgifterna på driftbudgeten inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1972/73 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. förekomsten
av åsiktsregistrering
genom statliga
organ*

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:1 bilaga 11 (punkten A 2, s. 13) föreslagit riksdagen att till Lantbruksrepresentanter för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 713 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1972:737 av herr Israelsson m. fl. (vpk) vari hemställts att riksdagen hos regeringen förordade en utökning — eller eventuellt en omplacering — av Sveriges lantbruksrepresentanter i utlandet som ledde till att även väsentliga områden av de socialistiska länderna och tredje världen täcktes av deras verksamhet,

dels motionen 1972:1257 av herr Johansson i Holmgården m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om att en tjänst som lantbruksrepresentant med uppgift att följa utvecklingen på jordbruksområdet i Sovjetunionen och de östeuropeiska staterna snarast inrättades samt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om att en tjänst som lantbruksrepresentant inrättades i Japan med uppgift att följa utvecklingen på jordbruksområdet även i angränsande länder.

Utskottet hemställde
att riksdagen

1. i anledning av motionerna 1972:737 och 1972:1257 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande utlandsrepresentationen på jordbrukets område m. m.,

2. till Lantbruksrepresentanter för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 713 000 kronor.

Reservation hade avgivits

1. av herrar Hansson i Skegrie (c), Larsson i Borrbj (c), Takman (vpk) och Johansson i Holmgården (c), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna 1972:737 och 1972:1257 till Lantbruksrepresentanter anvisade ett förslagsanslag av 913 000 kronor.

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1.

Den bygger på två motioner, en från vpk och en från centern. I främsta rummet går reservationen ut på att Sverige skall få en lantbruksrepresentant i Sovjetunionen och övriga östeuropeiska stater. För närvarande är den svenska utlandsrepresentationen på lantbrukets och miljövärdens områden både anspråkslös, kvantitativt sett, och ensidig. Det finns bara tre svenska lantbruksattachéer — en i Bonn, en i Bryssel och en i Washington.

Motionärerna och reservanterna anser att vårt land har stort intresse av att bevaka vad som sker på lantbrukets och miljövärdens områden, särskilt i Sovjetunionen och övriga östeuropeiska stater. Jordbruksutskot-

tet hade möjlighet att orientera sig om detta under en studieresa i Sovjetunionen i augusti i fjol; under den korta tid vi var där hade vi tillfälle att ta del av en hel rad intressanta utvecklingsförhållanden på växtförädlingsens område, i fråga om djuravel och i fråga om vatten-, luft- och markvård. En del av det vi såg var nog nytt för allesammans; annat hade vi hört talas om, men det var självfallet ytterligt värdefullt att se nyheterna och höra om dem på platsen.

Jag hade det bestämda intrycket att en expert på lantbrukets område, gärna också på skogsbrukets och miljövårdens områden, som placerades i Moskva skulle kunna tillföra debatten här i Sverige en mängd värdefulla uppgifter om vunna erfarenheter. Utan att gå in mer i detalj på denna punkt hemställer jag att frågan måtte lösas i enlighet med vårt yrkande i reservationen 1.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! Redan vid fjolårets riksdag väckte vi en motion i den här frågan och motionen fick en välvillig skrivning i utskottet, där man var enig med oss motionärer om angelägenheten av ökade kontakter med öststaterna. Den skrivningen har ändå inte lett till någonting, och vi har återkommit vid årets riksdag med en motion av ungefär samma typ; i den motionen tar vi emellertid också upp frågan om kontakter på lantbruks- sidan med Japan och Kina.

Vi har gjort dessa framställningar mot bakgrund av att vi ser det som en utomordentligt angelägen uppgift att skaffa kontakter som kan göra det möjligt för det svenska jordbruket att få vidgade marknader. Vi är i alla högsta grad angelägna om detta, då vi är oroliga för den situation som kommer att uppstå i samband med utvecklingen inom EEC; av allt att döma kommer vi att där få minskade möjligheter till avsättning av det överskott vi i alla fall har på en hel del jordbruksprodukter. Det kan i det sammanhanget påpekas den målsättning om en sänkning av den totala produktionen inom vårt land – från vissa håll har detta understrukits speciellt under den senaste tiden. Oavsett vilken nivå man kommer fram till när det gäller självförsörjningsgraden, kommer vi att ha överskott på vissa produkter. Vare sig vi sätter självförsörjningsgraden till 60 eller till 70 procent kommer vi att ha överskott av vissa produkter.

Vi är också medvetna om att vi har ett beredskapsintresse i landet, vilket gör att de produktionsresurser som finns skall hållas intakta. Den överskottsproduktion vi har i dag framför allt på spannmålssidan kommer från områden, där knappast någon önskar en nedläggning av jordbruket. Mot den bakgrunden måste det självklart vara en angelägenhet inte bara för det svenska jordbruket utan för hela samhället, konsumenterna inräknade, att vi åstadkommer en situation där vi får ett större marknadsutrymme. Detta är inte bara ett jordbrukarintresse. I minst lika stor utsträckning är det ett intresse för hela vårt samhälle.

För att nämna ett exempel kan framhållas att vi under det senaste året haft kontakter på jordbruksidan med Japan. Det är tänkbart att vi på den marknaden kan få möjlighet till avsättning av vissa produkter, framför allt fläsk. Det är klart att vi med en ständig lantbruksbevakning skulle kunna åstadkomma en kontinuitet när det gäller avsättningen, som

Torsdagen den
6 april 1972

*Lantbruksrepresen-
tanter*

skulle få ett betydligt större värde och ge större möjligheter att få fram resultat än de bevakningar och kontakter som jordbruket ensamt kan upprätta.

Vi har i vår reservation velat understryka det allvar, med vilket vi ser på dessa problem. Utskottet har även i år skrivit välvilligt, men vi är inte nöjda enbart med en välvillig skrivning. Vi hoppas att jordbruksministern så snart som möjligt vill ge oss ett besked om hur han tänkt sig saken.

Vi är också medvetna om att det här gäller en rätt obetydlig satsning. Det gäller en summa på i runt tal ett par hundra tusen kronor.

I reservationen understrykes angelägenheten av att lantbruksbevakningen kommer i gång så snabbt som möjligt. Vi har i motionen sagt vilka länder vi syftar till, men vi överlåter åt jordbruksministern att själv avgöra var det för dagen är mest angeläget och lämpligt att utöka bevakningen.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen I av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Det är ju riktigt vad här sagts att utskottet haft att behandla motioner dels ifrån vpk och dels ifrån centern med yrkanden om att vi skulle ha en bättre lantbruksrepresentation i t. ex. Sovjetunionen och Japan. Det är ingen ny fråga, och meningarna är inte heller så delade om behovet. Utskottet har skrivit ganska välvilligt, och när herr Johansson i Holmgården nöjde sig med att säga att det ankommer på jordbruksministern att närmare titta på denna fråga, kan jag bara konstatera att detta också är utskottets uppfattning. På den punkten borde vi kunnat ena oss och inte behövt någon reservation.

Jag vill därutöver gärna säga att under 1960-talet genomfördes vissa förändringar avseende våra lantbruksrepresentanter. I fråga om uppgifterna försköts tyngdpunkten från den tidigare icke oväsentliga rent exportfrämjande verksamheten till förmedling av uppgifter och data liksom analys av utveckling. I samband härmed skedde en reducering av antalet lantbruksrepresentanter till nuvarande tre. Slutligen skedde en omplacering främst med tanke på de nya krav som integrationsarbetet i Europa ansågs medföra. För närvarande har vi representanter placerade i Bonn, Bryssel och Washington.

Jordbruksutställning i öststaterna kan man väl säga är en centralpolitisk och ekonomisk fråga. Utvecklingen av jordbruksproduktionen ur jordbruksteknisk synpunkt är givetvis också av intresse för vårt land. Mot bakgrund av detta har också vissa åtgärder vidtagits i syfte att kunna följa utvecklingen inom öststaterna i tekniskt-vetenskapligt avseende på de berörda områdena. Detta gäller i första hand Sovjet och Polen. I t. ex. skogs- och lantbruksakademiens regi pågår nämligen ett förhållandevis omfattande samarbete inom ramen för ett samarbetsavtal mellan akademien och Sovjets jordbruksdepartement. Liknande samarbete etableras också med Polen.

När det gäller sådana informationer, som ur marknadssynpunkt är intressanta avseende östblocket, tillgodoses detta för närvarande inom ramen för utrikesrepresentationens allmänna näringspolitiska och handelspolitiska rapportering.

Från de svenska lantbruksorganisationernas sida har ju — som herr Johansson i Holmgården också nämnde — frågan om placering av svenska lantbruksrepresentanter på lämplig plats inom östblocket också förts på tal. I raden av önskemål om förbättrad utlandsbevakning av jordbruksfrågorna har emellertid de svenska intresseorganisationerna gjort en prioritering och satt bevakningen av utvecklingen inom östblocket sist.

När vi behandlar detta ärende vill utskottsmajoriteten erinra om att en motion med förslag om en sådan förstärkning var föremål för vårt beslut även i fjol. Vad jordbruksutskottet då anförde har vi strukit under i år, t. ex. behovet av att vidga marknaden. Den frågan står givetvis också kvar.

En förstärkning av den svenska utlandsrepresentationen på detta område bedömde vi då vara väl motiverad. Vi ansåg då, liksom vi anser nu, att Kungl. Maj:t givetvis prövar denna fråga och löser den vid lämpligt tillfälle.

Herr talman! Vad utskottet anförde i fjol har vi understrukit i vårt betänkande i år och det gäller fortfarande. Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! Jag kan väl knappast tänka mig att jag uttryckte mig så otydligt som herr Mossberger ville göra gällande. Av reservationen framgår i alla fall rätt klart att vi har yrkat på en förhöjning av anslaget för detta ändamål med 200 000 kronor. Men vad jag nämnde var att vi gav jordbruksministern förtroendet att avgöra placeringen av en ny lantbruksbevakning.

När sedan herr Mossberger vill göra gällande att lantbruksorganisationerna har satt östblocket sist i angelägenhetsgraderingen så vill jag nog säga att jag är ganska ordentligt underkunnig om jordbruksorganisationernas mening i den här frågan. Ett vet jag väl och det är att jordbrukets organisationer inte vill acceptera att någon annan av de tre bevakningar som finns skall upphöra — det framgår också av reservationen — men det har ansetts som utomordentligt angeläget med en lantbruksrepresentation i öststaterna eller i Japan-Kinaområdet.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Johansson i Holmgården begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 2 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Johansson i Holmgården begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	219
Nej	—	77
Avstår	—	3

Punkterna 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 5

Lantbruksnämnderna

Herr KARL BENGTTSSON i Varberg (fp):

Herr talman! Det är med anledning av motionen 1240 som jag har begärt ordet. Motionen är undertecknad av fyra halländska riksdagsledamöter, en från varje parti som är representerat för Halland i riksdagen. Motionen utmynnar i en hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär inrättande av en tjänst som trädgårdskonsulent vid lantbruksnämnden i Hallands län.

I motionen anförts att förutsättningarna för trädgårdsnäringen i södra Sverige och på Västkusten bör bedömas som goda. Detta antagande grundar sig inte bara på tidigare erfarenheter av näringen utan också på ett uttalat intresse bland yngre trädgårdsodlare att ytterligare utveckla sin rörelse. De försöker så långt de förmår att följa upp nya metoder som blir aktuella.

Under senare tid har mycket nytt framkommit som innebär att driften kan ske mycket rationellt. I Holland har driften av trädgårdar under glas ökat och lär ha möjlighet att ytterligare utvecklas; så är också förhållandet i vårt grannland Danmark. Detta har kunnat ske tack vare att byggsystem, värmeanläggningar och bevattningssystem har utformats efter nya principer. Dessa framgångsrika resultat inom denna näringsgren har i de här omnämnda länderna haft stöd av en mycket väl utvecklad konsulentverksamhet.

Statistiska centralbyrån anger för Halland att frilandsodlingen har ökat från 3,6 till 4,1 procent av den relativa andelen här i landet. Växthusarealen har ökat från 99 400 m² 1951 till 154 000 m² 1970. Halland intar för närvarande sjätte plats vid en jämförelse mellan länen.

Halland har ingen egen trädgårdskonsulent. Den hjälp trädgårdsodlarna får i vårt län får man dels från en konsulent bosatt i Uddevalla, som i den mån han får tid över skall bistå med hjälp i norra delen av länet ner till Falkenberg, dels från Helsingborg, dit man skall vända sig från det

övriga Halland.

Det framstår ganska klart att detta inte är tillfredsställande. Trädgårdsodlarna i Halland behöver en egen konsulent för sin verksamhet. Det förefaller med tanke på de förutsättningar som finns i Halland för ökad trädgårdsnäring välmotiverat att en sådan tjänst inrättas.

Jordbruksutskottet framhåller i sitt betänkande i anledning av motionen bl. a. att "lantbruksstyrelsen har att bestämma om den närmare fördelningen av trädgårdskonsulenttjänsterna mellan de olika lantbruksnämnderna. Enligt de riktlinjer som godtogs i samband med att ifrågavarande uppgifter genom riksdagens beslut år 1967 -- -- överfördes från hushållningssällskapen till de nya lantbruksnämnderna följer placeringen av ifrågavarande tjänster ej länsindelningen. Konsulenter skall i olika specialistfunktioner kunna betjäna större regioner, i vissa fall hela landet. Flera konsulenter kan sålunda vara placerade vid en och samma lantbruksnämnd medan i några län lantbruksnämnden kan sakna sådan befattning. -- -- . Någon anledning att ändra på denna princip finner utskottet inte föreligga. Givetvis kan det tänkas att utvecklingen på förevarande område från tid till annan kan motivera omplacering av befattningar inom trädgårdskonsulentorganisationen. Vad gäller det nu aktuella spörsmålet", som alltså aktualiseras genom motionen 1240, "utgår utskottet från att lantbruksstyrelsen vid sin kontinuerliga översyn av personalbehovet vid lantbruksnämnderna har denna fråga under uppmärksamhet och, om så befinns påkallat, vidtar erforderliga om dispositioner. Utskottet finner sig därför inte böra förorda någon särskild åtgärd i anledning av motionen 1972:1240."

Det yttrande som utskottet avgivit och som riksdagen kommer att anta betraktar jag som positivt. Om lantbruksstyrelsen, som riksdagen förutsätter, vid sin översyn av personalbehovet vid lantbruksnämnderna vidtar erforderliga om dispositioner, så anser jag att motionens syfte i stor utsträckning har ernåtts. Jag har därför, herr talman, inget särskilt yrkande att framställa.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 6--9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 10

Stöd till jordbruket i norra Sverige

Kungl. Maj:t hade (punkten C 5, s. 40) föreslagit riksdagen att till Stöd till jordbruket i norra Sverige för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 66 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1972:747 av herr Asling m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen beslutade att stöd skall utgå till rennäringsen på samma grunder som skedde till nötköttproduktion inom norrländskt jordbruk,

Torsdagen den
6 april 1972

*Stöd till jordbruket
i norra Sverige*

dels motionen 1972:1285 av herr Petersson i Gäddvik m. fl. (m) vari, såvitt nu var i fråga, hemstälts att riksdagen beslutade att stödet till jordbruket i norra Sverige skulle justeras med hänsyn till utvecklingen av den allmänna prisnivån samt

dels motionen 1972:1286 av herrar Pettersson i Örebro (c) och Larsson i Öskevik (c).

Utskottet hemställde
att riksdagen

1. i anledning av motionen 1972:747 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört rörande prisstöd till rennäringen,
2. lämnade motionen 1972:1285, såvitt nu var i fråga, utan åtgärd,
3. lämnade motionen 1972:1286 utan åtgärd,
4. till Stöd till jordbruket i norra Sverige för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 66 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits

2. av herrar Hansson i Skegrie (c), Antby (fp), Hedin (m), Jonasson (c), Johansson i Holmgården (c), Berndtsson i Bokenäs (fp) och Leuchovius (m), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:1285, såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om justering av stödet till jordbruket i norra Sverige med hänsyn till utvecklingen av den allmänna prisnivån.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! När det gäller det Norrlandsstöd som åstadkoms efter en utredning, som arbetade rätt snabbt, vill jag först och främst säga att det har givit ett ganska gott resultat. Det har i någon mån återgivit jordbrukarna tron på möjligheterna att driva ett jordbruk även i de norrländska bygderna. Den var totalt borta vid den tidpunkt när utredningen tillsattes. Det skall erkännas att sedan den utredningen redovisat sitt resultat och riksdagen fattat sitt beslut har jordbrukarna återigen fått något litet av ett hopp om en framtid.

Vad beträffar möjligheterna att följa med den penningvärdeförändring som sker tog vi i utredningen den ställningen att man skulle för varje treårsperiod se över stödet till Norrlandsjordbruket. Jag vill betona att detta är något som jag inte till någon del vill ge avkall på. Jag anser det vara en av de värdefulla tillgångar som propositionen och riksdagens beslut innehöll.

När man i år i motioner det förelåg också liknande i följ - återkommer med krav om att man skall ge Norrlandsstödet den kompensation som det borde vara berättigat till med en indexmässig beräkning på grund av penningvärdeförändringen, och när jag gett mitt stöd till detta i en reservation, är det för att jag ansett att det skett en utveckling som man knappast kunnat räkna med vid den tidpunkt då utredningen fattade sitt beslut. Det är mot den bakgrunden som vi ansett att det skulle vara rimligt med en uppräknig av det Norrlandsstöd som

för närvarande utgår. Det råder ingen tvekan om att den penningstvårvärde-försäkring som skett urholkat Norrlandsstödet rätt väsentligt. Vi vet också att det nuvarande jordbruksavtalet har en utlösning av inflations-skyddet för varje halvår. Något krav om liknande åtgärder i detta fall föreligger inte i reservationen, men vi menar att det i nuvarande situation kan vara rimligt med en uppräknig av Norrlandstillägget för att återge detta tillägg det värde som det hade vid beslutets fattande.

Därmed vill jag yrka bifall till reservationen 2.

Herr HEDSTRÖM (s):

Herr talman! Från detta anslag utgår det särskilda prisstöd till jordbruket i norra Sverige varom riksdagen i fjol fattade beslut. Ännu har man inte fått någon verklig erfarenhet om hur detta kommer att utfalla och hur mycket pengar som behövs för ändamålet. Därför uppföres anslaget oförändrat enligt jordbruksnämndens förslag till 66 miljoner kronor.

Intressant i detta sammanhang är att det från detta anslag disponeras 20 000 kronor för sortprövning av växtslag som är speciellt lämpade för norra Sverige.

Under denna punkt har utskottet behandlat bl. a. motionen 747 som yrkar på att stöd skall utgå till rennäringen och den köttproduktion som bedrivs inom denna näringsgren. Stödet skulle enligt motionärernas förslag utgå efter samma grunder som tillämpas för det norrländska jordbrukets köttproduktion.

Enligt fjolårets riksdagsbeslut skulle justering av prisstödet ske vart tredje år genom jordbruksnämndens försorg. Därvid kan också sådana saker som en eventuell utvidgning av stödet till att gälla ytterligare produkter tas upp till behandling. Utskottet har blivit enigt om att stödet till renköttproduktionen kan betraktas falla inom ramen för en sådan översyn. Jag vill understryka vad utskottet uttalar om det önskvärda i att frågan om prisstöd för renkött prövas utan tidsutdräkt. Det behöver inte särskilt anmärkas att ett eventuellt prisstöd endast skall utgå genom den reguljära kött handeln varigenom en viss sanering av denna handel säkerligen skulle åstadkommas som en ur samhällets synpunkt önskvärd bieffekt.

När det gäller yrkandet i motionen 1285 att prisstödet till det norrländska jordbruket skulle inflationsskyddas har utskottet inte kunnat enas. Riksdagen avlog under fjolåret motioner av liknande innebörd. Motiveringen för avslaget var att varken representanterna för jordbrukets föreningsrörelse eller de remissinstanser som hörts i ärendet hade påyrkat att en indexklausul skulle införas. Dessutom framhölls att jordbrukarna i norra Sverige i likhet med sina yrkesbröder i andra delar av vårt avlånga land får del av det allmänna inflationsskydd som för närvarande gäller i fråga om regleringen av priserna på jordbrukets produkter.

Det finns därför enligt vår mening ingenting som talar för en ändrad inställning från utskottets sida i denna fråga. Därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Torsdagen den
6 april 1972

*Stöd till jordbruket
i norra Sverige*

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! Jag vill först uttala min glädje över att alla borgerliga ledamöter i jordbruksutskottet har stött min motion om att stödet till jordbruket i norra Sverige skall justeras med beaktande av utvecklingen av den allmänna prisnivån. Jag beklagar att socialdemokrater och kommunister har avvisat det naturliga önskemålet.

Jag vill erinra herr Hedström om att vi praktiskt taget under hela 1960-talet hade årliga riksdagsdebatter om ett värdebeständigt stöd till Norrlandsjordbruket. Jag har just här en färsk statistik som visar utvecklingen inom Norrbottens jordbruk. Vi har nu i Norrbotten 2 200 leverantörer av mjölk. De flesta av dem, 60 procent, är över 50 år. Till det kan sägas att vi för tio år sedan hade över 10 000 leverantörer och att nedgången i mjölkproduktion har fortsatt även i år.

Detta säger mig att det beslut som vi fattade i fjol om ökade stödåtgärder för norra Sveriges jordbruk borde ha fattats långt tidigare. Jordbruk fortsätter att läggas ned. Trots det stöd som beslutades i fjol är lönsamheten på de flesta jordbruk dålig och pessimismen inför framtiden är stor bland jordbrukarna.

Med tanke på de erfarenheter vi gjorde under 1960-talet tror jag att en indexreglering av jordbruksstödet skulle öka jordbrukarnas tilltro till de ständigt återkommande försäkringarna från statsmakterna om angelägenheten av ett livskraftigt jordbruk i Norrland. Om jordbrukarna inte har någon framtidstro kommer åkrarna att fortsätta att växa igen i snabb takt, och kulturlandskapet fortsätter att försvinna.

Från konsumentsynpunkt är det angeläget att man har tillgång till livsmedelsprodukter, särskilt färskvaror, på inte alltför långa transportavstånd, och även ur beredskaps- och försvarspolitiska synpunkter är det angeläget att ha en livsmedelsproduktion i norra Sverige.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen 2.

Herr HEDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag kan vitsorda att penningvärdet kan undergå förändringar under en så lång tid som tre år. Men i den utredning om stöd till jordbruket i norra Sverige, i vilken såväl herr Filip Johansson i Holmgården som herr Åsling och jag hade äran att vara med, diskuterades denna fråga mycket noggrant. Vi var helt överens om att det först borde få gå någon tid så att man kunde avläsa resultatet av den satsning på jordbruket i Norrland som vi beräknade skulle göras på grundval av vårt utredningsarbete - en förutsättning var naturligtvis att våra förslag skulle godtas av Kungl. Maj:t och sedan av riksdagen. Så skedde som bekant. Utredningens förslag godtogs med några smärre ändringar, och jag kan nu medge att dessa ändringar bara var till det bättre.

Beträffande herr Peterssons i Gäddvik analys av läget för jordbruket i Norrbotten vill jag säga att bilden inte är så mörk som han vill utmåla den. Som ledamot i lantbruksnämnden har jag haft tillfälle att följa verksamheten under många år, och jag kan vitsorda att den satsning speciellt på de särskilda, rationaliserade jordbruken som skett där uppe har inneburit en mycket betydande stimulans för den formen av jordbruk. Med hänsyn till den utredning om stöd till även de mindre

enheterna som nu har börjat verka kan jag helt instämma i herr Filip Johanssons i Holmgården uppfattning, att jordbrukarna har fått nytt hopp och ny framtidstro och arbetar med ny tillförsikt och med bättre ekonomiskt resultat.

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

*Stöd till jordbruket
i norra Sverige*

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! Jag tror att herr Hedström när det gäller jordbrukarna i allmänhet har felbedömt den optimism som han tror sig spåra. Vad jag vill ta fasta på efter herr Hedströms yttrande är att när det har gått några år kanske han också är beredd att indexreglera det här stödet.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Jag vill bara göra ett mycket kort påpekande. Herr Johansson i Holmgården säger att han i utredningen om Norrlandsstödet ställde sig bakom förslaget att man skulle ge ett stöd av en viss omfattning, och sedan skulle man vart tredje år ompröva både om det var rätt utformat och om storleken var den lämpliga. Han har nu bytt fot, säger han, på det sättet att han nu menar att man skulle indexreglera även det stödet och åberopar att penningvärdeförsämringen har gått så raskt sedan utredningen lämnade sitt betänkande. Får jag bara påpeka att penningvärdeförsämringen gick fortare under den tid då herrarna utredde och dessförinnan än den har gjort sedan beslutet fattades och fram till våra dagar.

Det väsentliga i den här frågan är emellertid följande. Här får man ett intryck av att våra jordbrukare i norra Sverige är för sitt liv beroende av detta stöd som går över budgeten. Men det är bara en liten del av de inkomster som jordbrukarna har där uppe. Den helt väsentliga delen av deras inkomster kommer ju från de produktpriser som alla jordbrukare får som ett resultat av det riksdagsbeslut vi har fattat. De får varje halvår kompensation för de fördrjade kostnaderna inom jordbruket. Den stora delen av den inkomst som de och alla andra jordbrukare har är alltså indexreglerad. Då förstår jag inte hur denna omständighet att Norrlandsstödet inte är indexreglerat utan skall omprövas vart tredje år helt plötsligt kan förbyta deras optimism i en stor pessimism. Jag tror att herrarna överdriver. Jordbrukarna i Norrland kommer att få kompensation den 1 juli i år, den 1 januari nästa år och den 1 juli nästa år precis som alla andra jordbrukare.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! Jag kan av allt att döma inte uttrycka mig så klart att jag kan förstås i den här församlingen. Jag har i alla fall för mig att jag rätt tydligt underströk att det ställningstagande som vi gjorde i utredningen, att man vart tredje år skulle ompröva Norrlandsstödet, vill jag under inga som helst förhållanden gå ifrån. Jag ansåg det vara en av de värdefulla delarna både i utredningens förslag och i den proposition som riksdagen tog. Det tillägget gjorde jag också. Jag hoppas att jordbruksministern nu har förstått mig.

Men jag sade efteråt att med tanke på den inflation som vi har haft de senaste åren har jag ansett det rimligt att detta Norrlandstillägg, som

Torsdagen den
6 april 1972

*Stöd till jordbruket
i norra Sverige*

ändock på många håll i Norrland utgör en inte alls oväsentlig del av jordbrukarnas inkomst, också får bli föremål för en uppräknig. Jag har gjort detta tillägg och detta ställningstagande mot bakgrunden av det resultat som vi kom fram till i den senaste prisuppgörelsen. Vi har nu efteråt fått del av vad inflationsskyddet har gett jordbruket. Det är ett inflationsskydd som jordbrukarna självfallet inte haft någon anledning att önska sig, men det har inneburit en kompensation för de ökade kostnader som jordbrukarna har haft. De är väl också berättigade till den kompensationen. Det är detta skydd som jag kunde tänka mig att det var rimligt att jordbrukarna fick i Norrland även när det gällde den del som Norrlandsstödet utgjorde.

Sedan vill jag säga, herr statsråd, att jag väl inte ville göra gällande att det hade blivit någon ohejdad pessimism. Jag har tvärtom försökt säga att det har skett en förändring i stämningen ute bland jordbrukarna. Men den förändringen, herr statsråd, är vi otroligt rädda om. Förändringen åt andra hållet hade, innan det här beslutet togs av riksdagen, gått så långt att hade den fått fortsätta något år till, hade vi inte haft något jordbruk kvar alls i övre Norrland, och det är risken för den utvecklingen som jag är oroad över.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Jag förstod mycket väl vad herr Johansson i Holmgården sade i sitt första anförande. I den utredning där herr Johansson var en ärad ledamot föreslog man mig att det här stödet skulle omprövas vart tredje år. Man talade inte om att man skulle ha någon inflationsregel, eftersom denna treårsförändring var just det som skulle ge kompensation bl. a. för de ökade omkostnader som hade inträtt under den här perioden. Det förelåg alltså inte något sådant förslag. Men så sade herr Johansson nu återigen att med hänsyn till de senaste årens inflation har han velat ha en sådan indexreglering. Det var då jag sade att de senaste årens inflation – vad som har inträffat efter det att vi fattat beslutet – inte var så omfattande som inflationen var när man höll på att utreda eller åren dessförinnan. Det är alltså en efterhandskonstruktion, herr Johansson; jag är ledsen att behöva påpeka det.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hansson i Skegrie begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 10 mom. 2 röster ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

Bidrag till permanent skördeskadeskydd

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Johansson i Holmgården begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 154
Nej -- 149
Avstår -- 2

Mom. 3 och 4

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 11

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 12

Bidrag till permanent skördeskadeskydd

Kungl. Maj:t hade (punkten C 8, s. 41–42) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats beträffande storleken av det belopp som årligen skulle få disponeras för behovsprövade skördeskadebidrag,

2. till Bidrag till permanent skördeskadeskydd för budgetåret 1972/73 anvisa ett anslag av 30 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1972:366 av herr Larsson i Öskevik m. fl. (c),

dels motionen 1972:539 av herr Andersson i Ljung m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhänga om sådan reformering av bestämmelserna rörande skördeskadeskydd, enligt vad som anförts i motionen, att bl. a. utbetalningar av ersättningar kunde ske samma år som skadan inträffat, att trädgårdsodlingen snarast kunde inordnas i skördeskadeskyddet samt att ramen för de behovsprövade bidragen bestämdes till två procent av de utgående allmänna kontanta skördeskadeersättningarna, dock lägst 800 000 kronor, samt

dels motionen 1972:1284 av herrar Persson i Heden (c) och Jonasson (c) vari hemställts att riksdagen i fråga om skördeskadeskyddet beslutade medge, att ramen för de behovsprövade bidragen fastställdes till två procent av de utgående allmänna kontanta ersättningarna för skördeskador eller, om beräkning enligt denna regel gav till resultat ett lägre belopp, lägst 800 000 kronor.

Torsdagen den
6 april 1972

Bidrag till permanent skördeskadeskydd

Utskottet hemställde

att riksdagen

1. lämnade utan åtgärd motionen 1972:366 och, såvitt däri yrkats på reformering av det allmänna skördeskadeskyddet m. m., motionen 1972:539,

2. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionen 1972:539, såvitt i övrigt var i fråga, och motionen 1972:1284 godkände vad i propositionen förordats beträffande storleken av det belopp som årligen skulle få disponeras för behovsprövade skördeskadebidrag,

3. till Bidrag till permanent skördeskadeskydd för budgetåret 1972/73 anvisade ett anslag av 30 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits

3. av herrar Hansson i Skegrie (c), Antby (fp), Hedin (m), Jonasson (c), Johansson i Holmgården (c), Berndtsson i Bokenäs (fp) och Luchovius (m), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionen 1972:539, såvitt i övrigt var i fråga, och motionen 1972:1284 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört beträffande ramen för utbetalning av behovsprövade skördeskadebidrag.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! Skördeskadeskyddet har varit föremål för långa debatter och många motioner varje år, och det kan vara förståeligt därför att det självfallet inte har gett den rättvisa som jordbrukarna gärna skulle se att de kunde vederfaras, när de får vara med om felslagna skördar i en utsträckning som gör att deras ekonomi blir hårt åtsatt.

Jag är mer än väl medveten om att skördeskadeskyddets konstruktion inte ger möjlighet till den rättvisa som skulle vara önskvärd. Att jag kunnat acceptera den uppfattningen beror på att jag redan när skördeskadeskyddet första gången byggdes upp var medveten om att det inte gick att få ett skördeskadeskydd som var så konstruerat att det gav den enskilde jordbrukaren full rättvisa, om det skulle kosta en rimlig summa pengar. Det samlade jordbruket, den enskilde jordbrukaren, hade inte möjlighet att kosta på sig ett försäkringsskydd som skulle ha gett full rättvisa.

När vi nu haft denna konstruktion, så har man kompletterat det hela med behovsprövade bidrag som skulle eliminera de grövsta av de missar som inträffar genom det nuvarande skördeskadeskyddet. Det belopp som stått till förfogande för detta behovsprövade bidrag har varit ganska litet. Jag har för mig att det har varit 400 000 kronor. Statsrådet har i årets proposition höjt den summan till 600 000 kronor. I den motion som ligger till grund för vår reservation på denna punkt har yrkats att det belopp som skall ligga till grund för det behovsprövade bidraget skall höjas till 800 000 kronor. Jag måste säga att jag inte är begeistrad över någon form av behovsprövade bidrag, som jag tycker är en i allra högsta grad olustig historia. Men när vi nu på grund av systemets uppbyggnad är tvingade att ha ett sådant bidrag, är det väl ändå rimligt att man har en så pass stor summa pengar att röra sig med att denna del av skördeskade-

skyddet blir av någon betydenhet.

Herr talman! Mot denna bakgrund yrkar jag bifall till reservationen 3 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Skördeskadeskyddet har nu varit i funktion i tio år. Erfarenheterna kan inte sägas vara enbart positiva. På otaliga LRF-stämmor och i andra sammanhang har den frågan diskuterats mycket livligt. I vissa områden av landet säger man att det över huvud taget inte finns någon möjlighet att alls få någon ersättning, på andra håll talar man om lotteri. Ja, det finns t. o. m. stämmor som har uttalat sig för att man skulle kasta detta system över bord och i stället införa någon ordentlig form av resultatutjämnning.

Jag tror emellertid att de flesta jordbrukspolitiker och aktiva föreningsmäniskor ändå är ense om att vi bör bevara systemet och att det i princip är riktigt. Det gäller bara, menar man, att rätta till de felaktigheter som onekligen finns inom systemets ram; det gäller att göra det bättre och bättre.

Under många år har de borgerliga partierna här i riksdagen krävt en översyn och krävt förbättringar i en mängd avseenden. Vi har menat att det är angeläget med en speciell utredning för att komma fram till bättre förhållanden än vad vi nu har. Men socialdemokraterna har alltid avvisat förslagen, som vi har reserverat oss för. Det lönar sig dock att vara litet envis. Nu har det faktiskt blivit så, vilket framgår av utskottets skrivning, att skördestatistiska nämnden inte längre bara nöjer sig med kontinuerlig översyn som socialdemokraterna alltid har hänvisat till, utan nu låter det så här: "Nämnden avser därför att vid sidan av den löpande uppföljningen och förbättringen av olika delrutiner göra en allmän och koncentrerad genomgång av skördeskadeskyddets uppläggning och funktion." Detta är exakt vad vi under många år har begärt från borgerligt håll, och det är ju glädjande att vi nu äntligen har fått denna utredning tillsatt.

Det är många saker som man vid en koncentrerad genomgång bör se närmare på, framför allt utbetalningstiden. För närvarande är det så att man först i mars året efteråt får de ersättningar som är betingade av skördeskador hösten före. Men det måste vara möjligt att komma fram till en ändring som gör att man får ersättningarna då de verkligen behövs, dvs. på hösten. Jag hoppas att förslag härom kommer att framläggas. Man kan ju t. ex. undanta senmognande grödor och göra den kvalitativa bedömningen i samband med skörden.

Självriskén är en annan sak som jag tror att det blir nödvändigt att se närmare på. Den är nu i medeltal 15,5 procent, på många håll 20 procent. För en gård på 100 hektar, alltså ett ordentligt familj jordbruk, kan den innebära mellan 25 000 och 30 000 kronor. Hela den nettointkomst som man normalt räknar med på ett sådant jordbruk kan alltså försvinna, och man får ingen som helst ersättning på grund av den ganska höga självriskén. Det är, tror jag, alldeles nödvändigt att sänka den – måhända i etapper – i takt med rationaliseringen.

Flera och enhetligare ersättningsområden är en annan sak som

föreslagits i motioner i år liksom tidigare. Jag tror att man också där behöver gå vidare i utvecklingen. Trädgårdsodlingen måste också komma med. — Ja, detta var bara några av de frågor som jag hoppas att man allvarligt tar itu med.

Slutligen vill jag säga några ord om de behovsprövade bidragen, som också herr Johansson i Holmgården var inne på. Sedan 1962 har det varit så att man får utnyttja 1 procent av det totala bidrag som utgår, eller högst 400 000 kronor, för detta ändamål. Under åtskilliga år har vi från de borgerliga partiernas sida sagt att man borde höja procentsatsen till 2 procent, och det lägsta bidraget borde sättas till 800 000 kronor. Jag vill gärna uttala min tillfredsställelse med att departementschefen nu ändå föreslagit att beloppet höjs till 600 000 kronor — det är ju alltid något. Men fortfarande är procentsatsen 1 procent. Vi anser från de borgerliga partiernas sida att det är otillräckligt. Vi föreslår alltså att man skall höja procentsatsen till 2 procent och det belopp som skall stå till förfogande till 800 000 kronor. Mot bakgrund av de brister som alla har konstaterat i detta system och som nu föranlett skördestatistiska nämnden att besluta göra en koncentrerad undersökning är det angeläget att man har tillräckligt med pengar till förfogande för att ersätta dem som liksom kommer vid sidan av det här systemet. Vi måste nog tyvärr alltid ha behovsprövade bidrag, men det är särskilt angeläget innan vi får de förbättringar som vi alla hoppas på.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 3.

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Det är riktigt, som herr Hedin sade, att skördeskadesystemet nu funnits i tio år. Det infördes 1961. Det är också riktigt att det varit föremål för både motioner och kritik i riksdagen. Vidare sade herr Hedin att det förekommit diskussioner i LRF-avdelningarna, att skördeskadeskyddet har betraktats som något av ett lotteri och att det alltså varit dåligt utformat.

Låt mig från början säga — det var också herr Johansson i Holmgården inne på — att det är ytterst besvärligt att åstadkomma ett hundraprocentigt rättvist system på det här området; jag tror inte det står i mänsklig makt att göra det, därför att det är så många faktorer som spelar in. Men vi kan ju se efter hur det här lotteriet utfallit under de tio åren. När man spelar på lotteri satsar man ju en viss summa pengar, och så får man antingen tillbaka något eller också drar man en nit. Jag har bett riksdagens upplysningstjänst att undersöka hur mycket jordbrukarna betalat in i avgifter under dessa tio år. Det visade sig att de betalat in 167,4 miljoner kronor. Samhället, som ju bidrar med en del, har betalat 200 miljoner kronor. Dessutom har samhället svarat för administrationskostnaderna. Vad har jordbrukarna då fått i avkastning på de insatta medlen under denna tioårsperiod? Det visar sig att de fått tillbaka 328,2 miljoner kronor. Detta är de uppgifter jag har fått av riksdagens upplysningstjänst.

Jag vill inte med dessa siffror påstå att systemet verkat helt tillfredsställande — jag har antytt förut att det är svårt att få till stånd ett helt rättvist system — men det bör göras klart att skyddet är bättre än sitt

Torsdagen den
6 april 1972

Bidrag till permanent skördeskadeskydd

rykte. Det finns ju i dag människor ute i vissa jordbruksorganisationer som vägrar att ställa sin mark till förfogande för bl. a. utläggande av provytor. Jag tycker att det skulle, sett ur jordbrukarnas egen synpunkt, vara ganska beklagligt om man slog in på en sådan väg.

Herr talman! Jag har bara velat antyda det här, eftersom de tio åren nu har gått. Det finns väl anledning att fundera litet över om den kritik som man här har fört fram från borgerligt håll har varit helt rättvisande.

Nu säger herr Hedin att han i dag är glad på de borgerligas vägnar – jag skall självklart inte ta ifrån honom några nöjen så här fram på vårkanten; han må gärna behålla dem. Han säger att vi på socialdemokratiskt håll alltid har kämpat mot, när de borgerliga har kommit med vettiga synpunkter.

Är det nu helt riktigt, herr Hedin? Det är ju så att vi har en skördestatistisk nämnd. Den nämnden har som en av sina förnämsta uppgifter att följa hela det här systemet. I nämnden ingår representanter för bl. a. jordbruksnäringen. Vi har varje år, tror jag, under de fem sex senaste åren låtit skördestatistiska nämnden komma till utskottet och låtit den redovisa synpunkter och tala om vilka åtgärder nämnden ämnar vidta osv., och utskottet har hälsat med tillfredsställelse att nämnden har följt upp de här frågorna. Nu har nämnden sagt att det finns all anledning att mera grundligt se på hela systemet. Det har nämnden meddelat utskottet, och det har inte socialdemokraterna, herr Hedin, varit ledsna för. Vi tycker att det är tillfredsställande, om man kan rätta till de brister som självklart finns i det här systemet. Det är inte på det sättet som herr Hedin säger här att vi skulle vara motståndare.

Jag vill sedan ta upp den fråga som reservationen avser. Systemet är konstruerat så att det är ett område som konstituerar ersättningarna, eftersom det inom ett område kan finnas vissa jordbrukare som drabbas av en skördeskada utan att det påverkar resultatet för hela området och då skall man kunna betala ut bidrag till dessa jordbrukare, vilket sker via lantbruksnämnderna. Jag tror att herr Johansson i Holmgården har alldeles rätt, när han säger att han inte vill medverka till att man får ett individuellt system i försäkringen, jag tror att det skall vi akta oss för. Vi har sagt att det kan finnas vissa skäl att ändå ge ett litet belopp just för detta ändamål, och under hela tiden har medel härför stått till förfogande. De har beräknats till 1 procent av utgående skördeskadebelopp, hittills lägst 400 000 kronor. Nu har jordbruksministern föreslagit en höjning till 600 000 kronor, vilket förslag utskottsmajoriteten ansluter sig till. Reserverna vill använda 2 procent av de utbetalda beloppen och att beloppet skall vara högst 800 000 kronor.

Herr talman! Jag skall inte förlänga den här debatten. Vi får kanske tillfälle nästa år, när nämnden kommer med sina synpunkter, att ytterligare diskutera det här.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HEDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av att herr Persson i Skänninge anförde de här siffrorna att jordbrukarna har betalat in 167 miljoner och staten 200 miljoner av de 367 miljoner som stått till förfogande och att därav

Torsdagen den
6 april 1972

*Bidrag till perma-
nent skördeskade-
skydd*

skulle ha utgått 328 miljoner vill jag säga att det inte är på något sätt anmärkningsvärt. Systemet är ju uppbyggt så att det skall betalas in från såväl jordbrukarna som staten och att dessa medel skall användas för att utgå i förekommande skadefall. I princip skall det här gå jämnt ut. Det skall naturligtvis inte byggas upp några fonder.

Vidare var herr Persson i Skänninge inne på att man på vissa håll har sagt att man inte vill ställa till förfogande några rutor på sina marker. Jag känner inte till så mycket om det, men det är väl uttryck för den oro som jag belyste genom att nämna att man på vissa håll säger att allt det här kan man över huvud taget kasta över bord. Men jag sade också att jag inte tror att det finns några ansvariga politiker -- inte heller inom föreningsrörelsen -- som ansluter sig till de alltför pessimistiska tongångarna. De anser nog allmänt att det är principiellt riktigt att ha detta system, även om det har brister. Det bör dock förbättras.

Det är riktigt att man varje år, när motioner väckts, har pekat på att skördestatistiska nämnden utför en fortlöpande översyn av metodiken för skördeuppskattning och ersättningsberäkning. Det har vi varit medvetna om även från borgerligt håll. Men vi har sagt att det inte räcker. Det måste ske en ordentlig genomarbetning av hela problematiken mot bakgrund av den starka kritik som finns ute i landet och som i vissa stycken är berättigad. Detta har nämnden nu också gått in för. Det är inte bara fråga om den kontinuerliga översynen, utan nämnden säger dessutom att den skall genomföra en allmän och koncentrerad genomgång av skördeskadeskyddets uppläggning och funktion. Det är detta vi tidigare har begärt, och vi är väldigt glada för att nämnden har intagit den ståndpunkten.

Herr PERSSON i Skänninge (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle nog fundera ganska länge innan jag tog en försäkring, om jag skulle behöva diskutera den saken med herr Hedin. Han påstår att hela principen i denna försäkring är att de avgifter som kommer in skall betalas ut omedelbart -- några fonder skall inte finnas. Nu har skördestatistiska nämnden lyckligtvis inte räknat på det sättet. Den har litet pengar i fonder, ca 175 miljoner kronor. Avgifterna är ju heroende på jordbrukets produktion. Det är fråga om produktavgifter. Därför måste man ha fonder till sitt förfogande för att klara t. ex. ett besvärligt skördeskadeår.

Jag antydde också att det inte i kammaren hade förts fram krav på ett slopande av systemet. Det var herr Hedin som påstod att folk betraktar systemet såsom lotteri. Jag framhöll då att jag hade sett i någon tidning en uppgift om att vissa jordbrukare vägrar att ställa mark till förfogande för utläggning av provytor. Skall man få ett säkert skydd, herr Hedin, måste man ha tillräckligt med provytor. Jag tror att herr Hedin och andra borgerliga ledamöter skulle kunna medverka till att skapa bättre upplysning kring hela detta system.

Herr talman! Låt mig till slut bara säga att detta system enligt min mening har verkat ganska bra. Ersättningar har utbetalats under alla dessa tio år. Skördeskadorna har inte inträffat på samma plats varje år utan är fördelade över landet.

Jag har ingen anledning att ändra min mening utan ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HEDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Man kan missförstå eller vill missförstå ibland. Jag har ingalunda sagt att man utan vidare skall betala ut de medel som finns i fonden. De skall självfallet betalas ut bara när de behövs och när det finns ett objektivt underlag för hur mycket som skall utgå. Hela systemet är ju uppbyggt för att vara självbärande. Man har gjort en beräkning av hur mycket som på lång sikt kommer att gå åt och har sedan bestämt sig för hur mycket staten skall betala varje år och hur mycket jordbrukarna skall betala. Verksamheten skall ungefär gå ihop. Att det självfallet måste finnas en buffertfond, så att inte pengarna måste gå ut så fort de kommer in, trodde jag att herr Persson i Skänninge förstod.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c):

Herr talman! Jag begärde egentligen inte ordet för att gå upp i någon skördeskadeskyddsdebatt. Men det är ett par saker som jag vill ställa till rätta eller fråga om.

Först vill jag säga till herr Persson i Skänninge, att det mig veterligt inte har funnits några jordbruksorganisationer vilka, som han uttryckte sig, om jag fattade honom riktigt, har stått bakom dem som har vägrat att ställa sin mark till förfogande för utläggning av provytor. Jag vet att det finns jordbrukare som har vägrat att ställa provytor till förfogande, men när konsekvensen av denna vägran blivit att jordbrukarna i de områdena icke fått någon skördeskadeersättning har de inte fått något stöd, i varje fall inte från LRF.

Sedan vill jag säga att skördeskadeskyddet inte på något sätt är fulländat, men det är i alla fall bättre än sitt rykte. De siffror som angav hur många miljoner jordbrukarna har betalat in och hur många miljoner de har fått ut säger inte allt om hur bra systemet är. Vi bör komma ihåg att vid sådana grova mätningar bör också de relativt höga administrativa kostnader som finns vägas in.

Jag är inte helt främmande för att man skulle kunna tänka sig ett annat system för reglering av skördeskador, men den saken skall jag inte ta upp här. Låt mig säga att jag tror att man, om man vill ha kvar det nuvarande systemet, inte kan komma så värst mycket längre i vad gäller modifieringar. Detta ständiga tal om att göra förbättringar och förändringar tycker jag att i varje fall människor som känner till förhållandena borde sluta med. Naturligtvis kan vi sänka självrisken hur långt som helst, men det kostar mycket pengar, som jordbrukarna måste betala, och jag tror inte att de är beredda att göra det. Naturligtvis kan vi också ta in andra grödor som inte är med nu, men det är mycket besvärligt och det är svart att här få riktiga mått och värderingar. Naturligtvis kan man åstadkomma en tidigare utbetalning, men på bekostnad av säkerheten, som vi inte heller vill minska. Jag hör för övrigt till dem som anser att man inte bör överdriva betydelsen av att få in pengarna det ena året eller det andra, och jag tycker att det bör vara balans i värdering och kritik

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

Bidrag till permanent skördeskadeskydd

Torsdagen den
6 april 1972

Bidrag till permanent skördeskadeskydd

också här.

Så till den fråga jag vill ställa. Beträffande detta behovsprövade bidrag anges dels en summa, dels ett procenttal. Det står att om den angivna procentandelen av det belopp som faller ut blir lägre än ett visst belopp skall ersättningen vara högst så och så stor. Är detta en felskrivning? — Det borde rimligen stå "lägst". Man kombinerar väl en sådan regel och skrivning med ett minimibelopp och inte med ett maximibelopp. Denna formulering har funnits också tidigare år, och det skulle vara mycket intressant att veta om det verkligen är den riktiga formuleringen. Jag kan visa med ett exempel vad det skulle innebära på de i år aktuella siffrorna. Jag såg i någon tidning i dag att utfallet är ungefär 10 miljoner kronor, och 1 procent av det blir 100 000 kronor, om jag nu räknar rätt. Finns det någon rimlig anledning att skriva att ersättningen då får vara *högst* 400 000 kronor?

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Jag har inte så mycket att tillägga till det som herr Kristiansson i Harplinge har sagt.

Har jag blivit missförstådd på en punkt ber jag att få rätta till det. Jag har aldrig sagt att jordbruksorganisationerna har ställt sig bakom något förslag om att upphäva det här systemet. Jag citerade herr Hedin, som hade sagt att man betraktar skördeskadeskyddet som ett lotteri och att medlemmar av jordbruksorganisationerna är kritiska mot systemet. I anslutning till det sade jag att enligt tidningsuppgifter vissa jordbrukare har vägrat att ställa sina marker till förfogande för provytor. Det kommer nog också att framgå av protokollet att jag sade så.

Herr Kristiansson sade vidare att man också borde räkna in vad systemet kostar administrativt. Ja, det bör man göra. Det kostar inte jordbrukarna någonting, men staten tar på sig alla administrativa kostnader, som i år uppgår till något mer än 13 miljoner kronor -- det varierar litet. De kostnaderna har samhället hela tiden tagit på sig.

När jag sade att jordbrukarna har betalat in 162,4 miljoner kronor och fått tillbaka 328 miljoner, menade jag att systemet inte varit så dåligt som man gjort gällande. Man har fått dubbelt upp mot vad som betalats in i premier. Men kan man få ett bättre system, är det klart att man inte skall motsätta sig det.

Herr Kristiansson i Harplinge frågade vad det betyder när man skriver 400 000 eller 600 000 kronor. När det gäller utskottet kan jag säga att det är ett direkt citat ur propositionen, nämligen att det skall vara lägst 400 000 kronor. Man har ingen gräns uppåt utan kan gå högre. Men vad betyder ert förslag, herr Kristiansson? Jo, om ni har en skördeskada på 50 miljoner och bidragen bestäms till 2 procent, får ni ändå inte ut mer än 800 000. Man har satt högst 800 000 och längre kan ni inte gå; det beloppet motsvarar en skördeskada på 40 miljoner kronor.

Herr talman! Jag har inte mer att tillägga utöver vad jag sagt, men om vi kan få ett bättre system skall jag gärna medverka därtill.

Torsdagen den
6 april 1972

*Bidrag till djursjuk-
vård i vissa fall*

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag vill bara göra ett tillrättaläggande av det senaste som sades. Det står i reservationen om de 800 000 kronorna: "Utskottet får därför så till vida ansluta sig till förevarande motionsyrkanden att utskottet förordar att ramen för de behovsprövade bidragen bestäms till två procent av de utgående allmänna kontanta ersättningarna för skördeskador eller, om beräkning enligt denna regel ger till resultat ett lägre belopp, högst 800 000 kr." Det får inte de konsekvenser som herr Persson i Skänninge sade — det kan självfallet bli över 800 000, om 2 procent av det totala beloppet uppgår till mer än denna summa.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Johansson i Holmgården begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 12 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Johansson i Holmgården begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	155
Nej	—	150
Avstår	—	1

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 13–18

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 19

Bidrag till djursjukvård i vissa fall

Herr ERIKSSON i Bäckmora (c):

Herr talman! I anslutning till punkten 19 i jordbruksutskottets betänkande nr 1 har utskottet behandlat en motion rörande statsbidrag

Torsdagen den
6 april 1972

*Bidrag till djursjuk-
vård i vissa fall*

till mindre bemedlade djurägare för kostnader i samband med sjukbesök av veterinär.

Det statsbidrag som utgår för närvarande för nämnda ändamål är knutet till den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten. Beloppet är satt så lågt som till högst 5 000 kronor. Denna inkomstgräns är så låg att det i dagens läge torde vara ytterst få som kommer i åtnjutande av bidraget.

Även jordbruksutskottet synes dela denna uppfattning med hänsyn till den förändring som skett i penningvärdet sedan år 1958 då berörda bidrag fastställdes. Bidragsgränsen har alltså varit oförändrad under 14 år, och alla i det här huset torde vara medvetna om de förändringar som har skett i penningvärdet under den tiden. Inte minst emot den bakgrunden har jag i min motion hemställt om en uppräknig av inkomstgränsen till 10 000 kronor, intill vilken gräns bidraget skulle utgå.

Utskottet har i sitt ställningstagande till motionen uttalat att man först vill avvakta veterinärväsendeutredningens förslag rörande veterinärväsendets uppgifter och organisation. En justering av inkomstgränsen för inträffad penningvärdeförsämring borde enligt min mening ha kunnat ske utan avvaktan på detta förslag. Det finns ingenting utsagt i utskottets betänkande om när detta förslag och en proposition är att vänta. Följaktligen kan det dröja åtskillig tid ännu, under vilken tid ytterligare förändringar i penningvärdet sker som gör att detta bidrag än mer urholkas.

Jag har inte för avsikt att framställa något yrkande på denna punkt, men det skulle ändå mot bakgrunden av vad utskottet har skrivit vara av intresse att få veta av jordbruksministern när en eventuell proposition på grundval av veterinärväsendeutredningens förslag är att vänta, en proposition som jag hoppas då kommer att innehålla förslag i den fråga som jag har berört i min motion.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr jordbruksministern BENGTFSSON:

Fru talman! Eftersom herr Eriksson i Bäckmora ställde en direkt fråga till mig vill jag gärna besvara den. Det är min avsikt att försöka att till nästa års riksdag komma med en proposition i detta ärende. Jag tror att det skall vara möjligt även om det är mycket komplicerade frågor det gäller att ta ställning till.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka för de upplysningar som herr jordbruksministern gav på min fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 20

Utskottets hemställan bifölls.

Fru OLSSON i Helsingborg (c):

Fru talman! För några veckor sedan ägde här i kammaren en interpellationsdebatt rum angående bekämpningsmedlet hormoslyr. I denna debatt yttrade statsrådet Aspling att spridning av bekämpningsmedel i högsta grad är föremål för regeringens uppmärksamhet. Företrädare för samtliga här i kammaren representerade partier uttalade också sin tillfredsställelse med den deklarationen. Före påskuppehållet kom så Kungl. Maj:ts proposition nr 25, vari läggs fram förslag till en lag som innebär förbud mot spridning från luften av bekämpningsmedel över skogsmark och annan mark som inte är åkermark.

Med denna debatt och inte minst propositionen som bakgrund hade det enligt min mening varit logiskt om jordbruksutskottet hade tillstyrkt motionen 560. Detta har man emellertid inte gjort. I denna motion anholder jag och mina medmotionärer om dels en förbättring av kontrollen i vad gäller förekomsten av bekämpningsmedelsrester hos importerade frukter, bär och grönsaker, dels ett förhöjt anslag till statens växtskyddsanstalt för att bereda möjlighet till en utbyggnad av anstaltens kemiska analyskapacitet. Denna kontroll är av särskild betydelse emedan det här rör sig om färskvaror som distribueras, försäljs och konsumeras inom mycket kort tidrymd. Det rör sig även om stora kvantiteter.

Importen av trädgårdsprodukter till vårt land ökar stadigt. De senaste åren har ökningen varit ca 7 procent per år. Importen uppgår nu till närmare 700 miljoner kronor. Som jämförelse kan nämnas att den totala svenska yrkesmässiga trädgårdsproduktionen har en omfattning av knappt 600 miljoner kronor årligen.

På hela denna stora import finns, när det gäller rester av i Sverige totalförbjudna bekämpningsmedel, ingen annan kontroll än det av utförsellandets myndigheter utfärdade sundhetscertifikatet samt en, på grund av bristande resurser, helt otillräcklig stickprovskontroll som äger rum vid införseltillfället.

Det måste konstateras att denna tingens ordning är klart otillfredsställande. Enligt min mening är det i högsta grad önskvärt att en snar förbättring här kommer till stånd.

Dä och då, numera ganska så ofta, får vi i dagspressen läsa att allt inte är så särskilt välbeställt på området. Så kunde man t. ex. den 12 mars i en av våra större dagstidningar läsa följande:

”Grönsaker som odlas i Danmark sprutas ofta med förbjudna gifter. Var femte dansk handelsträdgård har avslöjats med att använda de klorerade kolvätena aldrin och kalciumcyanid. Dessa gifter är förbjudna och har smugglats till Danmark från i första hand Västtyskland. Sverige importerar en hel del grönsaker från Danmark, bl. a. morötter.”

Hur reagerar man när man läser detta? Ja, som husmor och konsument kan jag inte underlåta att betrakta det som synnerligen allvarligt. Man frågar sig: Vad är det egentligen jag ställer på vårt bord?

Det är ur folkhälsosynpunkt angeläget att konsumenterna skyddas mot de risker det innebär att förtära växtprodukter innehållande rester av

Torsdagen den
6 april 1972

Lantbrukshögskolan: Förvaltningskostnader

i Sverige helt förbjudna bekämpningsmedel. Också ur rättvisesynpunkt för svensk trädgårdsnäring är det önskvärt att en förbättrad kontroll av importen kommer till stånd.

Jag tillåter mig att ta kammarens tid i anspråk under några minuter med att redogöra för ett litet exempel på hur svensk trädgårdsodling på allt sätt bemödar sig om att finna nya vägar för produktion av så friska och giftfria produkter som möjligt.

För innevarande odlingssäsong har ett tiotal gurkodlare i Malmö- och Helsingborgstrakten, i samarbete med Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund och statens växtskyddsanstalt, planerat att starta en försöksverksamhet med biologisk bekämpning av spinnkvalster på gurka. Försöket innebär att man från Chile infört rovkvalster för att sålunda på naturlig väg bekämpa skadedjur och parasiter.

Detta är ett försök som jag anser synnerligen lovvärt och önskar all framgång, då jag är helt övertygad om att det finns ett utbrett önskemål hos konsumenterna att få tillgång till så giftfria grönsaker som över huvud taget är möjligt. Men för att tillgodose detta berättigade önskemål räcker det inte med att den svenska trädgårdsodlingen anstränger sig med förbättring av produkterna. Det fordras även att bestämmelserna utformas lika för svenskodlad och importerad vara och att efterlevnaden kontrolleras. Jordbruksutskottet håller också med om detta och understryker vikten av att en tillfredsställande kontroll kommer till stånd.

Med hänsyn till den positiva skrivning som utskottet ändå gjort med anledning av motionen samt med hänvisning till det särskilda yttrande som fogats till utskottsbetänkandet ställer jag här inget yrkande. Jag förutsätter emellertid att den undersökning som påbörjats inom statens livsmedelsverk skall leda fram till dels åtgärder som ger trygghet åt konsumenterna, dels ett kraftfullt agerande för att åstadkomma likartad behandling av svenskodlade och importerade trädgårdsprodukter.

I förhoppning om att de utlovade bestämmelserna verkligen blir effektivt utformade och tillämpade anser jag mig böra avvakta resultatet av livsmedelsverkets undersökning. I händelse jag finner detta otillräckligt eller att det inte leder fram till den önskade kontrollen ämnar jag, fru talman, återkomma till riksdagen i frågan.

Med detta anförande — i vilket herr Svanström, fröken Pehrsson, fru Nilsson i Kristianstad och fru Hambræus (samtliga c) instämde -- var överläggningen slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 22 och 23

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 24

Lantbrukshögskolan: Förvaltningskostnader

Kungl. Maj:t hade (punkten G 1, s. 86--88) föreslagit riksdagen att till Lantbrukshögskolan: Förvaltningskostnader för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 39 642 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1972:201 av herr Hansson i Skegrie m. fl. (c, s, fp, m) vari hemställt att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts angående benämningen på befattningen som chef för konsulentavdelningen vid lantbrukshögskolan,

dels motionen 1972:265 av herr Hansson i Skegrie m. fl. (c) vari hemställt att riksdagen till Lantbrukshögskolan: Förvaltningskostnader för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 39 819 000 kronor,

dels motionen 1972:542 av fru Anér m. fl. (fp) vari hemställt att riksdagen skulle besluta att förste konsulenten docent Gerda Nilssons tjänst i U 20/23 vid lantbrukshögskolan omändrades till en personlig tjänst som biträdande professor i fodermedels- och mjölkhygien inom ämnet mikrobiologi i U 22/25 vid högskolan samt

dels motionen 1972:1246 av herrar Grebäck (c) och Hansson i Skegrie (c) vari hemställt att riksdagen skulle bemyndiga Kungl. Maj:t att vid lantbrukshögskolans institution för lantbrukets radiobiologi från den 1 juli 1972 i stället för en tjänst som biträdande professor i U 22 inrätta en tjänst som professor i U 27.

Utskottet hemställde
att riksdagen

1. med bifall till motionen 1972:1246 bemyndigade Kungl. Maj:t att inrätta en professur i ämnet radiobiologi i enlighet med vad utskottet anfört,

2. som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i anledning av motionen 1972:201,

3. lämnade motionen 1972:265 utan åtgärd, såvitt densamma avsåg inrättande av vissa tjänster rörande lantbrukets byggnadsteknik m. m.,

4. lämnade motionen 1972:542 utan åtgärd,

5. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:265, såvitt den ej tidigare behandlats, till Lantbrukshögskolan: Förvaltningskostnader för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 39 642 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

4 a. angående *professur i radiobiologi* av herrar Mossberger, Persson i Skänninge, Johanson i Västervik, Hedström och Magnusson i Grebbestad samt fru Lindberg och fru Theorin (samtliga s), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen lämnade motionen 1972:1246 utan åtgärd,

4 b. angående *vissa tjänster rörande lantbruksbyggnadsteknik m. m.* av herrar Hansson i Skegrie (c) och Jonasson (c), fru Anér (fp) samt herrar Johansson i Holmgården (c) och Berndtsson i Bokenäs (fp) som ansett att utskottet under 3 och 5 bort hemställa,

att riksdagen

3. i anledning av motionen 1972:265, såvitt nu var i fråga, som sin

Torsdagen den
6 april 1972

Lantbrukshögskolan: Förvaltningskostnader

mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anført om inrättande av vissa tjänster rörande lantbrukets byggnadsteknik m. m.,

5. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1972:265, såvitt i övrigt var i fråga, till Lantbrukshögskolan: Förvaltningskostnader för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 39 819 000 kronor,

4 c. angående *biträdande professor i fodermedels- och mjölkhygien* av fru Anér (fp) och herr Berndtsson i Bokenäs (fp), som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anført i anledning av motionen 1972:542.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande i vad avsåg inrättandet av en professor i radiobiologi av herr Takman (vpk).

Fru THEORIN (s):

Fru talman! Jag har för avsikt att kort redogöra för den reservation, nr 4 a, som de socialdemokratiska ledamöterna har avgivit vid punkten 24. I motionen 1246 av herrar Grebäck och Hansson i Skegrie yrkas att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att inrätta en professor i ämnet radiobiologi i U 27 i stället för den tjänst som biträdande professor i U 22 som nu finns vid lantbrukshögskolan. Detta krav har hela den borgerliga utskottsmajoriteten ställt sig bakom. Den kommunistiske utskottsrepresentanten har nedlagt sin röst och till betänkandet fogat ett särskilt yttrande, något kluvet i sin motivering.

Reservanterna vänder sig inte mot att inrättandet av en professor i ämnet kan vara motiverat men påpekar att omfattande forskning pågår i olika forskningsorgan i ämnet radiobiologi. Förutom den radiobiologiska forskning som redan pågår vid lantbrukshögskolan pågår sådan också vid Karolinska institutet och veterinärhögskolan. Liknande forskning förekommer vid universiteten i Uppsala och Stockholm och vid försvarets forskningsanstalt. Reservanterna har inte funnit tillräckligt underlag för att avgöra vid vilket av de nämnda forskningsorganen som det är mest motiverat att inrätta en professor i ämnet. Ett bifall till motionen innebär i realiteten en lönehöjning, vilket riksdagen vanligen inte sysslar med, men inte någon utökning av de personella resurserna på forskningsområdet. Forskning i ämnet pågår, som nämnts, redan vid lantbrukshögskolans radiobiologiska institution under ledning av en biträdande professor. För övrigt kan sägas att tjänsten har tagits upp i lantbrukshögskolans anslagsframställning men av högskolan fått låg prioritet.

Fru talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationen 4 a vid punkten 24 moment 1.

Samtidigt vill jag yrka bifall till utskottets hemställan vid samma punkt, moment 3, i anledning av motionen 265. I motionen krävs inrättande av en tjänst som universitetslektor i lantbruksbyggnader och en tjänst som statskonsulent i lantbrukets byggnadsteknik vid lantbrukshögskolan. I årets budget har det inte varit möjligt att bereda utrymme för dessa båda tjänster. För undervisningen på byggnadsområdet svarar

för närvarande en extra universitetslektor och tre amanuenser. Rådgivningen på området handhas av en statskonsulent vid konsulentavdelningens sektion för teknik, och rådgivningen till lantbrukare i byggnadsfrågor handhas av lantbruksnämnderna. Utskottet har för sin del inte ansett sig böra föreslå någon ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit beträffande personalförstärkningar vid högskolan och avstyrker därför motionen 265. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr STRÖMBERG (fp):

Fru talman! Aflatoxin, ett cancerframkallande ämne, är vad reservationen 4 c egentligen handlar om. Aflatoxin är ett av de starkast cancerframkallande ämnen som vi känner. Det bildas av vissa mögelsvampar som trivs i jordnötter. Sverige importerar jordnötter för användning som djurfoder.

Det för oss allvarliga är att aflatoxinet kan övergå från fodret till mjölken och köttet hos djuren. Aflatoxinet är vad vi i dag vet betydligt mer cancerframkallande än många andra ämnen som vi dagligen får höra talas om. Men vi vet ytterst litet om aflatoxinet, om dess förekomst, om möjligheterna att bekämpa det.

På lantbrukshögskolan har docent Gerda Nilsson inom den tillämpade mikrobiologin bedrivit forskning som avser fodermedelshygien. Därigenom har vi kommit en bit på vägen när det gäller att undersöka mikrobiella skador på fodermedel och indirekt på livsmedel. Undertecknarna av reservationen 4 c anser att vi är i stort behov av en fortlöpande forskning inom fodermedels- och mjölkhygien. Lantbrukshögskolan har också i årets petita begärt en biträdande professur i detta ämne.

Genom att motionen föreslår att en tjänst som förste konsulent omändras till en personlig tjänst som biträdande professor blir de ekonomiska konsekvenserna ganska obetydliga.

Det är alltså här egentligen ej fråga om att ändra beteckningen på en tjänst. Det gäller i stället att med en minimal insats förstärka forskningens resurser på ett viktigt område. Forskningen i detta ämne är ganska ny. Men resultat har redan avsatts i rekommendationer från veterinärstyrelsen. Man kan nog påstå att fodermedelshygien är ett försummat område. Vetskapen om att aflatoxin i foder åt en ko går ut i både köttet och mjölken och sedan kan orsaka cancer hos människor borde verkligen uppfordra till intensifierad forskning. Den forskningen är nödvändig. Livsmedelshygien är ett utomordentligt viktigt område, en miljöfråga, kanske långt viktigare än många andra mer diskuterade miljöfrågor.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen 4 c.

Herr TAKMAN (vpk):

Fru talman! Radiobiologin är ett så viktigt ämnesområde att det för mig är självklart att det bör finnas en radiobiologisk institution under en professors ledning. Om professuren tillfaller lantbrukshögskolan kommer den att ersätta en biträdande professorstjänst. I budgethänseende blir skillnaden mellan professuren och den biträdande tjänsten ganska oväsentlig. Men i andra hänseenden är skillnaden stor. Det är inte så, som fru Theorin söker göra gällande här, att det inte är någon skillnad. Det

faktum att en professur är sluttjänsten inom ett ämnesområde betyder att det blir en kraftigt ökad konkurrens om alla tjänster inom detta område.

Anledningen till att jag avstod vid voteringen i utskottet och att jag och min grupp kommer att avstå vid voteringen här i kammaren är en viss tvekan om professurens placering – jag säger en "viss" tvekan; den är verkligen mycket obetydlig.

Jag har redovisat detta i ett särskilt yttrande. Hållningen är ingalunda så kluven som fru Theorin har påstått, men jordbruksutskottet har något begränsade möjligheter att göra en samlad bedömning. De socialdemokratiska reservanterna påstår att utskottet inte har tillräckligt underlag för att avgöra vid vilket forskningsorgan det skulle vara mest motiverat att inrätta en professur i ämnet. Denna och en tidigare formulering – och även formuleringar av fru Theorin här -- tyder på att reservanterna är medvetna om att en professur behövs, men då det finns sju strålningsbiologiska institutioner anser de, som vanligt, att Kungl. Maj:t är bäst orienterad om var professuren skall placeras.

Fem av dessa sju institutioner kan, så långt jag kan bedöma, föras åt sidan omedelbart i det här sammanhanget, sannolikt också den sjätte. Den verksamhet som bedrivs vid lantbrukshögskolans radiobiologiska institution sammanfaller bara till en liten del med den som förekommer vid de andra institutionerna. En allt betydelsefullare del av denna verksamhet är att belysa de radioaktiva klyvningsprodukternas förhållande i marken och deras vandring i biologiska födoämneskedjor.

Denna verksamhet har en omedelbar praktisk anknytning och kommer att få en ständigt större betydelse. Dels är den nödvändig för att följa vad som sker som en följd av kapprustningen på kärnvapenområdet, dels är den nödvändig som en central del av förebyggande åtgärder mot radioaktiv nedsmutsning vid kärnkraftens fredliga utnyttjande.

Två stormakter, Frankrike och Kina, håller fortfarande på med atomvapensprängningar i atmosfären och sprider farliga radioaktiva substanser jorden runt. Det behövs ständiga fakta om denna radioaktiva nedsmutsning. Fakta är nödvändiga för att det skall bli en tillräckligt stark opinionsrörelse så att det framtvingas ett slut på kärnvapenproven.

De skrämmande erfarenheterna från USA, skildrade av Sheldon Novick i boken "Kärnkraften -- en miljöfara?", får helt enkelt inte upprepas i det svenska programmet för atomkraftens utnyttjande som energikälla. Jag hör till dem som anser att atomenergens utveckling är ofrånkomlig och nödvändig. Men för att inte kärnkraftverken och andra anläggningar skall misskrediteras måste det hela tiden finnas en oerhört effektiv och omfattande kontroll.

När det gäller annan miljöförstörelse, sådant som har ägt rum under tidigare generationer och fram till de allra senaste årtiondena, finns det ibland hopp för framtiden. Sådan miljöförstörelse brukar kunna repareras även om det drar enorma kostnader och tar lång tid och en hel del människor faller offer under tiden. Men en miljöförstörelse med radioaktivt avfall kan förmodligen aldrig omintetgöras. Den är oåterkallerlig, och därför får inga åtgärder försummas för att förebygga att den över huvud taget äger rum. Jag tycker att den här professuren är en så

obetydlig, så billig del i ett förebyggande system att jag anser att det inte bör råda någon tvekan om att den bör inrättas. Min tvekan gäller som sagt i någon mycket liten mån frågan om vid vilken av de två institutioner som kan komma i fråga den bör placeras.

Fru THEORIN (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill påpeka vad herr Takman säger i sitt särskilda yttrande: "Med hänsyn till att ämnet radiobiologi är företrätt vid en rad läroanstalter och verk borde frågan om ämnets upprustning behandlas i ett vidare sammanhang än jordbruksutskottet har möjlighet till." I detta instämmer självfallet socialdemokraterna – det har reservanterna också påpekat. Man bestrider inte heller att inrättandet av en professur i ämnet kan befinnas vara motiverat. Men reservanterna har inte ansett att jordbruksutskottet har tillräckligt underlag för att kunna bedöma vid vilket av de olika forskningsorganen som det är mest motiverat att inrätta en professur i ämnet. Därför har man helt logiskt avstyrkt motionskravet. Samma inställning tycker jag att kommunisterna borde ha med den skrivning som herr Takman har i sitt särskilda yttrande.

Jag vill dessutom påpeka att lantbrukshögskolan *inte* har gett denna tjänst en hög prioritet, vilket ju bör vara vägledande för utskottet vid dess behandling av ärendet.

Herr Takman och kommunisterna tar inte konsekvenserna av sitt resonemang, utan föredrar att lägga ner sina röster. Därmed bidrar de till att den borgerliga lönehöjningen genomförs – en lönehöjning som herr Takman inte tycker är så väsentlig men som dock inte är föraktlig: det rör sig om ungefär 18 000 kronor på ett år, vid en förändring från U22 till U27.

Med all respekt för herr Takmans intresse för radiobiologin – ett intresse som vi socialdemokratiska reservanter delar, vilket framgår av vår skrivning – och för de skäl som han anför för inrättande av en professur i radiobiologi, tvingas jag ändå konstatera att kommunisterna genom sitt handlande på denna punkt, och tyvärr inte bara här, agerar stödtrupp åt de borgerliga.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Fru talman! Jag föreställer mig att herr Takman har blivit övertygad av de inlägg som fru Theorin har hållit nu och tidigare, men om så inte skulle vara fallet har jag ytterligare ett litet argument att komma med, som har väglett mig när jag har förordat att man skall gå fram på den väg som reservanterna här har följt.

Det är bekant att när riksdagen beslutade sig för att lokalisera ut veterinärhögskolan till Uppsala till det område där lantbrukshögskolan ligger, så var syftet med det att man skulle utnyttja gemensamma institutioner, utnyttja varandras professorer, utnyttja varandras materiel. Bl. a. är det avsikten att ämnet radiobiologi där skall få en gemensam institution för båda högskolorna. Då tycker jag att vi i avvaktan på den integrationen kan vänta med den här professuren. Det finns nämligen en professor vid veterinärhögskolan i ämnet.

Riksdagsbeslutet om att veterinärhögskolan skall flyttas till det

Torsdagen den
6 april 1972

*Lantbrukshögskolan:
Förvaltnings-
kostnader*

område där lantbrukshögskolan ligger för att gemensamma anordningar skall kunna utnyttjas, bör väl ändå, herr Takman, kunna motivera att man inte bara avstår från att rösta utan i stället stöder reservationen. Jag tror att den utredning och den gemensamma lösning som herr Takman är ute efter kan åstadkommas just när den här utflyttningen definitivt blir genomförd.

Herr TAKMAN (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Jag skall inte gå in närmare på fru Theorins putslustigheter om stödtrupper och sådant. Jag är praktiskt taget helt övertygad om att med den utformning som professuren skulle få vid lantbrukshögskolan kan den inte ha någon motsvarighet vid någon annan institution av de sju där det finns radiobiologisk forskning. En av dem arbetar t. ex. med strålningsgenetik, och det är någonting helt annat. Man har alltså plockat ihop olika ämnesområden för att få fram de här sju institutionerna.

Att lantbrukshögskolans ledning inte har gett topprioritet åt den här professuren behöver i och för sig inte säga någonting. Man vet ju hur ett gebit som ligger vid sidan om övriga gebit i allmänhet också blir lägre prioriterat än de som är hävdvunna och traditionella. Men det var en intressant upplysning som jordbruksministern gav här, nämligen att man syftar till en gemensam institution. Vad jag är ute efter är att få tonvikten lagd inte på det veterinärmedicinska utan just på det lantbruksbiologiska. Därför förutsätter jag att det är just vid lantbrukshögskolan som en professur med det angivna verksamhetsområdet bör finnas och inte vid veterinärhögskolan.

Genom att den kommunistiska gruppen avstår från att rösta går förslaget igenom. Då kan man räkna in de kommunistiska rösterna för den mest praktiska lösningen, som vi inte hade — det upprepar jag gärna — fullständigt material för att bedöma i utskottet.

Jag har tagit reda på vad "bemyndiga Kungl. Maj:t" egentligen innebär. Innan den här debatten började uppvaktade jag en av riksdagens formuleringsexperter och frågade vad det betydde utan att säga vad saken gällde. Han sade: "De har rätt att göra en sak." Resultatet av "bemyndiga", som utskottet har skrivit här, blir alltså att regeringen har rätt att tillsätta en professur, och jag hoppas verkligen att den utnyttjar denna rätt så att man får bästa möjliga professur.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Fru talman! Om herr Takman tror att när det föreligger ett riksdagsbeslut, där man bemyndigar regeringen att tillsätta en tjänst, skulle jag som ansvarigt statsråd med mer än tjugo års riksdagserfarenhet bakom mig underlåta att verkställa det riksdagsbeslutet, då tar herr Takman alldeles fel.

Ett beslut i den riktning utskottet föreslår innebär att vederbörande befattning flyttas upp till professur och ingenting annat.

Herr TAKMAN (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Jag har så liten tvekan om lämpligheten av denna professur med placering just vid lantbrukshögskolan att jag verkligen

hoppas att regeringen — om det inte skulle visa sig vara helt irrationellt i sista omgången — inrättar professuren, dvs. flyttar upp den biträdande professuren till en reguljär professur.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Ärade talman! Jag skall inte delta i den operation övertalning gentemot herr Takman som jordbruksministern och fru Theorin så kraftfullt har försökt bedriva. Jag tror inte att vare sig herr Takman eller hans sympatisörer faller ens för den charm som fru Theorin och även jordbruksministern kan utveckla. Men var det inte litet oförsiktigt, fru Theorin, att tala om herr Takman och hans politiska meningsfränder såsom stödtrupp till de borgerliga? Vad är det herr statsrådet och fru Theorin har ansträngt sig för under de senaste replikerna? Jo, att utveckla all övertalningsförmåga de kunnat för att värva denna stödtrupp till er själva.

Det är rätt intressant. Stödtruppen är bra att ha, begriper jag, när den bara inställer sig på rätt sida. För vår del har vi inte bett om den, men med det goda omdöme som herr Takman här har deklarerat i denna fråga blir det väl ändå så att herr jordbruksministern får tillsätta en tjänst som är utomordentligt väl motiverad — det hoppas jag.

När det gäller herr Strömbergs inlägg vill jag inte bestrida att den forskning som herr Strömberg talade om är av mycket stor betydelse. Men nu är det så att den reservation som herr Strömberg förordade avser utbyte av en tjänst som förste konsulent mot en personlig tjänst som biträdande professor. Lantbrukshögskolan har inte fört fram motsvarande förslag i sin anslagsframställning. Däremot har lantbrukshögskolan begärt en personalförstärkning på området utan att anknyta den till någon bestämd person — dvs. lantbrukshögskolan har begärt en helt ny tjänst och inte en förändring av den tjänst som nu finns.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Som framgår av betänkandet är majoriteten och reservanterna överens om att inrättandet av en ordinarie professur i radiobiologi vid lantbrukshögskolan kan befinnas motiverat. Reservanterna anser emellertid, som här är sagt, att det kan finnas andra liknande professurer som också kan tänkas vara motiverade. Det vill majoriteten ingalunda bestrida, men det skulle väl ändå vara felaktigt att i avvaktan på eventuella andra professurer inte göra någonting beträffande den nu aktuella tjänsten vid lantbrukshögskolan.

Som vi känner till finns det allaredan en radiobiologisk institution vid lantbrukshögskolan med en biträdande professor som chef. Majoriteten begär endast att denna tjänst blir ordinarie. Lantbrukshögskolan har i sina petita begärt 9 000 kronor härför.

Att sedan, som fru Theorin säger, tjänsten givits låg angelägenhetsgrad skall nog inte tillmätas alltför stor betydelse, därför att alla krav kan inte komma i högsta prioritetsgruppen. Man måste på något sätt gradera dem, och det begär visst departementet också att man skall göra. Om det är så att ett verk vill ha en helt ny tjänst eller en ny verksamhet, så är det alldeles självklart att man placerar detta mycket högt upp. Finns det redan en tjänst eller en verksamhet som verket vill förändra på något sätt,

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

*Lantbrukshögskolan:
Förvaltningskostnader*

Torsdagen den
6 april 1972

*Lantbrukshögskolan:
Förvaltningskostnader*

så kan man ju sätta detta krav litet lägre.

Därmed är inte sagt att sådana tjänster som man vill ha förändrade – som när man i det här fallet vill göra en biträdande professor till ordinarie – inte kan vara lika viktiga som t. ex. nyanställning av en professor.

Nej, det finns mycket starka skäl för att göra denna förändring vid lantbrukshögskolan. Utan tvivel är det så att denna forskning kring radioaktivitetens vandring genom näringskedjorna är av utomordentlig vikt när det gäller både människor och djur.

Herr statsrådet säger att genom veterinärhögskolans förläggning till Ultuna skall man kunna bättre bedöma denna tjänst. Men det är väl tvärtom så att vi allaredan kan bedöma att denna tjänst blir av utomordentligt värde just därför att den lär kunna betjäna både lantbrukshögskolan och veterinärhögskolan.

Det är ju så, som herr Takman också sade, att radioaktiviteten framför allt i luften ständigt späds på genom de pågående atomsprängningarna. Det radioaktiva stoff som därvid frigörs driver med vinden långa sträckor och faller ner i länder och bland människor som inte själva har medverkat till denna nedsmutsning. Det kan nämnas att t. o. m. de växter som utgör foder åt renarna i våra fjälltrakter är mycket starkt bemängda med radioaktivt stoff. Det kommer inte från Sverige utan från andra håll, men vi slaktar renarna och köttet försäljs sedan här i vårt land och konsumeras av människorna.

Radioaktiviteten sprids alltså vidare från växterna genom djuren ut till människorna. Och man kan säga att den transporten går ännu mer direkt från spannmålen till bagerierna genom brödet ut till konsumenterna.

Eftersom huvudparten av vår föda kommer från de områden där lantbrukshögskolans forskningsverksamhet bedrivs, alltså inom jordbruksproduktionen och trädgårdsodlingen, är den radiobiologiska forskningen givetvis av allra största betydelse. Visst finns det också andra viktiga områden där motsvarande slag av forskning bör och måste bedrivas, men som jag tidigare sade får vi inte försumma att förstärka den forskning vi redan har och som vi tillmäter så stor betydelse, nämligen forskningen vid lantbrukshögskolan. Det är att hoppas att vi sedan successivt skall kunna utvidga forskningen även vid andra institutioner.

Vi kommer sannolikt själva en gång att bygga ut vår kraftproduktion genom atomkraftverk, och det kommer i så fall att innebära att riskerna ökar för sådan infiltration av våra livsmedelsproducerande marker som jag här talat om. Om vi nu i god tid genom ökade forskningsinsatser kan förebygga, minska eller kanske t. o. m. eliminera de riskerna, så har vi gjort betydande framsteg på ett för oss alla livsviktigt område.

Därför ber jag, att få yrka bifall till utskottets hemställan på den punkten.

Sedan vill jag också ägna litet tid åt reservationen 4 b, i vilken yrkas på en förstärkning av byggnadsundervisningen vid lantbrukshögskolan. En av de mest aktuella åtgärderna när det gäller rationaliseringen inom jordbruket är utan tvivel en förbättring av ekonomibyggnaderna. Allt eftersom sammanläggningen av jordbruk fortskrider och gårdarna blir större blir det aktuellt med större byggnader. Det är också nödvändigt med en modernisering av ett stort antal ekonomibyggnader, framför allt

då nötkreatursstallarna, för att tillfredsställa kravet på ökad mjölkproduktion. Men tyvärr bromsas denna upprustning av de höga byggnadskostnaderna. Jordbrukarna anser sig helt enkelt inte ha råd att anlita fackkunnig arbetskraft för sådana byggnadsarbeten — och den arbetskraften står knappast heller till förfogande när man vill ha den. Den enda möjligheten är därför för de flesta jordbrukare att försöka bygga i egen regi, och så sker också i mycket stor utsträckning. Det är framför allt de yngre jordbrukarna som bygger själva. Men här saknar man den rådgivning som skulle vara önskvärd; rådgivningsverksamheten behöver förbättras och utvidgas. Det kan bäst ske genom en upprustning av undervisningen i byggnadslära vid lantbrukshögskolan, där jordbrukets rådgivare i allmänhet utbildas.

Det är inte så lyckligt som fru Theorin påstod då hon talade om att man hade så och så många lärare tillgängliga. Tvärtom är det enligt högskolans egen uppgift så att man saknar tillräckliga resurser för en sådan önskvärd utbildning. Någon lärartjänst finns för närvarande inte, utan undervisningen på detta viktiga område upprätthålls provisoriskt genom anlitandet av andra anslag. Det kan man på grund av medelsbrist inte fortsätta med i längden, säger man.

Det är självklart att ett sådant tillstånd är otillfredsställande med hänsyn dels till den betydelse som rationaliseringen av jordbrukets byggnadsbestånd har, dels till nödvändigheten av att i så stor utsträckning utnyttja den egna arbetskraften vid dessa byggnadsarbeten.

Jag ber därför att få yrka bifall till förevarande reservation.

Fru THEORIN (s):

Fru talman! Till herr Hansson i Skegrie vill jag säga att någon operation övertalning riktad mot herr Takman knappast förekommit från min sida. Jag hyser heller inte något hopp att kunna övertala herr Hansson, vare sig med charm eller med fakta, att ändra uppfattning i denna sak. Det finns dock anledning att påpeka den inkonsekvens som präglar framför allt centerpartiets agerande på denna punkt. När det föreligger centermotioner är det enligt centerpartiets synsätt riktigt att riksdagen tillsätter tjänster — det gäller motionen om en professur i radiobiologi, lika väl som motionen om inrättande av tjänster rörande lantbrukets byggnadsteknik — men när det gäller mittenkollegan, folkpartiets, motion om en biträdande professur i fodermedels- och mjölkhygien är det inte längre lika rätt.

Jag vill påpeka att det endast är socialdemokraterna som hela vägen följt en konsekvent linje.

Låt mig sedan bara beträffande herr Hanssons sista yrkande om bifall till reservation 4 b påpeka vad jag tidigare sade, nämligen att det i årets budget inte funnits utrymme för de tjänster som föreslagits och att undervisningen för närvarande upprätthålls med en extra universitetslektor och tre amanuenser. Vi kan ha olika uppfattningar om hur snabbt man bör gå fram, men enligt vårt förmenande har det inte förelegat någon möjlighet att inrätta dessa tjänster nu, och därför har utskottet avstyrkt motion 265.

Jag vidhåller detta avslagsyrkande och yrkar bifall till utskottets hemställan i denna del.

Torsdagen den
6 april 1972

*Lantbrukshögskolan:
Förvaltnings-
kostnader*

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Fru talman! Normalt skulle vi naturligtvis inte ägnat så lång tid åt en fråga som endast rör uppflyttning av en tjänst i en högre lönegrad — det erkände också herr Hansson i Skegrie i sitt anförande. Att jag ändå tar till orda beror på att man av vad jordbruksutskottets vördade ordförande sade fick intrycket att det inte görs någonting för den radiobiologiska forskningen.

Låt mig fästa uppmärksamheten på att det äger rum en mycket intensiv forskning på detta område. Trots att vi skall flytta ut veterinärhögskolan till Uppsala har vi vid högskolan låtit färdigställa ett provisoriskt isotopstall för en halv miljon kronor där det pågår radiobiologisk forskning av utfodring. Vidare bedrivs det en försöksverksamhet i Uppsala just i samarbete mellan veterinärhögskolan och lantbrukshögskolan. Allt detta sker i avvaktan på den slutgiltiga integreringen av de båda institutionerna.

Jag menar alltså att det är fel att säga att ingenting görs, om man inte ombildar den här tjänsten till ordinarie. Men det var vad herr Hansson i Skegrie ville påstå.

Herr Hansson säger till sist att majoriteten endast begär att tjänsten blir ordinarie och att det kostar 9 000 kronor. Är det bara fråga om detta, bör det inte vara riksdagen som tar ställning till saken, fru talman.

Herr HANSSON i Skegrie (c) kort genmäle:

Ärade talman! Jordbruksministern säger att det framgår av mitt anförande att tillkomsten av en ordinarie tjänst saknar betydelse. Jag vill bestämt påstå att jag inte framfört en sådan tankegång. Det har varit jordbruksministerns negativa synsätt som har förvillat honom i det avseendet. Men det är intressant att han talar om att man håller på att bygga ut den radiobiologiska institutionen vid Ultuna. Då man kostar på en sådan utbyggnad tycker jag det är fullt logiskt att man också förser institutionen med en ordinarie professorstjänst.

Vad beträffar de 9 000 kronorna är det lantbrukshögskolans eget krav, som de har framfört i sin petita. De är tydligen nöjda med att få de pengarna och att tjänsten blir ordinarie.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Fru talman! Jag vet inte om jag uttryckt mig oklart. Men då jag talade om den verksamhet som pågår vid veterinärhögskolan menade jag att den sker under en professors ledning i det här ämnet. Och vad beträffar utbyggnaden av det provisoriska isotopstallet så finns det redan en fullständig personaluppsättning och allt vad man behöver för att klara sig.

Men det är inte vid Ultuna man bygger ut. Vad man skall göra är att verkställa det riksdagsbeslut, som herr Hansson i Skegrie står bakom, nämligen att flytta ut hela veterinärhögskolan dit. Det tar tid. Under tiden bedriver vi den här verksamheten provisoriskt vid veterinärhögskolan. Sedan är det meningen att det skall inrättas en gemensam institution för båda högskolornas radiobiologiska verksamhet, och det är i avvaktan på det som jag menar att man kan ta det litet lugnt.

Jag vidhåller att jag direkt citerade den vördade ordföranden i jordbruksutskottet då han säger att "vi begär endast att denna tjänst blir ordinarie". Är det bara detta saken gäller vill jag inte längre vara med och diskutera frågan.

Herr HANSSON i Skegrie (c) kort genmäle:

Ärade talman! Det är inget annat vi begär än att den biträdande professorstjänsten ändras till en ordinarie professorstjänst. Om herr statsrådet tycker att det är en liten begäran så borde han kunna rekommendera sina partivänner att rösta för den. Riksdagen gör mycket större ändringar ibland.

Herr STRÖMBERG (fp):

Fru talman! Vem som är innehavare av en tjänst är ganska intresselöst. Det väsentliga är att en viktig forskningsgren inom miljöområdet tillförs välbehövlig förstärkning. Om man inrättar en professur så innebär detta att ämnet i flera avseenden får en förstärkning. Denna förstärkning behöver fodermedelshygienen. Det förslag som folkpartiet har lagt fram innebär en garanti för fortsatt forskning för dem som redan är verksamma inom detta område. Det hör också hit att det tillämpade ämnet inom denna disciplin inte är tillgodosett i andra professurer.

Att nu folkpartiet inte begärt en ny tjänst utan en ändring av en redan befintlig tjänst innebär inget avsteg i princip från lantbrukshögskolans begäran om förstärkning utan bara ett annat och enligt min uppfattning betydligt enklare sätt att tackla problemet. Dessutom är det något billigare.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 a av herr Mossberger m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Theorin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 24 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 a av herr Mossberger m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Theorin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 146
Nej - 138
Avstår - 15

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

*Lantbrukshögskolan:
Förvaltningskostnader*

Torsdagen den
6 april 1972

*Lantbrukshögskolan:
Förvaltningskostnader*

Mom. 2.

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 3 och 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 b av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hansson i Skegrie begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkande nr 1 punkten 24 mom. 3 och 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 4 b av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter har röstat för ja-propositionen. Då herr Hansson i Skegrie begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	181
Nej	—	113
Avstår	—	4

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 c av fru Anér och herr Berndtsson i Bokenäs, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Strömberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 24 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 4 c av fru Anér och herr Berndtsson i Bokenäs.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Strömberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	236
Nej	—	56
Avstår	—	5

Punkterna 25–28

Kammarén biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Kungl. Maj:t hade (punkten G 16, s. 105) föreslagit riksdagen att till Jordbruksforskning för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 8 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1972:1238 av fru Anér m. fl. (fp, c) vari hemställts att riksdagen beslutade att till Jordbruksforskning (bil. 11, G 16) anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 331 000 kronor förhöjt reservationsanslag om 8 331 000 kronor,

dels motionen 1972:1267 av herr Lothigius m. fl. (m, c, fp).

Utskottet hemställde

att riksdagen

1. lämnade motionen 1972:1267 utan åtgärd,
2. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:1238 till Jordbruksforskning för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 8 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits

5. av fru Anér (fp) och herr Berndtsson i Bokenäs (fp), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1972:1238 till Jordbruksforskning för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 8 331 000 kronor.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande av herr Hedin (m) och fru Anér (fp).

Herr BERNDTSSON i Bokenäs (fp):

Fru talman! Vid punkten 29, som handlar om jordbruksforskning, har fogats en reservation, nr 5, som föranletts av motionen 1238 av fru Anér m. fl. I motionen framhålls angelägenheten av att få fram biologiska bekämpningsmetoder som ersättning för de kemiska biocider som nu förekommer. Vidare betonas att det på detta område finns angelägna uppgifter för en fortsatt grundforskning innan man kommer fram till metoder som är effektiva och icke behäftade med sådana egenskaper som kan ge skadliga bieffekter.

Kraven på en giftfriare miljö och en giftfriare kvalitet hos både animalisk och vegetabilisk föda reses med allt större kraft från allt större grupper av befolkningen. Det är inte bara jordbrukarna själva som har berättigade krav på att forskningen snarast skall ge dem tillförlitliga svar på frågan vilka bekämpningsmetoder de bör använda för att begränsa skador på jord och skörd, utan även konsumenterna reser med all rätt krav på att få matvaror som är så giftfria som möjligt.

Det finns ingen möjlighet att tillfredsställa dessa önskemål, om inte

forskningen får tillräckliga resurser för att arbeta fram nya resultat på jordbrukets område.

I själva verket råder väl inga delade meningar i sakfrågan mellan utskottsmajoritet och reservanter. Vad som skiljer oss åt är uppfattningen om anslagssummans storlek; motionärer och reservanter anser att riksdagen i denna mycket angelägna fråga bör följa den begäran som framställts av statens råd för skogs- och jordbruksforskning om att det föreslagna beloppet bör utgå.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservationen 5.

Herr LOTHIGIUS (m):

Fru talman! I samband med att vi diskuterat jordbruket har vi ett par gånger tidigare i riksdagen haft uppe frågor om giftfria produkter och biocider. Några av oss har väckt en mycket anspråkslös men ganska lång motion som velat ta upp dessa problemställningar. Vi kan inte komma ifrån att dessa problem är mycket viktiga, och vi tycker också, att det här inom såväl utskottet som kammaren finns en konservatism, som vi skulle vilja ändra på.

Vi har i vår motion tagit upp växtskyddsfrågorna och i några punkter begärt bl. a. en undersökning över bekämpningens ekonomi vid angrepp av olika skadegörare. Vi har begärt en mera rationell och miljöinriktad prövning av nyare kemiska medel i fältförsök, en väsentlig utvidgning av de resistensbiologiska undersökningar som av växtskyddsanstalten upptagits i samarbete med landets växtförädlingsanstalter i avsikt att nedbringa behovet av bekämpningsinsatser, ett fördjupat studium av metoder som avser att bygga upp sjukdomsfritt förökningsmaterial, mera omfattande försök i samarbete med lantbrukshögskolan rörande växtföljdens och andra odlingstekniska faktorerers inflytande på skadegörarförekomsten. Vi framhåller att inom den biologiska bekämpningen, där skadegörarnas naturliga fiender utnyttjas, tillmäts insektspatogenerna särskilt intresse, och vi har talat om att anstaltens resurser för informations- och rådgivningsarbete är otillräckliga. Vi talar också om bekämpningen av skadegörare osv.

Ett särskilt avsnitt gäller giftfritt odlade produkter. Man kan inte komma ifrån att vi med anledning av den miljödebatt som pågår och de händelser som inträffat i utlandet och här hemma fått ett mycket stort konsumentintresse för giftfritt odlade produkter.

När utskottet behandlar dessa frågor, säger man att det över huvud taget inte går att driva ett jordbruk utan att använda olika former av gifter osv. Men det är inte detta det är fråga om. Det är frågan om att försöka komma fram till en bättre biologisk balans än den man för närvarande har. Vi vet hur människor blir alltmera rädda för den situation som inträder även på livsmedelssidan. Vi får dagligen eller åtminstone varje månad rapporter om händelseförlopp där man skyller sjukdomar och annat på olika orsaker på livsmedelssidan.

När det nu är så och konsumenterna möter ett stort utbud av produkter, är det också ganska väsentligt att man ser till att det finns en produktionskontroll och auktorisation på det här området, att konsumenterna inte blir lurade när det gäller att få så långt möjligt giftfria

livsmedel. Ofta är det familjer som har en liten budget att röra sig med, som är angelägna om att deras barn skall få en riktig föda utan några bieffekter. Då är det ganska nödvändigt att samhället försöker ordna någon form av kontroll på detta område. Otvivelaktigt förekommer falsarier som innebär att människorna blir lurade på det här området. Det är också detta vi har velat ta fram. Det är nödvändigt att försöka hitta en sådan produktionskontroll.

Vi har en rad jordbrukare i det här landet som börjat övergå till den biologiskt balanserade odlingsformen. Oberoende av vad det förnämliga jordbruksutskottet säger, drivs jordbrukarna åt det hållet. Det kan för många småbrukare i framtiden vara ett sätt att klara sin situation.

Från utlandet har vi erfarenheter i så stor utsträckning att vi kan ge bevis för att det går att driva jordbruk under sådana former. Det finns över 700 gårdar i Schweiz t. ex. Jag var ute förra sommaren med en forskningsgrupp av framstående svenska forskare som jordbruksutskottets representanter väl känner, från forskningschefen på naturvårdsverket till professorer på lantbrukshögskolan, och vi tittade på dessa odlingsformer i Schweiz, Frankrike och Tyskland. Vi såg att det med utmärkta resultat gick att driva jordbruket utan konstgödsel. Man använde i stället t. ex. fosfat och kalkmedel av olika slag, och man hade en växtföljd av annan art. Och man åstadkom produkter som ute i handeln, i de stora livsmedelskedjorna, kunde presenteras som fria från gifter, eftersom man alltså inte använde biocider.

Jag har en känsla av att jordbruksministern har fattat det här ganska väl. I år har man i de petita som kommit fram tagit upp dessa problemställningar, och därför är jag övertygad om att det här kommer så småningom.

Jag hade kanske väntat mig att utskottet skulle tagit litet mer allvarligt på dessa problem. Det är en fråga som kommer och som vi inte kan undgå. Därför är det enligt mitt förmenande riktigt att man försöker skapa en ordning som gör att man å ena sidan hjälper konsumenten att få den vara han vill ha och å andra sidan hjälper dem som försöker med denna odlingsform genom produktionsrådgivning och sådant. Man måste också finna en kontrollform.

Detta var vad vi ville föra fram i vår motion. Det har blivit ett särskilt yttrande, inte någon reservation, och jag har alltså ingenting att stödja mig på. Kammarans ärade ledamöter kan dock vara övertygade om att en allt större grupp av allmänheten och bland riksdagsmännen kommer att intressera sig för och kräva en annan arbetsform på detta område än vi har nu.

Fru HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Motionerna 1238 och 1267 tar upp frågan om tillräckliga anslag till forskning för att ersätta kemiska bekämpningsmedel med biologiska och för att stimulera en mer naturenlig odling.

Synen på jordens naturtillgångar håller på att förändras. Människan har för första gången i historien möjlighet att rubba balansen i biosfären så att allt liv på jorden hotas. Vid livsmedelsverket pågår undersökningar sedan 1967 över miljögifter i bröstmjolk. Man har bl. a. funnit halter av

DDT och dieldrin som är 2 -4 gånger högre än WHO:s normer för högsta godtagbara intag.

Den mängd nya kemikalier som sprids i naturen på olika vägar utgör ett problem som vetenskapen i dag saknar möjligheter att överblicka. Man vet inte hur de olika kemikalierna verkar tillsammans, om de har genetiska effekter eller hur de transporteras i naturen. Forskningen måste få ökade resurser att undersöka de ekologiska sammanhangen. Och till dess forskningen funnit kunskap nog att garantera ämnenas oskadlighet i naturen vid föreskriven användning bör produktionen av nya ämnen begränsas i största möjliga utsträckning. Kanske kommer man fram till att det i själva verket är omöjligt att överblicka konsekvenserna av kemikaliernas inverkan på miljön. Då är det enligt min mening bara *en* slutsats vi kan dra, om vi känner ansvar inför kommande generationer, nämligen att detta med att producera nya syntetiska ämnen i snabb takt var ett misstag, en återvändsgränd inom teknologin, som det gäller att med teknologins uppfinningsrikedom ta sig ur. Det kan inte vara vettigt att tillåta nya riskabla ämnen, bara för att forskningen inte kan bevisa att de är farliga. Den omvända bevisbördan är den enda rimliga.

Inom jordbruket, som vi närmast diskuterar i dessa motioner, finns redan nu metoder att slippa riskerna med den kemiska bekämpningen och gödslingen. Man kan använda metoder som främjar jordens egen alstringskraft, genom att stimulera det liv i jorden som är till fördel för det man vill odla. Och man kan använda sig av biologiska bekämpningsmetoder, dvs. naturens egna. Dessa metoder finns redan i användning på många håll i världen, också i vårt land. Men de behöver utvecklas och göras effektivare om priserna på jordbruksprodukter skall kunna hållas nere. Det är därför viktigt att statens råd för skogs- och jordbruksforskning får de pengar rådet anser sig behöva för att intensifiera forskningen på detta område, vilket föreslagits i motionen 1238.

Efterfrågan på produkter som odlas med sådana naturenligena metoder ökar. Det finns också intresse bland jordbrukare att börja sådan biologiskt balanserad odling. Samhället har en väl utbyggd apparat när det gäller rådgivning inom jordbruket. Det är viktigt att denna kompletteras med produktionsrådgivning och kontroll av giftfri odling, om inte annat så därför att både konsumenter och producenter önskar det. Naturligast vore att detta organiserades genom ett kollegium inom lantbrukshögskolan, som föreslås i motionen 1267.

Departementschefen och utskottets majoritet har prutat på anslagen till statens råd för skogs- och jordbruksforskning. Det behövs tydligen en allt aktivare opinion i vårt land, för att något skall hända inom rimlig tid.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Fru talman! Vad gäller den reservation som herr Berndtsson i Bokenäs talar för, nr 5, så har ju utskottet i det sammanhanget uttalat att det anser att forskningen på detta område bör få de resurser som är nödvändiga. Men vi säger också att anslaget bör avvägas gentemot andra angelägenheter och fördelas av statens råd för skogs- och jordbruksforskning som bör ha möjligheter att överblicka hela detta område.

Nu hade ju forskningsrådet begärt en höjning av anslaget från

nuvarande 7 245 000 till 8 331 000 eller i stort sett med 15 procent. Kungl. Maj:t har gått med på 10 procents höjning, och det är ju en ganska god bit på vägen. Det bör alltså, som utskottets majoritet har sett det, finnas möjligheter för rådet att inom ramen av detta belopp inrymma även medel för forskning på det nu aktuella området.

Den fråga som herr Lothigius tog upp, biologisk bekämpning och biologiskt balanserad eller biodynamisk odling, är en gammal bekant. Jag vill emellertid bestämt bestrida herr Lothigius' påstående att utskottet inte har tagit allvarligt på denna fråga. Det framgår ju fullständigt klart att utskottet anser att det är ett mycket viktigt område vi här rör oss på. Det gäller emellertid här liksom på så många andra liknande områden att avväga mellan det som är miljömässigt eftertraktansvärt och det som är ekonomiskt och praktiskt möjligt. Därför är utskottet positivt inställt till forskningen på detta område, och utskottet understryker nödvändigheten av att kemiska bekämpningsmedel handhas på ett sådant sätt att skadliga biverkningar kan undvikas. Men samtidigt framhåller utskottet att vi än så länge, på forskningens nuvarande ståndpunkt, är nödsakade att använda sådana bekämpningsmedel. Vi är också nödsakade att använda konstgödselmedel i icke ringa omfattning, om vi vill upprätthålla en tillräcklig självförsörjning.

Tyvärr har det gått troll i begreppet "giftfri odling", dvs. sådan odling där kemiska preparat undvikes och där naturlig gödsel skall användas i stället för konstgödsel. Helt giftfri kan ingen odling vara, i varje fall om den bedrivs på friland. Man kan nämligen inte freda sig för det nedfall som kommer från luften. Jag har tidigare här talat om det radioaktiva nedfallet, men det förekommer också nedfall av bly, av svavel och av flera andra kemiska ämnen, och man har ingen möjlighet att freda sig för detta. I så fall får man gå fram på andra vägar och söka förhindra att gifter sprids i luften.

Begreppet giftfri odling har därför tyvärr blivit missbrukat. Överdriven propaganda för vad man kallar giftfria produkter kan dessutom lätt framkalla skrämsel, och gör det också hos en hel del människor. Framför allt är det de äldre som blir uppskrämda. Många människor går i rädslan för att få produkter som inte är giftfria över till att köpa sina livsmedel i s. k. hälsobutiker i tron att man där får helt giftfria produkter. Där betalar de priser som är så höga, att de absolut icke skulle ha råd med dessa. De är emellertid uppskrämda och tror att det är nödvändigt att äta just dessa produkter.

Jag menar därför – och det säger vi också i utskottets betänkande – att man måste balansera mellan vad som är önskvärt och vad som är praktiskt tillämpligt. Det förefaller ibland också som om det rådde en lävlan mellan forskarna att upptäcka nya giftförekomster snart sagt överallt. Radio och TV står alltid välvilligt till tjänst med att förstora och vidarebefordra sådant. Det får ofta karaktären av ett osmakligt sensationsmakeri. Verkligheten är nämligen många gånger den att om giftpåverkan skall bli farlig måste människor konsumera mängder av produkterna i fråga som är helt oralistiska. Men sådana upplysningar förtogs tyvärr av sensationsmakarna.

Jag hoppas liksom utskottets övriga ledamöter att forskningen skall

komma fram till att våra jordbruks- och trädgårdsprodukter kan framställas i samma mängd som nu och till samma låga priser utan användande av besprutningsmedel, bepudringsmedel och konstgödsel i samma utsträckning som nu. Vi är ännu långt ifrån detta hypotetiska mål, men jag hoppas att vi åtminstone är på väg mot det.

Herr Lothigius sade att det inte är fråga om att bedriva jordbruk eller ej utan bara fråga om att komma fram till en balans. Ja, vi är väl allesammans överens om att det gäller att komma fram till en balans mellan vad vi kan göra och vad vi önskar göra. Men en inskränkning i användningen av dessa produktionsmedel skulle sannolikt innebära en väsentligt lägre självförsörjning och därmed skulle vi bli beroende av en ökad import av livsmedel, som med all sannolikhet innehåller betydligt mer av giftrester än vad svenskodlade varor gör. Det har för resten fru Olsson i Helsingborg klart visat i dag när det gäller trädgårdsprodukterna. Därtill skulle med stor säkerhet priset på produkterna behöva höjas avsevärt om en s. k. giftfri odling över huvud taget skulle vara praktiskt möjlig nu.

Vi talade om det här i fjol också. Herr Lothigius sade även då att det redan finns många jordbrukare som framställer giftfria produkter. Jag sade då, och jag kan upprepa det igen, att det är inte så märkvärdigt att enstaka odlare kan göra det, så länge deras grannar skyddar dem genom att bekämpa insekterna och växtsjukdomarna.

Den biologiska bekämpningen med användande av vad man kallar fientliga insekter eller uppodling av motståndsvirus är inte utan risker - det skall vi ha klart för oss. Vi vet inte ett dugg vilka krafter vi släpper loss, när vi går in för uppodlande av ett främmande virus för att ta död på någon växtsjukdom. Men det får forskningen försöka ta reda på, och innan forskningen har kommit en god bit på väg där tror jag vi får vara väldigt försiktiga med att uppmuntra till utnyttjande av motståndsinsekter eller virus för bekämpande av andra virus.

Ett område däremot som jag tycker vi skulle ägna mycket större intresse åt och ge mycket mera resurser till är den viktiga resistensbiologiska forskningen - att försöka få fram växter som av naturen är motståndskraftiga mot sjukdomar och insekter. Det är den rätta vägen och den allra bästa vägen. Där är vi i gång med forskning, men tyvärr är denna enligt min mening inte av tillräcklig omfattning. Den borde kunna utökas och befrämmas.

Men jag vill säga att det även där finns betydande svårigheter, ty efter hand som man med den resistensbiologiska forskningen lyckas framställa sorter som är motståndskraftiga mot vissa sjukdomar och vissa insekter uppstår ständigt och ständigt nya virus, nya sjukdomstyper som man ständigt och ständigt och ständigt måste bekämpa.

Även där har vi ett för forskningen mycket stort och betydelsefullt område. Jag vill återigen understryka att det är det viktigaste. Det är ungefär detsamma som man kan säga för oss människor, att det är viktigare att förebygga en sjukdom än att bota den. Kan man genom resistensbiologisk forskning komma fram till motståndskraftiga växter, så är det den bästa vägen för alla.

Som sagt, utskottet är här positivt. Vi har klart för oss vad denna

forskning betyder, men jag upprepar att man måste försöka inta en realistisk, balanserad ståndpunkt.

Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Fru talman! Först vill jag till den ärade ordföranden i jordbruksutskottet säga att jag talade om s. k. giftfri odling. Jag är väl medveten om att det inte finns någon helt giftfri odling, detta mot bakgrunden av vad som händer i världen och vad som kommer hit från andra länder. Därför är jag mycket försiktig på detta område.

Vad jag vänder mig mot är att man från jordbruksutskottets sida liksom bara säger att vi inte kan klara oss utan biocider etc. och att vi därför måste ha det, i stället för att säga: Vi skall försöka medverka till att undersöka balanserade odlingsformer.

Utskottets ärade ordförande säger att det finns vissa risker att stimulera denna verksamhet. Varför det? Det finns stor risk för att människor som köper produkter från utlandet inte får den riktiga varan. I stället skulle vi själva kunna medverka till att producera en sådan vara inom vårt lands gränser. Det är ytterst viktigt. När herr Hansson i Skegrie talar om att familjer går till hälsokostbutikerna för att köpa detta för pengar som de egentligen inte har råd att lägga ut, så är det just precis vad jag säger, nämligen att vi borde ha en bättre produktionskontroll på detta område för att se till att de varor som levereras över disk är riktiga varor så att familjerna får de varor som de vill ha även om man måste betala litet mera för dem.

Herr Hansson i Skegrie kommer tillbaka till det gamla argumentet att det är de andra odlingarna som skyddar de enstaka odlingarna. Det vet vi inte. Forskningen har inte kunnat vidimera att det är på det viset. Däremot har forskare kunnat se hur man i andra länder på ett stort antal jordbruk, både stora och små, kunnat bedriva en form av giftfri odling – s. k. giftfri odling – under ett 20-tal år med goda ekonomiska resultat och ibland med bättre resultat än vad man kan få fram på vanlig konventionell väg. Det tycker jag är uppmuntrande; det är sådana saker som vi skall undersöka.

Det är endast detta, herr Hansson i Skegrie, som vi i all anspråkslöshet begär att man skall göra och som jag tror att man så småningom kommer att bli tvingad att göra.

Herr HANSSON i Skegrie (c) kort genmäle:

Ärade fru talman! Jag har inte framställt det så att utskottet skulle ha sagt att jordbruket inte kan klara sig om det inte får använda dessa bekämpningsmedel. Vi har bara sagt, att på forskningens nuvarande ståndpunkt kan vi inte undvara vare sig bekämpningsmedel eller konstgödsel. Men vi har också sagt att vi förutsätter att forskningen skall få sådana resurser att den kan intensifiera forskningen.

Jag skall be att få citera vad fredspristagaren Borlaug har sagt om denna fråga:

”Konstgödning och kemiska insektsmedel är en absolut nödvändighet i kampen mot hungern i världen. Om jordbruket fräntas möjligheten att

använda dessa medel genom påtryckningar från en stark grupp av hysteriska miljövårdare — som orsakar rädsla genom att förutspå undergång genom kemisk förgiftning — då kommer jorden att gå under men inte av kemisk förgiftning utan av svält! — — —

Om vi lämnar över saken till Moder Natur och inte använder kemin för gödning och bekämpning skulle vi kunna skörda bara hälften eller en tredjedel per ytenhet mot vad som nu sker med användning av modern teknik.”

Borlaug är alltså inne på samma tankegång, att man får balansera mellan vad som är möjligt och vad som är önskvärt. Vad jag framför allt ville säga var att man får akta sig för att överdriva, akta sig för att skrämman människor och få dem att tro att de för att få giftfri mat måste offra mera pengar än vad som är nödvändigt. Man måste alltså i denna debatt efterlysa realism men samtidigt ett positivt ställningstagande till själva forskningen för framtiden.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Fru talman! Menar jordbruksutskottets ordförande att jag är hysterisk? Har jag här i kammaren uttryckt mig så som Borlaug beskriver? Jag har försökt att mildra denna diskussion och sagt att vad vi begär endast är en undersökning, en början för att komma till rätta med dessa frågor. Det är bra att hänga med redan från början. Hos forskare finns redan ett stort intresse för denna sak. Jag tycker också att utskottet bör visa större intresse för frågeställningen. Men jag överdriver verkligen inte.

Ett land som Sverige med den höga standard det har har råd att arbeta mera på detta område. Jag håller med forskarna om att skulle man överallt i världen sluta att använda konstgödning och biocider skulle det i princip innebära ytterligare svält i stora delar av världen. Men i ett land som Sverige, där svält inte förekommer utan där vi vill försöka frambringa kvalitativt goda och fina livsmedel, bör man understödja en försöksverksamhet på detta område. Det bör också ges en produktionsrådgivning, så att det inte begås några misstag.

Herr HANSSON i Skegrie (c) kort genmäle:

Ärade fru talman! Den forskning och de försök som herr Lothigius efterlyser pågår ju redan nu, även om vi kanske har delade meningar om hur långt man har kommit. Men den är på gång, och vi är alla positivt inställda till att den skall fortsätta och få bättre resurser än den har i dag, framför allt — som jag sade — på den resistensbiologiska forskningens område.

Herr LARSSON i Borby (c):

Fru talman! Om herr Lothigius skulle vara tillfredsställd med att någon här uttalar att han för en balanserad debatt, vill jag gärna stå till tjänst med detta. Jag tycker det är glädjande att man för debatten kring dessa viktiga ting så pass balanserat som man gör. Det är väl ingen som har anledning att anklaga någon annan i det här sammanhanget, men då har knappast heller herr Lothigius anledning att anklaga utskottets majoriteten för bristande intresse.

Jag tror för min del att det är värdefullt att utgå ifrån att de människor, som är intresserade av detta ämne och deltar i debatten, alla är ärligt syftande och har en uppriktig ambition i en riktning som de anser vara den rätta. Med den inställningen kommer vi nog också till de bästa resultaten och får kanske efter hand en situation, där vi har en omvärld som är mera fri från gifter och främmande och skadliga ämnen än i dag.

På en enda liten punkt vill jag emellertid ställa en fråga, och det var därför jag begärde ordet. Man talar i alla dessa sammanhang om – visserligen litet i förbigående men ändå som en extra poäng – att vi också borde kunna avstå från konstgödselmedel. Jag måste på den punkten fråga: Varför? Den fråga jag ställer är väsentlig, men det ges aldrig ett rejält svar på den.

Skillnaden mellan växter och djur är ur biologisk synpunkt bara en enda, nämligen den att växternas uppgift i naturen är att omvandla oorganiska ämnen till organiska, medan djurens enda möjlighet till näringsupptagande är att det finns organiska ämnen. Det är samspelet mellan växter och djur. Hur kan man då så ofta komma fram till att det skulle vara något fel att tillföra växterna oorganiska ämnen som näring, när det är deras absolut bevisade roll i naturen att omvandla oorganiska ämnen till organiska?

Den som arbetar för detta må göra det och tro på det, men man kan aldrig hindra växten från att bygga upp sina celler av fosfor, kalium och kväve, även om dessa ämnen händelsevis skulle emanera från – som herr Lothigius nämner – kalk och organiska fosformedel. Det är, när dessa ämnen väl finns i växtens cell, ingen skillnad mellan de joner som härstammar från oorganiska och från organiska ämnen. Därför kan jag aldrig riktigt förstå att det skulle vara något fel att tillföra växten det som är växtens mat och som den måste ha. Man kan avstå från det, svälta ut växten och få ett sämre resultat, men man kan inte öva våld på naturen i det sammanhanget. Talar man om en balans i naturen – som är lika bra som en balans i debatten – måste man också acceptera naturens villkor, att växternas uppgift är att omvandla oorganiska ämnen, exempelvis kalium, fosfor och kväve.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag tror inte att vi skall ta upp en sådan här teknisk debatt i denna kammare med tanke på allt vi har att göra. Jag skall bara kort redovisa min uppfattning i det här sammanhanget.

Jag har aldrig sagt att vi skall befria oss ifrån konstgödselmedel, men jag har sagt att vi skall nedtrappa användningen. Vi vet hur t. ex. kvävet i dag – det har forskarna själva framhållit – används i alltför stor utsträckning, att växterna inte kan ta upp den mängd av kväve som man slänger ut på åkrarna. Av erfarenhet vet vi hur jordbruk både här i landet och i andra länder genom andra metoder, som jag nyss talade om – man använder andra växtföljder, kreaturgödsel, kalk, bennmjöl och liknande – fått en fullgod ersättning för konstgödsel och därigenom nått mycket fina resultat under många år. Man har höjt pH-värdet i jorden från 4,5 upp till 7, och man har därigenom också kunnat få en omsättning i

jorden så att växten tar vara på de olika produkter som redan finns i jorden – kali, fosfor och annat.

Det kan bli så, om man använder för stora konstgödselgivor, att man inte utnyttjar markens och organismernas egen kraft att omsätta de tillgångar som där finns.

Men detta är en debatt som jag tycker att vi kanske bör hålla inför ett annat forum än här i riksdagen.

Herr LARSSON i Borrby (c) kort genmäle:

Fru talman! Det är en mycket viktig förändring i uttryckssättet som herr Lothigius gör. Nu talar han enbart om att för stora doseringar är felaktiga. Det är han som har infört detta resonemang i debatten och inte jag. Här har han alldeles rätt. Alla för stora doseringar är felaktiga – för mycket och för litet skämmer allt. För stor dosering är dessutom dålig ekonomi.

Jag menar att om man vill nyansera och balansera resonemanget så att man talar om missbruk och överdosering, då har man rätt. Men i motionerna och i de anföranden som hållits här i kammaren talar man – visserligen litet försiktigt men ändå – om att vi kan undvara konstgödseln. Det är fel att föra det resonemanget, och därför tog jag till orda.

Herr GERNANDT (c):

Fru talman! Jag kunde inte motstå frestelsen att be att få några minuter i slutet av debatten för att försöka stödja herr Lothigius och fru Hambracus – och vilka det kan vara mer – i deras vilja att tala för den här saken, åtminstone så mycket att det kan motivera ett litet forskningsanslag. Det är önskvärt att man därigenom kan få svar på vissa frågor som jag inte tror att man – i varje fall här i kammaren – kan svara på i dag.

Jag har ett mycket gammalt intresse för den här frågan – en sorts nyfikenhetsintresse vill jag bara kalla det för, eftersom jag inte vill vara fantast i ärendet. Att det svenska jordbruket i dag måste arbeta rationellt och med konstgödsel förstår jag så väl, dock under förutsättning att det inte blir för mycket, för då vet vi vad det kostar och hur relationerna blir mellan vad man sår och vad man skördar.

Men nu finns det i landet ett antal deltidjordbruk där ägarna inte riktigt vet vad de skall göra, om de har råd att ha jordbruket kvar eller inte. Därvid skulle man, om den här odlingsformen uppmuntrades, kunna ge dem en chans att leverera utmärkta grönsaksprodukter till omgivande tätorter och övriga närboende. Det kan vara en god utkomstform för många människor, och det kan vara en möjlighet att ge de människor som så önskar en *fullvärdig* livsmedelsprodukt. Många som sysslar med biodynamisk odling har nämligen uppfattningen att en växt som är alltför mycket konstgödslad inte blir fullt naturligt utvecklad. Den anses bli chockväxt, den kan bli stor och få frukter som är tunga och värdefulla ur ekonomisk synpunkt men som inte lär innehålla alla de näringsmedel som en riktig växt skall ha, därför att den rätta tillväxtproceduren inte har fullföljts. Växten har inte alla vitalämnen, alla mineralämnen och närsalter som gör den till ett fullvärdigt födoämne för människan.

Och varför har det blivit så? Jo, därför att det inte har fungerat så idealiskt i det område i jorden kring växtens rot som benämns rhizosfären. Jag har frågat många som påstår sig känna till växtodling om rhizosfären och om de vet vad som sker där vid odlingen. Alltför många, får jag lov att säga, vet inte ens vad rhizosfären är. Rhizosfären är ju närzonen omkring rotsystemets fintrådssystem, där just kontakten mellan bakterielivet i jorden och växten sker, där det finns och bör finnas bakterier fulla av liv och verksamhet, som ombesörjer omvandlingen av näringen mellan jorden och växten. En funktion där bakterierna kan ge växten närmännen, antibiotika m. m. och där växten genom de fina rottrådarna ger tillbaka till bakterierna och till jorden vad som skall gå den vägen.

Det är en process som skall fungera på ungefär samma vis som enzymeringen och bakterieprocessen i människans tarmar, och det där lilla viktiga händelseförloppet i rhizosfären tror jag man har förbisett i många fall.

När man är angelägen om att ge människorna en fullvärdig näring i fråga om närsalter, vitalämnen, vitaminer osv., så bör ju födan vara fullvärdig även på grönsakssidan. Och jag tror att de flesta här vet vilken oerhörd skillnad det är, åtminstone i smak, på en väl odlad rotfrukt och en som är alltför mycket konstodlad och besprutad. Det är inte ofta man hittar verkligt goda tomater eller morötter nu för tiden. Utöver smaken kan det då också vara fel i näringsinnehållet och låt mig även säga den livskraft som växten i fråga ger vid förtäringen.

Det kan vara väl värt att ge det lilla forskningsanslag som här begärts, så att man kan försöka lösa dessa problem en gång för alla och ge svar på frågorna. Jag vågar tro att herr Lothigius och fru Hambraeus har rätt i detta fall.

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Fru talman! Jag hade inte tänkt delta i den här debatten, och jag skall vara väldigt försiktig med att gå in på de frågor som herr Gernandt var inne på, att man skall försöka tala om hur olika organismer påverkar varandra. Jag tror inte att den här kammaren har möjligheter att i detalj studera det.

Jag begärde ordet närmast för att slå fast vad herr Hansson i Skegrie mycket riktigt sade, att vi håller på och forskar. Men, sade herr Hansson, vi har tyvärr inte tillräckliga resurser. Nej, det är möjligt att vi inte har det. Jag föreställer mig emellertid att om herrarna går igenom de forskningsanslag som ges just till denna verksamhet, så skall ni komma att finna att det inte är helt obetydliga anslag. Jag kan gärna rekommendera herrarna att vid något tillfälle se på Utsädesföreningen i Svalöv t. ex. där man sysslar med bl. a. resistensforskning. Utsädesföreningen ger för övrigt ut en berättelse där man talar om, vad man har för avsikt att göra inom den närmaste femårsperioden. Där står tydligt och klart vilka områden man tänker satsa pengar på, och mig veterligt har man också fått de begärda beloppen.

Jag skall gärna ge herr Lothigius rätt när han säger att han inte har drivits till hysteri i den här frågan. Det finns ingen anledning till det, och

Torsdagen den
6 april 1972

Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling

jag tror att vi alla är besjälade av att försöka få fram livsmedel som sett ur människans hälsosynpunkt är tillfredsställande.

Men man löser inte problemet bara genom att säga: Låt oss sluta upp med konstgödningsen! Jag läste för inte så länge sedan att en forskare sagt, att man ändå måste ta med i beräkningen det nedfall som sker genom luften och som även det påverkar förgiftningen av bl. a. grönsaker.

Fru talman! Jag har bara velat säga detta för att det skall stå klart att vi i utskottet – och jag vill säga även i mitt parti -- är helt på det klara med att vi skall anslå pengar till denna forskning. Det görs ju också i den takt som våra resurser medger.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av fru Anér och herr Berndtsson i Bokenäs, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtsson i Bokenäs begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 29 mom. 2 röster ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av fru Anér och herr Berndtsson i Bokenäs.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtsson i Bokenäs begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	244
Nej	—	50
Avstår	—	4

Punkten 30

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 31

Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling

Kungl. Maj:t hade (punkten G 19, s. 107 · 108) föreslagit riksdagen att till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1972/73 anvisa ett anslag av 255 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1972:1256 av herr Håkansson m. fl. (c, fp, m) vari hemställts att riksdagen såsom bidrag till

växtförädlingsarbetet vid Algot Holmberg och Söner AB anvisade ett anslag av 120 000 kronor och således till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1972/73 anvisade ett anslag av 345 000 kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:1256 till Bidrag till visst praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1972/73 anvisade ett anslag av 255 000 kronor.

Reservation hade avgivits

6. av herrar Hansson i Skegrie (c), Hedin (m) och Jonasson (c), fru Anér (fp) samt herrar Krönmark (m), Johansson i Holmgården (c) och Berndtsson i Bokenäs (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1972:1256 till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1972/73 anvisade ett anslag av 345 000 kronor.

Herr HEDIN (m):

Fru talman! Praktiskt vetenskaplig växtförädling som vi nu skall behandla är av utomordenligt stor betydelse för vårt jordbruk och för vårt land. Vår växtförädling ligger glädjande nog på en mycket hög nivå vid en internationell jämförelse. Vi behöver få fram sorter av olika grödor som avkastar så mycket som möjligt och framför allt med egenskaper som dels underlättar skörden – t. ex. stråstyvhet –, dels gör sorterna resistent mot sjukdomar av olika slag.

Svenskt jordbruk producerar i dag alldeles för mycket kolhydrater och alldeles för litet protein. Det skapar bl. a. ekonomiska problem för oss när vi skall exportera överskott på spannmål till låga priser och när vi omvänt importerar proteinfoder till dyra pengar. Det är därför mycket angeläget att vi får fram en ökad inhemsk proteinproduktion. Inte minst har det naturligtvis betydelse för vår beredskap, och handelsbalansen påverkas självfallet också av den frågan.

Algot Holmberg och Söner i Norrköping har en mycket stor betydelse när det gäller att få fram lämpliga sorter för odling i framför allt de mellansvenska skogsbygderna. Inte minst gäller det att åstadkomma stråstyva och tidigt mognande grödor som passar i just dessa områden. Företaget har bl. a. gjort mycket lovande insatser i fråga om värveteförädlingen. Men den största insatsen har företaget gjort och gör när det gäller att få fram odlingsvärda sorter av sojaböna, som ju är alldeles speciellt proteinrik. I det fallet kan man tala om en banbrytande verksamhet, som alltså alltjämt pågår.

Genom växtförädlingsavgifter har de olika företagen fått relativt stora bidrag till sitt arbete. Men innan sådana avgifter flyter in måste det grundläggande vetenskapliga arbetet utföras som inte ger någon omedelbar utdelning, ekonomiskt sett. Det är för just sådan verksamhet, som är av synnerligen stor betydelse för jordbruket, som Algot Holmberg och Söner begärt att få en ökning av sitt anslag med 90 000 kronor. Samtliga borgerliga ledamöter i utskottet har reserverat sig för en sådan anslags-

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling

tilldelning, som föreslagits i en motion. Weibullsholm får för närvarande 225 000 kronor, medan Algot Holmberg bara får 30 000 kronor. Med detta tillskott skulle man få 120 000 kronor, och oberoende av äganderättsförhållandena i dessa företag skulle det, tycker jag, också innebära en bättre balans i anslagstilldelningen till dessa företag som båda har mycket stor betydelse.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till reservationen 6.

Herr HEDSTRÖM (s):

Fru talman! Det är ett känt faktum att motioner med yrkande om höjda statsbidrag till det här ändamålet återkommer nästan varje år. Den här gången har emellertid motionärerna begränsat sig till att begära en höjning enbart för Algot Holmberg och Söner AB med 90 000 kronor upp till 120 000 kronor. Utskottet har noterat att motionärerna denna gång anför att den vid bolaget bedrivna förädlingen av sojabönan är av stort samhällsintresse. Med nuvarande omfattning av verksamheten menar man att kostnaderna kommer att öka starkt under kommande år.

Jag vill erinra om att motioner av liknande innebörd avslogs senast av 1970 års riksdag. Nu föreslås för nästa år i statsverkspropositionen oförändrade anslag till Algot Holmberg och Söner AB och till Weibullsholm. Som bekant ägs ju numera Algot Holmberg och Söner AB av W. Weibull AB och ett nära samarbete beträffande växtförädlingsarbetet mellan de båda företagen bör därför ske. Vi bör inte glömma bort att Weibulls erhåller betydande inkomster genom växtförädlingsavgifterna som herr Hedin också så riktigt anmärkte. Vidare utgår anslag till Weibulls från statens råd för skogs- och jordbruksforskning.

Jag ber med dessa få ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HÅKANSSON (c):

Fru talman! Jag vill bara framföra några synpunkter i anslutning till motionen 1256, som gäller just anslaget till Algot Holmberg och Söner AB. Det förädlingsarbete som bedrivs vid Algot Holmberg och Söner och då främst när det gäller sojabönan har, som nyss nämnts, ett betydande samhällsintresse. Därför skulle en höjning till 120 000 kronor täcka något mera av kostnaderna för det förädlingsarbete som där bedrivs. Detta har i anslagsansökan för nästa budgetår beräknats till 211 800 kronor. I samband med denna ansökan lämnar Holmberg en redogörelse över hur verksamheten har bedrivits, men också en liten historik över hur arbetet förändrat sig beträffande sojabönan. Det finns olika enskilda förädlare, men även större förädlingsanstalter, som under lång tid har gjort allvarliga försök att med kontinentala, värmekrävande sojasorter som utgångsmaterial försöka få fram en lämplig sort för vårt land. Men detta har lyckats dåligt och försöken har därför upphört.

Sojaväxtförädlingen i vårt land bör därför gå ut på att söka sådana sorter som kan ge en normal fröskörd vid minimal värmesumma. Allt förädlingsarbete från första anskaffningen av utgångsmaterialet fram till selektionen av korsningsavkommor och värderingen av försöksresultaten måste ske med blick på temperaturen under växttiden men särskilt kring blomningen.

Direktör Sven A. Holmberg, Fiskeby, som har stort intresse för och nedlagt ett omfattande växtförädlingsarbete under 30 år för att få fram just odlingsbara sojabönsorter framhåller att grundmaterialet för denna förädling är att finna i Ostasiens monsunklimat. Därför har man till försöksplatsen i Fiskeby alltsedan man började med växtförädling 1940 hämtat sitt viktiga grundmaterial från kusttrakterna kring Okhotska havet och där främst Sakhalin. Med de goda förbindelser som vi fortfarande har med växtförädlare där kan dessa grundsorter betraktas som den nyckel som skall öppna Nordvästeuropas jordbruksländer, däribland Sverige, för sojabönan som en proteinrik kulturväxt.

Vid förädlingsarbetet i Fiskeby har genom de olika korsningsförsöken fröskörden ökats betydligt och har under åren nått ett 12-årigt genomsnittsresultat av 1 400 kg per ha. Men nya nummersorter visar från olika synpunkter ännu bättre egenskaper med en medelavkastning 1970/71 på 1 950 kg per ha.

Sojabönan är en värdefull växt med hög proteinhalt och låg oljehalt, och förädlingen har därför hittills huvudsakligen inriktats på odling av sorter som duger till livsmedel. Man har kommit fram till sojabönsorter som är ätliga och smakliga -- en färdigvara för direktkonsumtion efter bara kokning i vatten, således en enkel tillredning. Den är en ren naturprodukt som komplement till våra övriga högvärdiga proteinkällor, vilka hittills i huvudsak varit begränsade till animaliesektorn.

I detta sammanhang är att notera att 1953 års växtförädlingsutredning i anslutning till sojaväxtförädling och statsbidrag bl. a. gör följande uttalande:

"Vid statsbidragsfrågans bedömande spelar emellertid även vissa beredskapshänsyn en ej oväsentlig roll. Under normala förhållanden samt med nuvarande folkmängd och kreaturshållning har vårt land en god försörjning med animaliska proteinämnen, särskilt i mjölk och mjölkprodukter. Icke desto mindre torde det ur beredskapssynpunkt vara värdefullt att ha tillgång till ett högvärdigt vegetabiliskt livsmedel med den starka proteinkoncentration och framför allt med de gynnsamma lagrings- och transportegenskaper som utmärker sojabönan. Dessa sistnämnda egenskaper har givetvis särskilt stor betydelse, när det gäller den militära förplägnaden."

Sådana uttalanden har i dag, 20 år senare, ännu större aktualitet med tanke på de farhågor som ofta förekommer när det gäller möjligheten att i framtiden klara livsmedelsförsörjningen för jordens stigande befolkning, särskilt då i fråga om proteinrika livsmedel. Men vidare och i andra hand bör förädlingsarbetet sträva efter att söka tillfredsställa det proteinbehov som vi måste täcka genom import av proteinrika fodermedel. Sojabönan skulle bland andra odlingar bli en utmärkt alternativ gröda på de arealer som för närvarande i alltför stor omfattning utnyttjas för odling av spannmål, vilket resulterar i betydande överskott.

I detta sammanhang måste betonas att sojabönans införande i vårt land bara är ett nytt led i ett mycket långt historiskt skeende. Så har det varit -- trots att det ligger långt tillbaka i tiden -- med de olika sädesslagen, potatisen och en rad olika grönsaker. Alla dessa är invandrade främlingar i vårt odlingslandskap.

Torsdagen den
6 april 1972

Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling

Två institutioner står i huvudsak för växtförädlingen i vårt land, nämligen Sveriges utsädesförening i Svalöv och Weibullsholms växtförädlingsanstalt vid Landskrona. Algot Holmberg och Söner AB är anslutet till Weibullsholm. Båda dessa institutioner erhåller växtförädlingsavgifter, som redan har nämnts, i lika stor omfattning. De erhåller statsbidrag, men denna statsbidragsgivning har under de senaste åren kommit att variera betydligt, då Svalöv får full kompensation för sina ökade kostnader, medan Weibullsholms anslag står stilla. Institutionerna tävlar i viss mån med varandra, men det är väl bara positivt att en sådan tävlan förekommer.

Fru talman! Med tanke på att anslaget till Svalöv för nästa år föreslås ökat med 800 000 kronor borde det finnas rum för att även höja anslaget till Algot Holmberg och Söner AB med 90 000 kronor till 120 000 kronor. Jag yrkar därför bifall till reservationen 6.

Herr HEDSTRÖM (s):

Fru talman! Jag kan inte underlåta att säga att jag tycker att reservanternas försöker blanda bort korten. De anför nämligen i reservationen: "Ökningsbeloppet bör i sin helhet hänföras till verksamheten vid nyssnämnda växtförädlingsföretag."

Reservanternas menar alltså Algot Holmberg och Söner AB och bortser från, vilket jag nämnde tidigare, att det företaget numera ägs av W. Weibull AB. Det är för övrigt märkligt att det inte nämns i reservationen att växtförädlarna får tillgodogöra sig betydande inkomster av växtförädlingsavgifterna. Det är verkligen stora avgifter som inflyter i det sammanhanget. Man behöver alltså inte befara, som det anføres i reservationen, att verksamheten inte skall kunna bedrivas på samma höga vetenskapliga nivå som hittills med de bidrag staten ger för ändamålet.

Herr HEDIN (m):

Fru talman! Nu är det just Algot Holmberg och Söner AB som har begärt ett tillskott på 90 000 kronor. Därför är det naturligt att reservanternas anför att pengarna, i enlighet med motionen, skall gå till Algot Holmberg och Söner AB. Det är där man behöver dessa medel för att genomföra den grundläggande forskning som behövs för att få fram en sojaböna som är lämplig för odling i vårt land; pengarna behövs även för andra ändamål, men detta är det väsentliga.

Jag tycker att man uppfyller ett rimligt krav på rättvisa om man låter Algot Holmberg och Söner AB få detta tillskott; att företaget sedan har samma ägare som Weibullsholm har ingen som helst betydelse i sammanhanget, såvitt jag kan förstå.

Herr HÅKANSSON (c):

Fru talman! Det är fullt klart att medel enligt den anslagsansökan som här föreligger helt naturligt skall gå till den förädlingsverksamhet som förekommer i Fiskeby vid Norrköping – det är inte tu tal om detta!

Man kan emellertid inte underlåta att se sambandet mellan vad som sker på olika håll. Man kan gott säga att förhållandet mellan de två stora institutionerna är ungefär detsamma som tidigare när det gäller växtför-

Torsdagen den
6 april 1972

*Vård av naturvårds-
områden m. m.*

ädlingsavgifterna, men när det gäller statsbidragen har förhållandet dem emellan förändrats betydligt. För budgetåret 1962/63 fick Svalöv ett statsbidrag på något över 2 miljoner kronor och då hade Weibullsholm 210 000 kronor; i år skulle Svalöv få nära 6 miljoner kronor och Weibullsholm endast 225 000 kronor i statsbidrag. Skillnaden har alltså ökat oerhört under de senaste tio åren.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 32--35

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 36

Vård av naturvårdsområden m. m.

Kungl. Maj:t hade (punkten H 6, s. 129—137) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats rörande försöksverksamhet avseende landskapsvårdande åtgärder inom odlingslandskapet,
2. till Vård av naturvårdsområden m. m. för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 8 100 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1972:537 av herr Adolfsson m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle uttala att arbetsgruppens förslag rörande åtgärder för landskapsvård i odlingsbygder skulle vara vägledande för försöksverksamheten, som borde bedrivas i så nära samarbete med berörda jordbrukare att det naturliga sambandet mellan landskapsvård och jordbruksnäring bibehölls,

dels motionen 1972:545 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen A. i fråga om försöksverksamhet avseende landskapsvårdande åtgärder inom odlingslandskapet godkände vad i motionen anförts i fråga om finansieringen och anlitande av arbetskraft, B. till Vård av naturvårdsområden m. m. för budgetåret 1972/73 anvisade ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 000 000 kronor förhöjt reservationsanslag om 9 100 000 kronor,

dels motionen 1972:565 av herr Strömberg m. fl. (fp) vari hemställts att riksdagen beslutade 1. att 30 procent av anslaget för landskapsvårdande åtgärder inom odlingslandskapet skulle stå till naturvårdsverkets eget förfogande att utnyttjas på i motionen föreslaget sätt, 2. att där så befanns lämpligt markägaren skulle kunna anlitas för landskapsvårdande arbete,

dels motionen 1972:729 av herr Elmstedt m. fl. (c) vari hemställt att riksdagen uttalade sig angående det ekonomiska ansvaret för landskapsvården i enlighet med vad i motionen anförts,

dels motionen 1972:1259 av herrar Johansson i Skärstad (c) och Andersson i Knäred (c) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag till lag med förbud att utan tillstånd plantera skog på jord som tidigare legat öppen,

dels motionen 1972:1262 av herr Jonsson i Alingsås (fp) vari hemställt att riksdagen skulle besluta 1. att staten under budgetåret 1972/73 ensam skulle svara för kostnaderna för försöksverksamheten med landskapsvårdande åtgärder i odlingsbygderna, beräknade till 2 miljoner kronor, 2. att anslaget Vård av naturvårdsområden m. m. för budgetåret 1972/73 uppräknades till 9 100 000 kronor, 3. att detta arbete i så stor utsträckning som möjligt reserverades för lantbrukare i närheten av området, 4. att områdenas skötsel på lång sikt garanterades genom avtal med dessa lantbrukare samt

dels motionen 1972:1264 av herr Josefsson i Halmstad m. fl. (s, m) vari yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om beaktandet av åtgärder för att skydda dynzonen vid bl. a. Västkusten.

Utskottet hemställde
att riksdagen

1. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1972:565 i vad densamma avsåg visst bemyndigande för statens naturvårdsverk samt med avslag på motionerna 1972:537, 1972:545, 1972:729 och 1972:1262, samtliga såvitt nu var i fråga, ävensom motionen 1972:565 i återstående del godkände vad utskottet förordat rörande försöksverksamhet avseende landskapsvårdande åtgärder inom odlingslandskapet,

2. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna 1972:537, 1972:545, 1972:729 och 1972:1262 i vad avsåg ökad medelstillsdelning m. m. till Vård av naturvårdsområden m. m. för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 8 100 000 kronor,

3. hos Kungl. Maj:t hemställde att motionen 1972:1259 överlämnades till naturvårdskommittén,

4. ansåg motionen 1972:1264 besvarad med vad utskottet anförte.

Reservation hade avgivits

7. av herrar Hansson i Skegrie (c), Hedin (m), Jonasson (c), Larsson i Borrbj (c) och Leuchovius (m), som ansett att utskottet under 1 och 2 bort hemställa,

att riksdagen

1. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna 1972:537, 1972:545, 1972:729 och 1972:1262, samtliga såvitt nu var i fråga, samt motionen 1972:565 godkände vad reservanterna förordat rörande försöksverksamhet avseende landskapsvårdande åtgärder inom odlingslandskapet,

2. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna 1972:537 och 1972:729 i återstående delar samt med bifall till motionerna 1972:545 och 1972:1262 i vad avsåg ökad medelstildelning m. m. till Vård av naturvårdsområden m. m. för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 9 100 000 kronor.

Herr LEUCHOVIUS (m):

Fru talman! Den svenska landskapsbilden håller på att förändras. Nedläggningar av jordbruksenheter och därav minskning av den odlade jorden, som i vissa län beräknas uppgå till två tredjedelar eller t. o. m. mer av den areal som vi hade för bara några år sedan, sätter sina spår i landskapsbilden, spår som förskräcker.

Att det svenska kulturlandskapet ändrar karaktär hör ju ihop med den jordbruks- och glesbygdspolitik som förts i det här landet. Under århundraden har jordbrukarna i stort sett svarat för de landskapsvårdande uppgifterna genom utövandet av sin näring. De har således fått vara med om att skapa den öppna leende landskapsbild som blivit så fascinerande för så många turister, inte minst utlänningar, men som i dag håller på att ändras genom att stora delar av vår natur håller på att växa igen eller förbuskas.

Kungl. Maj:t har glädjande nog också uppmärksammat vad som håller på att hända, och en arbetsgrupp har tillsatts och även lagt fram sitt förslag till vissa åtgärder för bevarandet av det öppna landskapet. Arbetsgruppen fann att ca 200 000 hektar ganska snart skulle växa igen, om inga snara åtgärder vidtogs, och detta bara inom de områden som man anser att man på allt sätt borde försöka bevara. Arbetsgruppens förslag till åtgärder för landskapsvård i odlingsbygd har varit på remiss till ett flertal olika instanser som alla i stort sett har accepterat de åtgärder som föreslagits, åtgärder som i första hand bygger på principen att landskapsvården som regel bör ske i nära samverkan med markägarna. Arbetsgruppen har således sett det naturliga sambandet mellan jordbruk och landskapsvård.

Tyvärr har varken departementschefen eller utskottsmajoriteten kommit fram till samma slutsats som arbetsgruppen utan föreslår i stället att den arbetskraft som behövs skall tillhandahållas av länsarbetsnämnderna. Departementschefen utesluter visserligen inte att även ägaren till marken — dvs. jordbrukaren — kan anlitas för sådana arbeten där annan arbetskraft inte finns. Utskottsmajoriteten har mjukat upp denna mening något och skriver bl. a. att "markägaren eller annan lantbrukare kommer att anlitas när det befinns ändamålsenligt".

För min personliga del tror jag att man genom att anlita markägarna för landskapsvårdande uppgifter ger dessa en arbetsuppgift med en liten extra inkomstförstärkning som de så väl behöver för att kunna stanna kvar och därmed bidra till att skapa en levande landsbygd. Kan man nå något av detta, så är det här försöket värt att prövas. Det gäller ju framför allt småbrukare, äldre, kanske svårplacerad arbetskraft som inget högre önskar än att få stanna kvar på sin lilla täppa där ute på landsbygden.

Uttunningen på landsbygden ger allt sämre service för de människor som stannar kvar och gör det också så småningom även svårare för de

Torsdagen den
6 april 1972

*Vård av naturvårds-
områden m. m.*

tätortsbor som i dagens jäktade samhälle behöver en avkoppling på landet. Då behövs året-runt-boende människor för den service och den hjälp som dessa människor behöver.

Den andra punkten där utskottet inte är enigt gäller huvudmannaskapet och det ekonomiska ansvaret. Vad det i dag gäller att ta ställning till är en försöksverksamhet, som berör 20 000 hektar och som för nästa år kostar 2 miljoner kronor.

Såväl departementschefen som utskottsmajoriteten har även här frångått det av arbetsgruppen lagda förslaget och vill skjuta över halva kostnaden på kommunerna. Riksdagen har för inte så länge sedan beslutat om att utreda kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, men det är ju även som jag sade här tidigare fråga om en försöksverksamhet. De kommuner som i första hand skulle få vara med och dela kostnaden har redan -- i varje fall ett stort antal av dem -- ett besvärligt ekonomiskt läge. Inte minst gäller detta de kommuner där den odlade jorden lagts ner. Det är ju främst i avfolkningsbygder detta sker, bygder som i första hand kommer att utnyttjas för fritidsändamål av andra kommuners invånare, men de vore mest aktuella för det här landskapsstödet.

Risken med utskottsmajoritetens förslag är framför allt att de områden som i första hand skulle behöva landskapsvård inte kommer i fråga därför att de ekonomiska resurserna saknas. I stället blir det med all sannolikhet så att de områden som ligger i närheten av tätorterna, de mera rika samhällena, kommer att prioriteras. Det är väl ändå inte riktigt vad arbetsgruppen hade tänkt sig.

Jag ber med detta, fru talman, att få yrka bifall till reservationen 7.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Fru talman! Med hänsyn till kammarens arbetsmiljö skall jag nöja mig med ett mycket kort inlägg. Det kan i huvudsak koncentreras till ett instämmande i vad som sagts här av herr Leuchovius.

Det var så pass bred uppslutning och brett bifall i remissinstanserna till arbetsgruppens förslag, att det hade funnits anledning att närmare följa det förslaget än som blivit fallet i propositionen. Jag vill särskilt instämma i det förhållande som herr Leuchovius nämner. Den svenska jordbrukspolitiken har utformats av en riksdagsmajoritet, och den är i huvudsak bakgrunden till den hastiga krympningen av odlad mark och av antalet jordbruksutövare. När man då litet för sent upptäcker avigsidorna att man går mot en utveckling som inte människorna önskar och i anledning därav skall vidta åtgärder, vore det helt logiskt och rimligt att staten åtar sig hela ansvaret och kostnaden för försöksverksamheten.

Jag vill också instämma i att man i första hand borde vända sig till folk i den bygd det gäller och till brukare av annan mark i de områdena. Det vore en naturlig och logisk hjälp till sådana som kan behöva dessa kompletteringar.

Med detta, fru talman, ber också jag att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen 7 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Herr MAGNUSSON i Grebbestad (s):

Fru talman! Det svenska odlingslandskapet genomgår en ständig förändring. Orsakerna till detta är många, men utan tvekan är strukturförvandlingen i jordbruket och andra näringar på landsbygden den främsta anledningen till att vi fått en förändrad landskapsbild.

Denna landskapsbild kan också vara vackrare än den tidigare landskapsbild. Jag kan inte hålla med reservanterna i deras uttalande att vi skulle ha en fulare landsbygd än tidigare. Jag är tillräckligt gammal för att minnas 50 år tillbaka i tiden, och icke var väl den gamla svenska landsbygden med dess bostadsbestånd någonting som vi skulle önska tillbaka. Vi har nu på den svenska landsbygden fått ett bostadsbestånd som pryder landskapet, med vackra trädgårdar och planteringar. Jag tycker det finns anledning att påpeka detta. Vi glömmar så ofta bort det när vi resonerar om det försvinnande odlingslandskapet.

Däremot är jag inte främmande för att det finns områden som vi av olika anledningar bör bevara. En omväxlande och tilltalande landskapsbild inom områden som är eller kan förutses vara av allmänt intresse måste därför bli föremål för åtgärder från såväl staten som landsting och kommuner.

Utskottsmajoriteten delar departementschefens uppfattning att landsting och kommuner skall vara initiativtagare och att försöksverksamheten med landskapsvård i odlingsbygd skall ske under kommunalt huvudmannaskap. Staten skall bidra med 50 procent av kostnaderna. I motion 565 föreslås att 30 procent av anslagsbeloppet 1 miljon kronor får av naturvårdsverket användas för att i vissa fall, i syfte att tillgodose särskilt angelägna projekt, lämna bidrag som överstiger den i propositionen föreslagna 50-procentiga andelen av kostnaderna. Utskottet biträder detta förslag.

En uppräknig av anslaget med 1 miljon kronor som föreslås av reservanterna för att staten skall betala alla kostnaderna för försöksverksamheten avvisas av utskottsmajoriteten. Vi anser att kommunerna skall betala sin andel. Naturvården är en såväl statlig som kommunal angelägenhet.

Reservanterna påtalar valet av arbetskraft till de blivande försöksområdena. Departementschefens uttalande om att arbetskraften bör anvisas av länsarbetsnämnderna anser reservanterna vara ofullständigt. De uttalar att sambandet mellan jordbruksnäringen och landskapsvården bör bibehållas och att arbetsuppgifterna bör genom frivilliga avtal så långt möjligt anförtros berörda markägare eller andra personer, bosatta i närheten av respektive områden.

Utskottets majoritet utgår ifrån att frågan om lämplig arbetskraft för hithörande uppgifter kommer att prövas förutsättningslöst i de särskilda fallen och förutsätter i enlighet härmed att markägaren eller annan lantbrukare kommer att anlitas när det befinns lämpligt.

Man kan väl ändå fråga sig om avsikten med den landskapsvård vi skall bedriva är att vi skall uppehålla markområden som redan har övergetts av jordbruket. Där gäller det väl i första hand att plantera igen dessa marker med skog eller använda dem på annat sätt. Jag tror inte att turister och sommarstugeägare söker sig till dessa områden, utan de kommer att

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

*Vård av naturvårds-
områden m. m.*

Torsdagen den
6 april 1972

*Vård av naturvårds-
områden m. m.*

liksom hittills söka sig till områden som ännu är befolkade och ur deras synpunkt mera attraktiva.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr ANTBY (fp):

Fru talman! Enligt naturvårdslagen är naturvården en gemensam angelägenhet för stat och kommun. Jag tycker att det är en riktig princip. Sedan får det naturligtvis bli en avvägning hur ansvaret skall fördelas i olika fall.

När det gäller den nu aktuella frågan har vi, några motionärer ifrån den meningsriktning som jag företräder, befarat att ett statsbidrag om högst 50 procent för aktuella naturvårdsområden skulle innebära att en alltför tung del av lasset fick dras av kommunerna. Särskilt för glesbygdskommuner med svag ekonomi, där det kanske i vissa fall skulle röra sig om ganska stora områden, kunde kommunens ekonomi verkligen komma i kläm. Det skulle också kunna leda till att verkligt angelägna uppgifter och projekt inte skulle komma i gång.

För att komma fram till en, som vi tyckte, rimlig lösning föreslog vi i vår motion att den verkställande myndigheten skulle få rätt att inom den angivna anslagsramen när så kan anses behövt lämna ett högre bidrag än vad som föreslås i propositionen. Om detta förslag har utskottets majoritet enats. Detta innebär att när det kan motiveras bidraget kommer att överstiga 50 procent.

Jag är medveten om att ett bifall till utskottets förslag innebär att totalt sett mindre arealer kommer "under vård" än om riksdagen följer departementschefens eller reservanternas förslag. Men i valet mellan att ytterligare öka samhällets utgifter och att gå på den av utskottet redovisade linjen har jag för min del, med respekt för de knappa resurser vi har, medverkat till den ökning som utskottet här anvisar. Det kanske ändå inte är ur vägen att man någon gång också visar någon återhållsamhet då det gäller utgifterna.

Slutligen vill jag säga att det här är fråga om en försöksverksamhet. Det sista ordet är väl inte sagt beträffande den här verksamheten. Den lär väl komma att penetreras år efter år i den här kammaren, misstänker jag, och det är väl anledning att man här ifrån början går fram litet försiktigt.

Jag ber med det anförda att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Borrby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 1 punkten 36 mom. 1 och 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Borrbý begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 185
Nej — 104
Avstår — 2

Mom. 3 och 4

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 37 - 41

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 42

Lades till handlingarna.

§ 9 Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1972/73 i vad avser anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1 - 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 7

Jordfonden

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:1 bilaga 11 (punkten IX:6, s. 158-163) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att disponera de medel som enligt beslut av 1967 års riksdag var avsedda för inlösen av sådana ofullständiga jordbruk som ej behövdes för rationaliseringsändamål även för övriga med jordfonden avsedda ändamål,
2. godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats om att de fastigheter som ägdes av kronan och uppläts till sambruksföreningar skulle redovisas på jordfonden,
3. till Jordfonden för budgetåret 1972/73 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1972:548 av herr Krönmark m. fl. (m) vari hemställts A. att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts när det gällde angelägenheten av att successivt nedbringa jordfonden med ca 100 miljoner kronor med en början från och med nästa budgetår med 10 miljoner kronor, B. att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställde att sambruksutredningen fick till uppgift att undersöka möjligheterna att till vederbörande sambruksförening försälja nu arrenderade egendomar.

Utskottet hemställde

att riksdagen

1. bemyndigade Kungl. Maj:t att disponera de medel som enligt beslut av 1967 års riksdag var avsedda för inlösen av sådana ofullständiga jordbruk som ej behövdes för rationaliseringsändamål även för övriga med jordfonden avsedda ändamål,

2. godkände vad i propositionen förordats om att de fastigheter som ägdes av kronan och uppläts till sambruksföreningar skulle redovisas på jordfonden,

3. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:548, såvitt nu var i fråga, till Jordfonden för budgetåret 1972/73 anvisade ett investeringsanslag av 1 000 kronor,

4. skulle anhålla att Kungl. Maj:t överlämnade motionen 1972:548, såvitt avsåg försäljning av vissa arrendeegendomar till sambruksföreningar, till sambruksutredningen.

Reservation hade avgivits av herrar Hedin (m) och Leuchovius (m), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1972:548, såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört rörande åtgärder för att nedbringa jordfondens omfattning m. m.

Herr HEDIN (m):

Fru talman! Jordfonden, som vi nu skall behandla, omfattar för närvarande 277 miljoner kronor. Huvuddelen ligger bunden i jord och i skog. Den kassamässiga behållningen vid ingången av innevarande budgetår var ungefär 45 miljoner, men därav var 25 miljoner bundna genom bindande avtal. Det innebär att 20 miljoner finns disponibla under innevarande budgetår för att användas till inköp, utöver de medel som kommer in på grund av försäljningar.

Under de senaste fyra åren har man köpt för ungefär 440 miljoner och sålt för 365. Det har alltså blivit en negativ balans på ungefär 75 miljoner kronor, eller något mindre än 20 miljoner per år.

I en PM som vi har fått ta del av i jordbruksutskottet och som är utarbetad av lantbruksstyrelsen den 7 februari i år sägs det att nämnderna för närvarande årligen säljer omkring 10 000 ha åker och 40 000–50 000 ha skogsmark. Inköpen, sägs det, är av ungefär samma omfattning. Lantbruksnämndernas fastighetsinnehav är för närvarande i runda tal uppe i 20 000 ha åker och 130 000 ha skogsmark. Det innebär att omsättningstiden är genomsnittligt för åker två år och för skog tre år. Nämnvärd ökning av innehavet är för närvarande inte att vänta.

Enligt min mening bör man kunna hålla bättre balans mellan inköp och försäljning än vad som har varit fallet under de senaste åren. Att döma av den PM som jag hänvisade till och som är upprättad av lantbruksstyrelsen skulle det också överensstämma med den bedömning man gör där, att det bör vara ungefär balans mellan inköp och försäljning.

Man borde kunna åstadkomma en viss förändring i det avseendet genom en liberalare politik när det gäller försäljning av gårdar till

enskilda. Det finns många lantbrukare som har bott på en fädernegård som kanske en broder sedan tar hand om. De har begränsade resurser och måste välja en relativt liten gård för att kunna klara ekonomin, om de över huvud taget får tillstånd av lantbruksnämnden att köpa. På många håll motsätter sig nämligen lantbruksnämnden försäljning av gårdar på t. ex. 25 ha och ibland upp till betydligt över 50 ha därför att de anses vara för små eller i stället anses böra gå till grannar. Jag tycker att det är en felaktig politik.

Vi är från vårt håll självfallet i princip inte emot den yttre rationalisering som bedrivs av lantbruksnämnderna; den är utomordentligt angelägen och värdefull. Men vi anser att omsättningen kan bli snabbare än nu och att fonden med fördel skulle kunna minskas. I första hand föreslår vi därför i vår motion, som följs upp i reservationen, att man skall kunna inbetala 10 miljoner kronor under kommande budgetår till statskassan av medel som inflyter till jordfonden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid punkten 7.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr MAGNUSSON i Grebbestad (s):

Herr talman! Herr Hedin är inte nöjd med lantbruksnämndernas förmedling av jordbruksfastigheter. Han säger att det är för många fastigheter som är osålda, och att det borde ske en större omsättning.

Jag vill då påpeka att den största omsättningen sker omedelbart från lantbruksnämnderna ut till dem som behöver marken för rationalisering. Detta är en omfattande verksamhet hos lantbruksnämnderna. Lantbruksnämnderna löser in fastigheter som inte omedelbart kommer till användning för rationalisering och lantbruksnämnderna måste ha kvar dessa fastigheter tills en lämplig köpare uppenbarar sig. Denna rationaliseringsverksamhet som lantbruksnämnderna bedriver får icke hämmas på grund av brist på medel i jordfonden.

Jag vill erinra om att lantbruksstyrelsen i sina petita föreslagit att fonden borde ökas med 10 miljoner kronor. Lantbruksstyrelsen anför: "Det är sannolikt att intensiteten i den pågående strukturmövandlingen inom jord- och skogsbruket kommer att öka ytterligare framdeles. Med hänsyn härtill kommer det att behövas allt större insatser från lantbruksnämndernas sida i det yttre rationaliseringsarbetet." Därför behöver fonden tillföras ytterligare 10 miljoner kronor, anser lantbruksstyrelsen. Reseranterna vill däremot minska fonden med 10 miljoner kronor per år under 10 år framåt. Det skulle betyda att lantbruksnämnderna fick ännu mindre möjligheter att bedriva rationaliseringsarbete. Är det detta som moderaterna är ute efter? I så fall kan man misstänka att intresset för jordbruksrationaliseringen inte är till finnandes på den kanten.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag nämnde tidigare vad lantbruksstyrelsen har anført. Man räknar inte med någon nämnvärd ökning av innehavet mot vad man

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

Särskilt investerings- avdrag vid taxering till statlig inkomst- skatt

har för närvarande. Det är alldeles klart att här bara är fråga om vilken ambitionsnivå man har. Givetvis kan man ha en något annorlunda inriktning än nu och säga att det skall vara balans mellan inköp och försäljning av fastigheter. Detta behöver inte på något sätt hämma denna verksamhet efter vad jag kan förstå.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Hedin och Leuchovius, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hedin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 2 punkten 7 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Hedin och Leuchovius.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hedin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	255
Nej	—	34
Avstår	—	1

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10 Föredrogs jordbruksutskottets betänkanden:

Nr 7 i anledning av motioner om stöd till jordbruk för investeringar i vissa rekreationsanläggningar m. m.

Nr 8 i anledning av motioner om bevarande av odlad och odlingsbar mark

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 11 Särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 14 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:20 med förslag till förordning om ändring i förordningen (1971:50) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt jämte motioner.

Torsdagen den
6 april 1972

*Särskilt investerings-
avdrag vid taxering
till statlig inkomst-
skatt*

I proposition 1972:20 hade Kungl. Maj:t under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 28 januari 1972 föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i förordningen (1971:50) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen föreslås att Kungl. Maj:t, när synnerliga skäl föreligger, skall kunna medge att det 20-procentiga särskilda investeringsavdraget skall få åtnjutas vid anskaffning av även sådana inventarier som beställs under år 1971 eller 1972 men inte kan levereras före utgången av år 1973 respektive år 1974.

Vidare föreslås i propositionen en begränsning av rätten för fysiska personer att vid den statliga inkomsttaxeringen göra investeringsavdrag med högre belopp än som svarar mot inkomsten av den verksamhet, i vilken inventarieanskaffningen gjorts. I den mån avdraget inte kunnat till fullo utnyttjas, får resterande del dras av vid den statliga inkomsttaxeringen för något av de sex närmast följande åren.

Slutligen föreslås att talan inte skall få föras mot riksskatteverkets beslut i fråga som avser rätt till investeringsavdrag vid anskaffning av begagnade inventarier."

I detta betänkande behandlades

dels den i anledning av propositionen väckta motionen 1972:1493 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställdes

1. att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts proposition 1972:20 samt
2. att riksdagen upphävde förordningen (1971:50) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt,

dels de vid riksdagens början väckta motionerna 1972:10 av herr Levin (fp),

1972:633 av herr Fäldin m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen beslutade, att den som under 1972 påbörjade arbete med byggnad avsedd att utnyttjas i industri, jordbruk m. m. skulle åtnjuta särskilt investeringsavdrag i enlighet med av motionärerna framfört förslag till förordning om särskilt investeringsavdrag för vissa byggnadsarbeten vid taxering till statlig inkomstskatt, enligt vilket förslag avdraget skulle utgöra 10 procent av byggnadskostnad, som nedlagts i rörelse, jordbruk eller skogsbruk under tiden den 1 januari 1972—den 31 mars 1973, samt

1972:1455 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade att förordningen om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt för maskiner och andra inventarier omedelbart skulle upphöra att gälla.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1972:1455,
2. motionen 1972:1493, såvitt avsåg yrkandet under punkten 2 i motionen,

Torsdagen den
6 april 1972

*Särskilt investerings-
avdrag vid taxering
till statlig inkomst-
skatt*

B. att riksdagen med bifall till propositionen 1972:20 och med avslag på motionen 1972:1493, såvitt avsåg yrkandet under punkten 1 i motionen, skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen (1971:50) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt,

C. att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1972:10,

2. motionen 1972:633.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m) och Eriksson i Bäckmora (c), fru andre vice talmannen Nettelbrandt (fp) samt herrar Josefson i Arrie (c), Larsson i Umeå (fp), Sundkvist (c) och Nilsson i Trobro (m), som ansett att utskottet under C 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:633 skulle anta av reservanterna framfört förslag till förordning om särskilt investeringsavdrag för vissa byggnadsarbeten vid taxering till statlig inkomstskatt.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (c):

Herr talman! Skatteutskottet har i det betänkande som riksdagen nu diskuterar bl. a. behandlat en motion från centerpartiet, vari yrkas på ett särskilt investeringsavdrag för vissa byggnadsarbeten. Yrkandet avser 10 procent av byggnadskostnaden som nedlagts i rörelse, jordbruk eller skogsbruk under tiden den 1 januari 1972 till den 31 mars 1973.

De föreslagna åtgärderna har motiverats av bl. a. sysselsättningsskäl enär arbetslösheten bland byggnadsarbetarna fortfarande är av ganska betydande omfattning. Sådana åtgärder skulle även få positiva effekter när det gäller industriinvesteringarna, som ju visat en ganska svag utveckling. I regioner med mera utpräglad arbetslöshet skulle ett sådant investeringsavdrag som föreslagits i motionen vara en bra komplettering till avdraget för inventarieanskaffning, som det här utskottsbetänkandet också behandlar. Därmed skulle åstadkommas en ökning av sysselsättningen inom de grupper som närmast är berörda av åtgärderna. För att undvika att avdraget utnyttjas för mindre angelägna byggnader har det i motionen gjorts undantag för exempelvis bensinstationer och banker, som således inte skulle få åtnjuta investeringsavdrag.

Skatteutskottets majoritet har avstyrkt motionsyrkandet, men utskottets borgerliga ledamöter har fogat en reservation till utskottets betänkande. Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Den Kungl. Maj:ts proposition som behandlas i det här utskottsbetänkandet tar sikte på att något liberalisera de regler som gäller för det 20-procentiga investeringsavdraget vid anskaffning av maskiner och inventarier och som riksdagen beslutade om i slutet av förra året.

Liberaliseringen innebär i stort att tiden för leveranser som tidigare var satt till 1973 eller 1974 i vissa fall kan utsträckas till att gälla år därefter, om man kan räkna med att en betydande stimulanseffekt kan uppnås i nuläget. Som exempel härpå kan nämnas fartyg som det tar lång tid att

färdigställa men vilkas byggnade man kan påbörja nu. Utskottet är i denna huvudfråga enigt.

I samband med behandlingen av propositionen har utskottet haft att ta ställning till motioner där det tas upp frågor som sammanhänger med propositionen. Herr Eriksson i Bäckmora har nyss pläderat för motion 633, innebärande att investeringsavdraget också skulle omfatta byggnadsinvesteringar. Utskottet är inte berett att gå med på den begränsade utvidgning som föreslås av motionärerna och som fullföljs i en reservation. Anledningen härtill är att det samlade byggandet under 1972 beräknas få en hygglig ökningstakt i jämförelse med maskin- och inventarieanskaffningen samt att det görs stora samhälleliga insatser just på byggandets område för att trygga sysselsättningen. Det skall medges att, som herr Eriksson nämnde, arbetslösheten ändå är hög på byggnads- sidan, men inför den stundande sommaren och inför den säsonguppgång som kan väntas är dessa stimulansåtgärder kanske ändå inte så nödvändiga här som på just maskin- och inventariesidan. Alla spåmän räknar ju dessutom med att vi på hösten skall få en uppgång av konjunkturen och att den kommande vintersäsongen skall bli annorlunda och att alltså byggnadsinvesteringar som sätts i gång nu inte har den stora betydelse som maskin- och inventarieanskaffningarna har.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet bara därför att jag kanske inte kan dela herr Wårnbergs optimism när det gäller frågan om sysselsättningsläget för byggnadsarbetarna. Enligt de uppgifter som har stått i tidningarna i dag visar tendensen att arbetslösheten ökar bland byggarbetarna. De redovisar siffror på att arbetslösheten i dag omfattar 15 781 personer. Det innebär en ökning med 634 på en månad. Tendensen pekar alltså fortfarande på att arbetslösheten i den här kategorin ökar. Därför tror jag det skulle vara en positiv åtgärd om riksdagen biföll det här motions- och reservationsyrkandet att investeringsavdraget skulle kunna få omfatta även byggnadsarbeten, eftersom det naturligtvis skulle stimulera till ökade investeringar i byggnationen som föreslagits i motionen och minska arbetslösheten.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! På s. 4 i betänkandet påpekar utskottet att den föreslagna lagstiftningen har ett retroaktivt inslag: Utskottet är medvetet om att erinringar kan riktas mot retroaktiv lagstiftning av detta slag, men har trots det accepterat lagförslaget i denna del.

Med anledning härav ber jag att få framföra följande personliga synpunkt. Frånvaron av retroaktiva lagar utgör en hörnsten i den svenska rättsstaten. Grunden för denna ståndpunkt är tanken att utövandet av statens maktbefogenheter gentemot den enskilde inte får präglas av godtycke. Den enskilde måste, när han företar en handling, kunna förutse dess konsekvenser från rättslig och ekonomisk synpunkt. Om han i efterhand kan utsättas för åtgärder enligt lagar, som inte fanns då

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

*Särskilt investerings-
avdrag vid taxering
till statlig inkomst-
skatt*

Torsdagen den
6 april 1972

*Särskilt investerings-
avdrag vid taxering
till statlig inkomst-
skatt*

handlingen företogs, är rättssäkerheten hotad.

Skattelagstiftningens uppgift är i allmänhet att förse staten med nödvändiga medel för offentliga utgifter. Den har inte till ändamål att på annat sätt styra skattebetalarnas handlande. Men just lagstiftningen om investeringsavdrag har ett alldeles speciellt syfte, nämligen inte i första hand att ge staten inkomster — staten avstår ju i själva verket från inkomster i detta fall — utan att genom erbjudande av fördelar i skattehänseende locka skattebetalarna att ta på sig utgifter för investeringar, som annars inte skulle ha kommit till stånd. Vad som nu föreslås i propositionen 20 är att — sedan detta erbjudande gjorts och lett till investeringar — staten i efterhand, efter att deklarationen har inlämnats, skall slopa den erbjudna skattefördelen.

Detta kan få betänkliga konsekvenser. Antag t. ex. att någon har gjort den önskvärda investeringen med under året influtna inkomster, och i förlitande på gällande lag begärt jämkning av den preliminära skatten, och i övrigt har gjort av med sin inkomst. Han drabbas av en betydande kvarskatt i slutet av 1972, som han inte hade möjlighet att förutse och som han kanske har svårt att klara av. Det är inte heller säkert att han under de påföljande sex åren kan utnyttja avdragsmöjligheten, om den rörelse han investerat i skulle gå med förlust.

Jag är medveten om att denna extra avdragsmöjlighet kan ha utnyttjats på ett sätt som inte avsågs när den infördes. Jag har alltså inget att erinra mot syftet med propositionen, som är att komma till rätta med vissa avarter inom det ekonomiska livet. Frågan är bara vem som skall ta konsekvenserna av att regering och riksdag stiftar en lag som visar sig kunna utnyttjas på ett mindre lyckat sätt, som man inte förutsåg när beslutet fattades.

Rimligtvis bör staten ta konsekvenserna av vad som inträffar innan lagen hinner ändras. Med en retroaktivt verkande lagstiftning, som i detta fall, riskerar man att i vart fall enstaka fullkomligt laglydiga och oförvitliga medborgare, som följt intentionerna med investeringsavdraget, blir utsatta för konsekvenser som de inte hade någon anledning att räkna med när investeringen vidtogs.

Jag är medveten om att dessa invändningar borde ha framförts under motionstiden. Nu är det i praktiken för sent att ställa något yrkande. Jag har endast med dessa ord velat framföra mina rent principiella erinringar mot att riksdagen denna gång stiftar en lag med retroaktiv verkan, något som lyckligtvis inte hör till vanligheterna i vårt land.

I detta anförande instämde herrar Taube (fp) och Levin (fp).

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag till herr Eriksson i Bäckmora säga att även jag konstaterade att arbetslösheten bland byggnadsarbetarna är stor. Men jag sade samtidigt att vi har en sommarsäsong framför oss som kan och mänskligt sett bör innebära att man inom byggnadssektorn får det bättre. Dessutom skall vi ha klart för oss att enkäterna visar på ganska stora investeringar i byggnadssektorn framöver. De enkäter som gjorts beträffande planerade investeringar på byggnadsområdet tyder på att dessa

kommer att bli vida större än vad de är på maskin- och inventariesidan. Dessutom byggs det i dag på utsatta platser rätt många industrifastigheter med AMS-bidrag.

De retroaktiva lagarna, som herr Romanus i dag tog upp, är en rätt intressant fråga. I slutet av förra året beslutade riksdagen att införa rätt till investeringsavdrag för de företagare, industrier eller näringar över huvud taget som behövde maskiner och inventarier, i syfte att förmå dessa att tidigare lägga ut beställningar, varigenom sysselsättningen skulle påverkas. De människor vilka drabbas av den retroaktiva lagstiftningen och vilka herr Romanus här i dag ömmar för hade inget som helst intresse av sysselsättningen utan hade endast ett syfte, nämligen skatteflykt. Det är de människorna man nu vill komma åt.

Jag konstaterar att herr Romanus i dag inte är beredd att inskränka en lagstiftning om speciella förmåner, utöver vad skattelagstiftningen medger, till att avse just dem som sysslar inom näringen i fråga. Alla de som ägnar sig åt den näring det rör sig om kommer att få göra avdrag, men man försöker fylla igen luckan i lagen för dem som i skatteflyktssyfte har placerat pengar i projekt som de inte har det minsta intresse för utöver att de representerar en penningplacering. Det är bara den saken det gäller.

Det kan inte vara rimligt att möjlighet skall finnas att i annonser inbjuda till teckning av andelar i ett kontrakt för att möjliggöra ett 20-procentigt investeringsavdrag, trots att den båt det gäller inte kommer att levereras förrän i slutet av 1970-talet. Det kan inte vara rimligt att använda skattebetalarnas pengar på detta sätt. Denna retroaktiva skattelagstiftning är därför inte en vanlig lag utan syftar enbart till att förhindra att personer som ägnar sig åt skatteflykt kan komma i åtnjutande av en förmån som man vill ge de människor som bedriver verksamhet inom en näring. Jag skulle tro att detta också är anledningen till att man inte ville väcka en motion i motsatt syfte — då skulle man framstå som förespråkare för skatteflyktsåtgärder.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Som jag underströk redan i mitt huvudinlägg har jag inte framfört något annat än rent principiella synpunkter, innebärande att riksdagen inte bör stifta retroaktiva lagar — det må sedan gälla vilken kategori som helst. Jag har inget behov av att beskydda någon som ägnar sig åt skatteflykt. Jag är också, som jag sade, medveten om att investeringsavdraget kan ha utnyttjats på ett sätt som icke var avsett. Men det borde man ha tänkt på, när man fattade beslutet om dessa avdrag. Har man inte tänkt på det, bör man inte fatta retroaktiva beslut, som kan leda till att även fullständigt oförvilliga medborgare, som inte alls har ägnat sig åt någon skatteflykt, kan drabbas av ekonomiska konsekvenser, som de inte har haft någon möjlighet att förutse. Det är detta som är centralt, när jag vänder mig mot den retroaktiva lagstiftningen. Det är inte på något sätt ett försvar för manövrer i strid med lagens anda.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Ingen som sysslar med den aktuella verksamheten kommer att drabbas på något sätt utan endast de personer som inte har det minsta att göra med näringen i fråga.

Torsdagen den
6 april 1972

*Särskilt investerings-
avdrag vid taxering
till statlig inkomst-
skatt*

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna 1493 och 1455, som innebär avslag på proposition nr 20 och upphävande av förordningen om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har yrkat avslag på propositionen med motiveringen att den kommit till endast för att ge kapitalägarna en förmån. Utskottet vill hävda att om investeringsavdraget lockar industrin till ökade investeringar och därmed håller hjulen i gång, så är det också till de arbetslöshetsshotades fördel. Vi kan inte bortse från det blandekonomin samhälle som vi lever i och att investeringsviljan under det senaste året har varit för svag. Meningen är ju att investeringsavdraget skall tjänstgöra som en morot. Kommer investeringarna att öka företagens vinster, så saknar ju inte samhället möjligheter att beskatta dessa. Utskottet tror att investeringsavdraget inte är någon för samhället dyrare metod än någon annan som kan tillgripas för att skapa sysselsättning i ett sviktande konjunkturläge.

Det är en våldsam överdrift att påstå att det, som det står i vpk:s motioner, bara behövs ett brev från sjöfartsnäringsen till finansdepartementet för att det skall bli en proposition. Sanningen är den att man för ett fartygsbygge som beställs nu och som inte kan bli färdigt 1973 eller 1974 kan få investeringsavdrag om en beställning nu kan ge impulser till arbete i nuläget. Det står klart och tydligt i propositionen att det skall bli en prövning från fall till fall. Det är alltså inte fråga om något generellt avdrag. Och varför skall inte sjöfartsnäringsen ha samma förmåner som andra maskinbeställare har?

Skrivelser från organisationer till departementen eller till utskotten är ju inget ovanligt. Åtskilliga gånger har tidigare bevillningsutskottet och numera skatteutskottet uppmärksamgjorts på att effekter kan uppstå som inte var avsedda, och utskotten har då gjort ändringar. Att påstå att en skrivelse från sjöfartsnäringsen skulle ha skapat stora darren i finansdepartementet är en våldsam överdrift. Utskottet vågar påstå att det här inte är fråga om något som bara skall gynna kapitalägarna utan om något som i första hand skall gynna sysselsättningen i detta land.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Att man hjälper kapitalägarna är ju en följd av blandekonomin. Herr Wærnberg förefaller också komma till slutsatsen att det blir sådana negativa effekter. Jag anser att det finns andra vägar — vpk har anvisat dem — för samhällets insatser i sysselsättningsskapande syfte än sådana former för stöd åt privatkapitalet som det här är fråga om.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 1455 och 1493 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande

delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten B

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1493 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten C

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Bäckmora begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten C mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter har röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Bäckmora begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	149
Nej	—	142
Avstår	—	1

§ 12 Utredning om riksdagens hus m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 13 i anledning av framställning från riksdagens förvaltningsstyrelse om anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1971/72 till Den inre riksdagsförvaltningen: Utredning om riksdagens hus m. m.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Det här är ett rutinärende. En arkitektpristävling skall fullföljas och kostar pengar. Därför kommer anslaget också att beviljas.

Men låt mig ändå få säga att det faktum att tävlingen om ett nytt riksdagshus på Helgeandsholmen erhåller 215 000 kronor extra *inte* får innebära att vi kommer att flytta tillbaka dit. Jag har personligen med stigande skepsis läst om arbetet på ännu ett nytt riksdagshus. Är det verkligen rimligt att för några eller flera hundra miljoner kronor resa en monumentalbyggnad på Helgeandsholmen?

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

Utredning om riksdagens hus m. m.

Torsdagen den
6 april 1972

Utredning om riksdagens hus m. m.

Jag tror det inte. Det hus vi nu i 15 månader arbetat i fyller de flesta av en parlamentsbyggnads funktioner utomordentligt väl. De expansionsutrymmen som kan behövas längre fram med fler sekreterare och större kanslier kan med god vilja säkert klaras här eller i en angränsande byggnad. Dagens riksdagshus ligger i hjärtat av Stockholm, med utomordentliga kommunikationer av alla slag. Det har redan uppnått en betydande popularitet bland riksdagsmän och besökare. Att därför flytta tillbaka till den mycket mer avgränsade plats där det gamla huset ligger verkar inte rimligt.

Jag skulle också tro att en stor del av svenska folket säger nej till tanken att riva det förra riksdagshuset där demokrati och parlamentarism i Sverige en gång bröt igenom. Och mycket *måste* rivas eller radikalt byggas om på Helgeandsholmen för att på denna lilla ö få ett hus med de utrymmen som är nödvändiga för ett modernt och effektivt parlament. Det är ju till den ön som pristävlingen tyvärr är begränsad. Och med de snabbt växande kraven på sparsamhet i stat och kommun blir det nog svårt att motivera att dyrt praktbygge för en riksdag som redan har väl fungerande lokaler mitt i stan.

Om det går som jag tror, kräver det naturligtvis nya förhandlingar med Stockholms kommun. Det betyder också att utrymmen i och/eller bredvid den här byggnaden bör planeras så att de längre fram *kan* användas för riksdagshuset. Men för överskådlig tid framåt kommer det nog för allt fler riksdagsmän och en allt större allmänhet att kännas konstigt att för stora pengar uppföra ännu ett nytt riksdagshus när det vi nu har fungerar så väl.

Jag drev en gång en kampanj mot det gamla riksdagshuset och dess bedrövliga arbetsförhållanden. Jag är i dag beredd att försvara det s. k. provisorium vi sitter i med dess förträffliga arbetsmiljö. Måtte därför de 215 000 kronor vi nu skall bevilja bli de sista som vi lägger ner på planerna på ett nytt riksdagshus på Helgeandsholmen.

I detta anförande instämde herrar Hörberg (fp), Hyllander (fp), Åberg (fp) och Åkerlind (m).

Herr LARSSON i Luttra (c):

Utan att gå in på herr Ahlmarks motiveringar ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Staffanstorps (c):

Herr talman! Låt mig bara helt kort få kommentera vad herr Ahlmark sade.

Det är naturligtvis glädjande att höra att herr Ahlmark tycker att vi befinner oss i ett väl funktionerande hus – det var ju också meningen att det skulle bli sådant. Detta utesluter emellertid inte möjligheten att nästa hus kan bli väl funktionerande och kanske ännu bättre än det nuvarande.

Jag har ingen anledning att här göra någon längre kommentar till hur det kommer att bli i framtiden, men jag vill erinra om att riksdagen har beslutat att platsen för riksdagshuset skall vara Helgeandsholmen. Får jag

göra en egen kommentar till detta så vill jag säga att jag tror att det är en bra plats. Vad jag kanske mest har emot det hus i vilket vi nu arbetar är att det inte liknar något parlament. Det bör ett sådant hus göra.

Det är också glädjande att höra att herr Ahlmark tycker att vi bör bevara det gamla riksdagshuset. Jag kan försäkra att de förslag som nu gått ut på ombyggnad av det gamla riksdagshuset kommer att bevara detta — om man nu vill ha en ombyggnad. Det finns också olika alternativ för nybyggnad.

Herr talman! Jag har velat anföra att det är på riksdagens beslut som vi arbetar i pristävlingsnämnden.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Det är sant att det finns något förslag som bevarar det gamla riksdagshuset och i stället placerar den nya monumentalbyggnaden på den gamla riksbankstomten. Men de flesta av förslagen innebär ju total rivning eller radikala ombyggnader av det gamla riksdagshuset.

Det här huset liknar inget parlament precis, säger herr Larsson i Staffanstorp. Jag tycker att det viktiga är om det *fungerar* som ett parlament, att vi har ändamålsenliga lokaler, att partigrupperna kan bedriva ett gott arbete, om huset underlättar för oss att fatta vettiga beslut eller åtminstone arbeta rationellt. Och jag anser faktiskt att det här huset är praktiskt, att rummen är sådana att man kan jobba i dem, att partigrupperna än så länge har hyggligt med utrymmen, att den här salen går ganska bra att diskutera i, etc.

Så säger herr Larsson i Staffanstorp att riksdagen redan har beslutat att det nya huset skall ligga på Helgeandsholmen. Det tror jag inte att vi har bestämt. Vi har beslutat att hålla en arkitekturpristävling som begränsas till Helgeandsholmen. Men det finns inget beslut som binder framtida riksdagar för att byggandet av det s. k. definitiva riksdagshuset längre fram skall begränsas till den lilla ön. På den punkten är framtida riksdagar obundna. Och jag tycker att man skall utnyttja den obundenheten — nämligen till att vara kvar i det här huset.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c):

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt att framtida riksdagar har möjlighet att besluta huruvida ett nytt hus skall uppföras, men den anvisade platsen för projekteringen är Helgeandsholmen; det har ju varit mycken diskussion om detta tidigare.

Jag tycker inte, herr Ahlmark, att ett väl fungerande riksdagshus utesluter de andra fördelar som jag nämnde.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna utskottsbetänkanden till morgondagens sammanträde.

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. tendensen
bland polismännen
i Stockholm att
söka sig till andra
orter*

§ 13 Ang. tendensen bland polismännen i Stockholm att söka sig till andra orter

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr Peterssons i Röstånga (fp) i kammarens protokoll för den 21 mars intagna fråga, nr 135, och anförde:

Herr talman! Herr Petersson i Röstånga har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta i anledning av tendenser bland polismännen i Stockholm att söka sig till andra orter.

Antalet polismän som söker sig från Stockholms polisdistrikt till andra polisdistrikt har ökat under den senaste tiden. Under år 1971 sökte ca 650 polismän i Stockholm tjänster i andra polisdistrikt. För närvarande finns ca 350 vakanser i Stockholms polisdistrikt.

En anledning härtill är sannolikt att polistjänsten i ett storstadsdistrikt anses vara mer pressande än i många andra polisdistrikt. En annan orsak är att flera polismän som har rekryterats ute i landet och placerats i Stockholms polisdistrikt har velat återvända till sina hemorter så snart som de har kunnat komma i fråga till tjänst i eller i närheten av hemorten. En bidragande orsak kan också vara problem som rör bostads- och lokalfrågor.

Enligt vad jag har inhämtat har rikspolisstyrelsen och polisledningen i Stockholm tagit olika initiativ till ökade insatser för rekrytering av polisaspiranter framför allt inom Storstockholmsområdet. Man vidtar och planerar även åtgärder för att öka trivseln i polisarbetet. Polisens tjänstelokaler som tidigare i många fall har varit bristfälliga kommer i samband med genomförandet av den nya organisationen av Stockholms polisdistrikt att avsevärt förbättras.

Det är min förhoppning att det intensifierade rekryteringsarbete som har påbörjats och de åtgärder som rikspolisstyrelsen och polisledningen i Stockholm vidtar för att öka trivseln i tjänsten skall leda till att personalsituationen i Stockholms polisdistrikt förbättras.

Herr PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Enligt justitieministerns uppgift sökte sig förra året 650 polismän från Stockholm. Det är en oroande uppgift. Men vad som ännu mer oroande är att antalet ser ut att bli lika högt i år. Hur det blir är naturligtvis svårt att sia om, men vi vet att det pågår något som kanske kan sägas vara ett slags polisflykt från Stockholm. Vi hörde också att antalet vakanser är oroväckande stort.

Anledningarna till utflyttningarna kan synas vara det hårda arbets-klimatet, dåliga relationer polis—allmänhet, tjänstgöringsförhållanden osv. Man saknar med andra ord trivsel i arbetet, en trivsel som kanske finns på andra orter; detta påpekade också justitieministern.

Det stora antalet vakanser innebär en allt kraftigare arbetsbelastning för de kvarvarande polismännen. Polisverksamheten måste fortsätta de många vakanserna till trots, vilket innebär ökad övertid, ytterligare tvångskommenderingar till exempelvis övervakning av demonstrationer och bevakning av konsulat. Det är en tjänstgöring som många upplever synnerligen negativt.

Detta i sin tur innebär ju en inskränkning av fritiden. Det blir dessutom mycket svårare att planera fritiden därför att man aldrig vet om och när man måste gå i tjänst igen. Vakanserna betyder också att situationen i Stockholm i dag är den att man bara till nöds kan upprätthålla ordning och lugn på gatorna.

Jag tackar justitieministern för svaret, som innebär att man skall försöka öka rekryteringen av polisaspiranter och att man skall försöka öka trivseln. Det skall tydligen i huvudsak ske genom bättre lokaler, men frågan är: När vi huvudproblemet med detta?

Från polishåll har det hävdats att man borde inrikta krafterna på att ge polismännen i Stockholm en konkurrenskraftig lön. Det är en förhandlingsfråga, och den skall jag inte yttra mig om. Jag kan bara konstatera att trivseln i arbetet ofta kan vara viktigare än en och annan lönegrad.

Till slut undrar jag om inte dagsproblemet i viss mån kan hänföras till gamla försyndelser i form av otillräcklig rekrytering och utbildning av polismän. En större polistäthet i Stockholm i ett tidigare skede skulle kanske ha motverkat nuvarande tendenser och minskat en del av de missförhållanden som nu finns.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Om åtgärder mot missförhållandena på Sergels torg

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Lothigius*' (m) i kammarens protokoll för den 22 mars intagna fråga, nr 136, till herr statsministern, och anförde:

Herr talman! Herr *Lothigius* har frågat statsministern vilka åtgärder han avser vidta för att komma till rätta med de missförhållanden som råder i direkt anslutning till riksdagshuset, främst på Sergels torg, där en synnerligen otillfredsställande ordning råder och dagligen rent kriminell verksamhet öppet bedrivs, till skada för Sveriges, dess riksdags och ungdoms internationella anseende. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Förhållandena inom Stockholms cityområde är inte tillfredsställande. Narkotika- och tillgreppsbrott förekommer i en utsträckning som inte kan godtas. Därför har cityområdet sedan länge prioriterats när det har gällt fördelningen av polispersonal. Dagligen avdelas sålunda från kl. 10 ca 10 uniformerade polismän för patrullering på Sergelarkaden och angränsande platser. Från 16-tiden utökas detta antal till omkring 25 man. Denna styrka bibehålles till 1-tiden på natten. Härtill kommer insats av civila polismän från både ordnings- och kriminalavdelningen, som främst har att ingripa mot narkotikahanteringen. Nyligen har beslutats att i cityområdet anordna större razzior med deltagande av personal från både ordnings- och kriminalavdelningen. Sådana samfälliga insatser skall göras vid ett par tillfällen varje vecka.

Omorganisationen av Stockholms polisdistrikt innebär vidare en kocation av resurserna till ett mindre antal vakt-distrikt. Det medför

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

*Om åtgärder mot
missförhållandena
på Sergels torg*

Torsdagen den
6 april 1972

*Om åtgärder mot
missförhållandena
på Sergels torg*

en bättre tillgång på personal för yttre tjänst. Härigenom skapas möjligheter att utöka antalet polismän för kontinuerlig övervakning inom cityområdet.

Chefen för ordningsavdelningen i Stockholms polisdistrikt har nyligen uppgett att någon försämring av ordningsläget inom cityområdet inte har inträtt under senare tid. Det finns anledning att tro att de åtgärder som jag har redogjort för skall leda till förbättrade förhållanden.

Men jag vill framhålla att förhållanden av det slag som vi här talar om inte är unika för Stockholm. I de flesta europeiska storstäder samlas på centrala platser människor som genom sitt yttre och sitt uppträdande skiljer sig från andra. I betydande utsträckning förekommer kriminalitet och ordningsstörande händelser. Det återspeglar samhällsproblem som vi alla har gemensamt och har ingenting att göra med ländernas internationella anseende.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga.

Jag hade vänt mig till statsministern, då Ni, herr justititeminister, enligt mitt förmenande inte har förmått att med kraft ta itu med dessa frågor. Det verkar emellertid, herr justitieminister, som om Ni nu har fått klart för Er att det förekommer verksamhet i riksdagshusets närhet på Sergels torg som är direkt kriminell, förutom den allmänna nedsjaskning som skett och som i allt högre grad sker just inom detta område. Det gäller, som jag säger, vårt ansikte utåt. Kan vi inte hålla rent utanför vår egen dörr är det ett bevis för att vi inte kan göra det i andra delar av landet heller. Det finns, enligt min mening, ingen tillräcklig vilja, herr justitieminister, att göra det.

Att jag själv blivit nedslagen i närheten av det här området och att riksdagsmän som försökt avvärja misshandel blivit lovade att märkas i framtiden kanske spelar mindre roll. Men det blir allvarigare när människor blir knivstuckna — en f. d. riksdagsman i går exempelvis — i närheten av dessa områden. Måste herr justitieministern själv bli nedslagen för att bättre förhållanden skall kunna anbefallas?

Riksdagen får inte fjärma sig från människorna eller vara främmande för olika gruppers livsstil, men det måste finnas en gräns för vad som kan tolereras. När vissa individer nu sedan länge överskridit denna gräns måste samhällets organ ingripa med större fasthet.

120 nationers människor skall besöka Sverige i samband med FN:s miljövärdskonferens. Sverige är inbjudande värdland och måste därför vara angeläget att visa upp en god miljö. Anser justitieministern att detta är en god miljö: knark runt husväggarna, sedelbuntar som byter ägare framför riksdagens port, narkotikaförsäljning och häleribrott, spyor och naturbehov ända upp på glasrutorna i detta hus? Fråga, herr justitieminister, vaktmästare och vaktpersonal, som har att skydda den allmänna egendomen, så får Ni reda på de verkliga förhållandena!

Problemen med narkotika- och ungdomsbrott kan inte tas upp i en enkel fråga. Det är åtgärder av vård, kraftiga insatser på kort och lång sikt som erfordras. Min fråga har endast förestavats av den rimliga önskan att

vi håller rent utanför vårt eget hus, så att vanliga människor — knegarna, som de populärt kallas, de som får det här landet att fungera — får respekt och förtroende för sina statsråds och riksdagsmäns sätt att sköta de närliggande problemen.

Det är bakgrunden till min fråga. Sedan finns det en hel del synpunkter på det här svaret därutöver. Antalet polistjänster har t. ex. i praktiken minskats med 180 inom stadsområdet på grund av arbetstidsförkortning och andra förhållanden.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Vad herr Lothigius anförde innebär att han inte var nöjd med det besked han fått, och de synpunkter han anförde föranleder mig att göra ytterligare några kommentarer.

Det är riktigt att det i området kring Sergels torg uppehåller sig människor, som genom sitt utseende, sin klädsel och sitt uppträdande avviker från vad vi här i riksdagen är vana vid. Många av oss reagerar med olust, en del även med rädsla, enbart vid åsynen av dessa människor, därför att de inte passar in i vår föreställning om hur människor skall vara.

Vad jag nu har sagt präglar i mångt och mycket vår inställning till dem som vi brukar kalla avvikande, i synnerhet om avvikelserna yttrar sig i kriminalitet eller störande av ordningen på annat sätt. Många av oss tycker att ordningen störs bara därför att dessa människor finns i vår närhet. När vi talar om att någon stör ordningen är det inte för att vi störs själva av vad vi iakttar. Men verkligen störda har vi anledning att vara, om vi frågar oss vad vi gör för att söka förstå varför det finns människor som inte är som vi. Vi kräver av andra människor att de skall anpassa sig till våra samhälleliga värderingar men kräver inte av oss själva någon förståelse för dem som — av omständigheter som ofta beror på samhället självt — inte kan eller inte vill omfatta våra värderingar.

När herr Lothigius talar om att Sveriges och riksdagens anscende skadas av de missförhållanden som råder i anslutning till riksdagshuset är jag beredd att instämma, men sannolikt av andra skäl än dem som ligger bakom herr Lothigius' fråga. Skall vi komma till rätta med det samhällsproblem som brottslighet och annan asocialitet utgör, så krävs det en annan attityd både bland oss riksdagsmän och de människor vi företräder till dem som inte har förmått anpassa sig i det samhälle som vi har skapat. Det räcker inte med att kräva att lag och ordning skall upprätthållas med tvångsingripanden av olika slag. Som jag har framhållit i skilda sammanhang här i riksdagen är det en fråga om åtgärder på lång sikt: inom barna- och ungdomsvården, skolan, kriminalvården och samhällsplaneringen i stort. Men inte minst har vi riksdagsmän en uppgift att söka påverka dem vi företräder till en mera vidsynt och tolerant inställning till de människor som inte har förmått att uppfylla de krav som samhället ställer på dem. Att skapa en sådan attitydförändring är ett väsentligt led i strävandena att inpassa dem som vi betraktar som avvikande i ett normalt samhällsliv.

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

*Om åtgärder mot
missförhållandena
på Sergels torg*

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. förfarandet
vid utlämning för
brott*

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag blev egentligen ganska skrämmd, när jag lyssnade på justitieministern, därför att i justitieministerns senaste anförande fanns det tecken som tyder på att man ifrågasätter inför allmänheten om man över huvud taget skall beivra brott. Det är den frågan jag har ställt.

Här är det inte fråga om människor med vissa avvikelser i utseendet och liknande. Sådant har jag full fördragsamhet med. Så mycket har jag varit med om i livet och så mycket har jag sett i olika delar av världen att jag kan fördrå det. Nej, här gäller det om vanliga, enkla människor skall kunna gå i fred på gatorna och framför det svenska parlamentet. Vi har här det mest frekventa området i hela Stockholm, där en jämn ström av människor går från och till sitt arbete. Vi har här inte att göra med så att säga vanliga avvikelser, utan här är det fråga om att hålla rent och snyggt omkring sig och se till att vi får bort den brottslighet som pågår här.

Sedan står det också i interpellationssvaret att "någon försämring av ordningsläget inom cityområdet inte har inträtt under senare tid". Nej, det har varit lika dåligt hela tiden, herr justitieminister, men det har blivit sämre och sämre under de 40 år som den socialdemokratiska regeringen har styrt här i landet!

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Det är inte fråga om att man inte skall beivra brott — det har ju framgått av mitt svar. Vad det gäller är *hur* vi skall göra det. Man kan inte göra det bara med att ställa sådana krav som herr Lothigius gör, utan det kräver samhällsinsatser över ett långt bredare fält.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Ang. förfarandet vid utlämning för brott

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr Måbrinks (vpk) i kammararens protokoll för den 22 mars intagna fråga, nr 138, och anförde:

Herr talman! Herr Måbrink har frågat mig om jag är beredd att i syfte att öka rättsskyddet för utländska medborgare medverka till sådan förändring av lagen om utlämning för brott att möjligheten att föra muntlig förhandling inför högsta domstolen ökar samt medverka till att möjlighet bereds för svensk myndighet att enligt här gällande praxis pröva misstankens skälighet.

Enligt 18 § utlämningslagen skall förhandling hållas i högsta domstolen, om det anses erforderligt. Begärs förhandling, kan högsta domstolen vägra endast om saken finnes uppenbar eller om tidigare förhandling måste anses tillräcklig. Under förarbetena till lagen framhölls att en ovillkorlig rätt till förhandling kan befaras medföra praktiska olägenheter och fördröja avgörandet i enkla fall.

Enligt utlämningslagen skall en begäran om utlämning från Sverige grundas på fällande dom eller häkttningsbeslut i den främmande staten. Om begäran grundas på dom får utlämning beviljas endast om domen

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. förfarandet
vid utlämning för
brott*

stöds av utredningen. Utlämnning får vidare inte beviljas, om domen eljest föranleder allvarlig erinran. Grundas framställningen på ett häktningsbeslut gäller som huvudregel att den kan bifallas endast om det föreligger sannolika skäl att den som begärs utlämnad har begått det eller de brott för vilka utlämning begärs. Frågan huruvida denna förutsättning är uppfylld prövas enligt svensk lag. Att ett utländskt häktningsbeslut föreligger utgör alltså inte tillräcklig bevisning i det avseendet. Från dessa regler finns dock undantag. Sverige har genom vissa utlämningsavtal med andra stater, bl. a. europeiska utlämningskonventionen som tillträtts av ett tiotal europeiska länder, förbundit sig att vid prövning av en framställning om utlämning till sådan stat i princip godta fällande dom eller sådant häktningsbeslut som har meddelats av domstol eller domare i den andra staten. En utlämningsframställning kan i ett sådant fall vägras endast om domslutet eller häktningsbeslutet är uppenbart oriktigt.

Vad jag nu har sagt avser den prövning som skall föregå det slutliga beslutet i utlämningsärendet. I avvaktan på avgörandet i utlämningsärendet kan vidare fråga om anhållande eller häktning bli aktuell. Frågan om en sådan tvångsåtgärd skall tillgripas bedöms undantagslöst enligt svensk lag, dvs. enligt samma regler som gäller när någon här i landet är misstänkt för brott.

Inom justitiedepartementet pågår för närvarande arbete med en partiell översyn av utlämningslagen. Inom ramen för denna översyn kan det bli aktuellt att göra justeringar även i de bestämmelser jag här har berört, i den mån våra förpliktelser enligt internationella överenskommelser inte lägger hinder i vägen. Jag är emellertid inte beredd att för närvarande ta ställning till vilka ändringar som kan vara påkallade. Förslag till ändrad lagstiftning kan väntas föreligga före årets slut.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! I herr Måbrinks frånvaro ankommer det på mig att motta justitieministerns svar på hans fråga, för vilket jag tackar. Jag tycker emellertid inte att vad som sägs i svaret överensstämmer med tillämpningen.

Bakgrunden till frågan är den vid upprepade tillfällen dokumenterade risken att utländska medborgare utlämnas av Sverige till annan stat och detta formellt men icke reellt grundas på bestämmelserna i brottsbalkens andra kapitel.

Det finns här två typer av fall.

För det första kan rättsförhållandena i det land, som begär utlämning, vara eller ha blivit sådana att det relativt lätt låter sig göra att fabricera den typ av anklagelser som från svensk sida kan föranleda utlämning. Detta ger en formellt oklanderlig möjlighet för vissa främmande stater att försäkra sig om personer som man av politiska skäl vill oskadliggöra.

För det andra kan det förekomma att det juridiska underlaget för en begäran om utlämning har svagheter som svenska myndigheter inte kan undersöka eller upptäcka. Så var exempelvis fallet med den nyligen aktuella algeriske medborgaren. Högsta domstolen hade redan godtagit utlämningsbegäran på basis av ett vittnesmål som plötsligt ändrades. Ett vittnesmål avgivet inför tredje lands polismyndighet fick bestämma en

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. förfarandet
vid utlämning för
brott*

holländsk begäran om utlämning från Sverige, en begäran som Sverige alltså stod i begrepp att uppfylla. Det berodde på Holland och inte på Sverige att fallet ändå fick en för den utlämningshotade och oskyldigt häktade lyckosam upplösning.

Här handlar det bl. a. om att få en ändring till stånd i 9 § i lagen av den 6 december 1957, så att försvaret inte behöver påta sig den juridiskt synnerligen avancerade uppgiften att visa att ett domsslut i ett annat land är uppenbart oriktigt. I stället bör här, enligt vår mening, saken avse misstankens skälighet, vilket är svensk praxis. Vidare bör över huvud taget prövningen av fallet grundas enligt här gällande rättspraxis, som ur rättsäkerhetssynpunkt – trots brister – förtjänstfullt skiljer sig från de s. k. inkvisitoriska principer som gäller i de flesta andra stater och som får till följd att inte tillräckliga hänsyn alltid tas till förhållanden som talar för den närvarandes sak.

Jag vill mot denna bakgrund utveckla frågan på följande sätt: Diskuteras eller övervägs en praxis som innebär att man skärper krav och kontroll när det gäller utlämning från Sverige? Närmast gäller det 18 § i lagen om utlämning för brott. Där stadgas att förhandling skall hållas inför högsta domstolen om så finnes erforderligt, dvs. om domstolen finner det erforderligt. Föreligger inte här en klar risk att utlämningshotad kan berövas möjligheten att vid förhandling tillrättalägga sådana missuppfattningar i fallet som kan vara till hans nackdel? Bör inte förhandling i princip alltid hållas och den hotade få tillfälle att personligen träda inför sina domare? Detta måste ju i regel ha rätt stor betydelse för personer som ofta genom bristande språkkunskaper har svårt hävda sin sak genom skriftväxling och utan personlig kontakt med de dömande. Det verkar helt riktigt som justitieministern säger att justering här behövs.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag vill bara i anledning av hänvisningen till ett aktuellt fall påminna om att när högsta domstolen säger att det inte föreligger hinder för utlämning så innebär det inte något som helst ställningstagande till huruvida vederbörande skulle ha begått det påstådda brottet. Det innebär bara att vederbörande skall ställas inför domstol i det landet till vilket utlämningen begärts. Då Sverige anslutit sig till den europeiska utlämningskonventionen, som innebär en viss restriktivitet när det gäller vår egen prövning – vi skall bara vägra utlämning om det befinnes vara uppenbart oriktiga skäl som anförts – har detta skett därför att de länder det här är fråga om i Europa har ett rättssystem som är så likartat vårt att vi med fullt förtroende kan anse att vederbörandes eventuella skuld kommer att prövas efter grunder som är likartade de regler som råder i Sverige. Mera ligger inte i detta. Därför är det inte något ställningstagande till vederbörandes skuld som har skett när man medger utlämning.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Nu är det inte själva den brottsliga handlingen det gäller utan själva utlämnandet och vad det kan innebära.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16 Om en billig resemöjlighet med järnväg norrut från Mellansverige

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

*Om en billig rese-
möjlighet med
järnväg norrut
från Mellansverige*

*Ang. klassindel-
ningen vid SJ*

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Peterssons* i Gäddvik (m) i kammarens protokoll för den 17 mars intagna fråga, nr 134, och anförde:

Herr talman! Herr *Petersson* i Gäddvik har frågat om jag är beredd medverka till att en billig resemöjlighet med järnväg norrut från Mellansverige anordnas kring veckosluten för att t. ex. avflyttade lättare skall kunna ha kontakt med sin hembygd.

SJ har de senaste åren gjort upprepade försök med sänkta priser på tåg för att undersöka om rabatter kan leda till ökat resande och ökade intäkter. Rabatterna har vanligen omfattat resor i andra klass och gällt dagar och tåg som varit mindre trafikbelastade.

De pröfsförsök SJ hittills gjort har inte medfört en tillräckligt stark trafikökning för att kompensera inkomstbortfallet.

Det förefaller knappast troligt att sänkta priser på tåg från Mellansverige och norrut kring veckosluten skulle ge ett bättre resultat. Det är emellertid SJ, som inom ramen för den av statsmakterna fastlagda målsättningen för verksamheten beslutar om rabatter och rabattförsök av den här aktuella typen.

Herr *PETERSSON* i Gäddvik (m):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet *Norling* för svaret på frågan, även om det inte var positivt.

Enligt annonser i pressen i Norrbotten erbjuder statens järnvägar en billig resemöjlighet med tåg från Norrbotten till Stockholm varje fredag med återresa varje söndagskväll. Pris tur och retur 130 kronor. Om man i SJ:s regi vill åka från Stockholm till Norrbotten över veckosluten med billigaste färdssätt kostar det dubbelt så mycket.

Avsikten med min fråga var att stimulera intresset hos SJ att införa en billig resemöjlighet med järnväg norrut för att avflyttande norrlänningar skall kunna resa hem till lägre kostnad under veckosluten. Tusentals norrbottningar och andra norrlänningar har för att få arbete och försörjning nödgats flytta till Stockholm och andra orter i Syd- och Mellansverige. De har anhöriga och kamrater i hembygden som de säkerligen gärna vill hålla kontakten med. Därför anser jag att både mänskliga och trafikekonomiska skäl talar för att försök görs med billiga tågresor även norrut från Stockholm över veckosluten.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 17 Ang. klassindelningen vid SJ

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Lorentzons* (vpk) i kammarens protokoll för den 22 mars intagna fråga, nr 137, och anförde:

Herr talman! Herr *Lorentzon* har frågat mig om jag anser att klassindelningen vid statens järnvägar i första- respektive andraklass-

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. klassindel-
ningen vid SJ*

kupéer överensstämmer med nutida jämlikhetsbegrepp. Om så inte är fallet undrar herr Lorentzon om jag är beredd medverka till att denna fråga tas upp till övervägande inom SJ.

Inom vårt samhälle efterfrågas produkter av olika kvalitet. Kvalitetskillnader och därmed prisskillnader på tjänster och varor, som erbjuds konsumenterna, är allmänt accepterade företeelser. Detsamma gäller också transporttjänster på båt, flyg och järnväg, där skillnader i efterfrågan främst i vad avser utrymme och bekvämlighet kommer till uttryck i de olika reseklasser som erbjuds.

SJ tillhandahåller första och andra klass för längre resor för att tillgodose kundefterfrågan. Att många kunder önskar första klass framgår av att antalet personkilometer i denna klass ökat från 436 miljoner 1960 till 639 miljoner 1970 eller med omkring 47 procent. Detta innebär att andelen resor i första klass mätt i personkilometer ökat från 8,7 till 13,9 procent.

I internationell trafik erbjuds enligt överenskommelse mellan järnvägsförvaltningarna också två klasser. Vissa expresståg på kontinenten medför dock endast första klass.

För många resenärer innebär en tågresor i första klass större möjligheter till arbete i form av läsning, skrivning, förberedelser till sammanträden o. d. Det är ingen tvekan om att detta ökat järnvägens konkurrensmöjligheter. Ett slopande av första klass skulle för SJ:s del medföra att en stor del av resenärerna övergick till bil och flyg och därmed skulle SJ:s resultat av persontrafiken försämrast. Detta sämre resultat skulle då behöva kompenseras med en allmän höjning av persontaxan. Det finns enligt min mening ingen anledning att genom införande av enhetsklass avhända SJ möjligheter till ökade intäkter och resenären valfrihet till en billigare resa.

SJ bör driva sin verksamhet så att man får bästa möjliga kundunderlag. Jag anser det således inte vara fel att den som vill betala något mer för att resa bekvämare skall ha den möjligheten även vid SJ.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga. Jag ställde samma fråga för fyra år sedan, år 1968, till dåvarande kommunikationsministern Lundkvist, och jag måste säga att man i kommunikationsdepartementet gör det mycket lätt för sig: svaret är nämligen överraskande nog exakt samma svar som det jag fick för fyra år sedan. Jag har här en fotostatokopia av det svaret som jag har hämtat i biblioteket och det svar jag för några minuter sedan fick av kommunikationsministern, det är samma svar ord för ord.

Jag skall därför beröra frågan ur en annan synpunkt. Inför den socialdemokratiska partikongressen år 1968 hade partistyrelsen och LO tillsatt en arbetsgrupp som skulle studera jämlikhetsfrågor. Flera av ledamöterna i denna arbetsgrupp var och är ledamöter av denna riksdag. Ordförande i arbetsgruppen blev statsrådet Alva Myrdal. I denna egenskap framlade statsrådet Myrdal inför kongressen den 11 juni 1968 rapport om den s. k. jämlikhetsgruppens arbete.

Vid denna paradmöte föddes en ny slogan: "Ökad jämlikhet". Den

har vi sett återgiven i många olika sammanhang sedan dess. Statsrådet Myrdal gjorde i sin rapport bl. a. – som det heter i protokollet – en ”kartläggning av den felande jämlikheten” i vårt land. Illustrationerna var många. Jag vill endast ge ett exempel i anslutning till den enkla fråga som jag ställt till kommunikationsministern; jag citerar statsrådet Myrdal enligt protokollet: ”Och hur är det t. ex. möjligt att försvara att vi fortfarande delar upp sittplatserna på statens egna järnvägar i olika klasser?”

Statsrådet Myrdals rapport fick ett entusiastiskt mottagande i den socialdemokratiska pressen. Det var val till riksdagen samma år. Jämlikhetsfrågorna ställdes i förgrunden och SAP gjorde på den parollen ett av de bästa val partiet någonsin gjort. Det fördes en verklig kampanj kring statsrådet Myrdals rapport från gruppen för jämlikhet. Detta skedde inte endast i de tidningar som av stockholmare skämtsamt brukar betecknas som ”bonntidningar”. Även Aftonbladet var vid det tillfället särskilt på alerten.

I dag, fyra år senare, gäller det att summera resultaten. Även i år har SAP kongress. Men också inför denna kongress motioneras det om att klassindelningen vid SJ skall upphöra. Inte heller på detta speciella område har någonting skett sedan SAP-kongressen 1968, och ändå är borttagandet av klassindelningen vid SJ en mycket liten jämlikhetsfråga i förhållande till flera övriga. Var då besluten som fattades när man godkände rapporten på 1968 års socialdemokratiska paradmöte, där devisen var ”ökad jämlikhet”, endast valpropaganda? Det är berättigat att ställa den frågan i detta sammanhang.

Jag skulle förmoda att kommunikationsministern deltog som ombud i partikongressen 1968 – och var med och godkände den av statsrådet Alva Myrdal avgivna rapporten. Jag kan citera direkt ur kongressprotokollet: ”Kongressen beslöt enhälligt att godkänna den av Alva Myrdal lämnade rapporten.”

Hade man samma uppfattning då som i dag? Det kunde man givetvis inte ha.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Herr Lorentzon har funnit att det svar jag gav i dag på den här frågan överensstämmer – tydligen i detalj – med det svar som gavs på samma fråga för fyra år sedan. Jag tycker inte att det är så märkvärdigt. En sanning blir inte sämre av att den är fyra år gammal, och jag förstår mer än väl att det svar som ges i dag kan stämma precis överens med det svar som gavs för fyra år sedan.

Herr Lorentzon talar om vad som har beslutats och diskuterats i jämlikhetsfrågan på en socialdemokratisk partikongress. I det stora jämlikhetsprogram som förelades kongressen fanns givetvis mycket som diskuterades. Jag är övertygad om att herr Lorentzon inte anser att frågan om klassindelningen vid SJ är någon stor jämlikhetsfråga – och det säger han också själv. Det fanns många andra större och viktigare jämlikhetskrav än den som vi nu diskuterar i kammaren som debatterades vid kongressen – jämlikhetskrav som hade en annan vikt och tyngd än denna.

Strävan, herr Lorentzon, till ökad jämlikhet skall inte innebära att man begränsar möjligheten till sitt konsumtionsval; den skall i stället innebära att man ökar förutsättningarna för alla att genom en allmän ekonomisk utjämning bli delaktiga i denna valfrihet.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Svaret stämmer överens med det svar som lämnades för fyra år sedan, herr kommunikationsminister, men hur stämmer det överens med beslutet på SAP:s kongress? Var det valpropaganda den gången när man lanserade deisen om ökad jämlikhet? Det är så saken måste ses.

Vi har jämlikhetsfrågor av större vikt, säger herr kommunikationsministern; även det sade dåvarande kommunikationsministern Lundkvist. Det är precis samma svar som jag fick den gången. Men om man inte kan genomföra de små jämlikhetskraven, hur skall man då kunna genomföra de större? Och det har väckts motioner till partikongressen i höst i samma fråga som jag nu ställer. Egentligen är min fråga inspirerad av de motioner, som jag sett refererade i bl. a. Aftonbladet.

Sedan till frågan om antalet personkilometer. Man säger att antalet kilometer ökat när det gäller första klass. Men gör då en jämförelse mellan första klass och andra klass! Det skulle vara mycket intressant. Kan vi få resultatet av en sådan jämförelse, inte i dag men vid något annat tillfälle? Hur har kilometerantalet minskat per passagerare när det gäller andra klass? Faktum är att man i dag tvingar över de vanliga människorna — ”knegarna” som det sagts i debatten tidigare i dag — till bussarna. För att citera en kommunikationsministern närstående tidning Nya Norrland kan jag säga att tidningens korrespondent, som kallar sig Spaltfylleri-arbetare, häromdagen berättade att han skulle resa med sin fru till Sollefteå. Då kostade resan på SJ andra klass 380 kronor, men med buss kunde han åka samma färdsträcka tur och retur för 140 kronor. Han säger: Jag har bättre användning för de 240 kronorna än att ge dem till SJ.

Hur skall man kunna sköta en järnväg om man arbetar efter dessa metoder?

Det skulle vara en fjäder i hatten för kommunikationsminister Norling om det bleve en förbättring på det området. Kommunikationsministrar kommer och går, men saker och ting blir vid det gamla. Folket bibringas den uppfattningen att en byråkratisk apparat skall fungera så. Men här i riksdagen kan vi väl ändå inte arbeta efter de metoderna.

Inom SJ upprätthåller ni själva graderingarna. Där kan mycket väl folk i toppen få åka första klass. Banmästaren åker första klass men banarbetaren åker andra klass. Lokinspektören åker första klass, men lokföraren åker andra klass, stationsinspektören första klass, trafikbiträdet andra klass.

Vad har allt detta med de stora jämlikhetsfrågorna att göra, herr Norling? Nog måste man kunna ordna en så enkel match. Det vore en fjäder i hatten, herr kommunikationsminister, om man kunde lösa dessa frågor, som ändå är små i förhållande till de andra och stora jämlikhetsfrågorna.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

*Om försäkrings-
skydd för åskådare
vid motortävlingar*

Herr talman! Det sista som kastades in i debatten om de SJ-anställdas fribiljettsförmåner hade herr Lorentzon inte lärt sig. Det var synd det, herr Lorentzon, för man skall försöka att hålla sig till sådana saker och ting som man känner till.

SJ och personalorganisationerna förhandlar om fribiljettsförmånerna för de SJ-anställda. Dessutom är det här fråga om internationella överenskommelser, som reglerar en stor del av fribiljetternas användande. Det är inte vidare smakligt av herr Lorentzon att när det gäller en förhandlingsfråga inför kammaren försöka ge sken av att användandet av fribiljettsförmånerna skulle vara någon form av styrning. Men det är möjligt att herr Lorentzon var tvungen att ta till detta för att fylla ut repliktiden.

I själva sakfrågan, herr Lorentzon, upprepar jag vad jag sagt i mitt svar. Jämlikheten skall diskuteras i sådana former att man ger möjlighet för de människor som önskar utnyttja första klass på tåg, båt eller flyg att också göra det.

I det svar jag lämnat har jag framlagt regeringens uppfattning i denna sak, och då finns det inte någon möjlighet för herr Lorentzon att försöka göra gällande att vi skulle ha en annan uppfattning än den som står i svaret.

Med detta anförande, under vilket herr tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, var överläggningen slutad.

§ 18 Om försäkringsskydd för åskådare vid motortävlingar

Herr statsrådet LIDBOM erhöll ordet för att besvara herr *Anderssons* i Örebro (fp) i kammarens protokoll för den 14 mars intagna fråga, nr 126, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Herr Andersson i Örebro har frågat justitieministern om man kan förvänta att han tar initiativ till att personer som skadas vid motortävlingar vilka de bevistar som åskådare blir försäkringsmässigt skyddade på tillfredsställande sätt. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

För tävling i motorsport fordras enligt allmänna ordningsstadgan tillstånd av polismyndighet. Myndigheten kan i samband med tillståndet meddela särskilda föreskrifter med avseende på ordning och säkerhet. En av rikspolisstyrelsen, statens vägverk och statens trafiksäkerhetsverk tillsatt arbetsgrupp har utarbetat förslag till särskilda anvisningar för prövningen av ärenden om tillstånd till motortävling. I en i dagarna framlagd proposition föreslås att de tre myndigheterna får befogenhet att utfärda föreskrifter och anvisningar i detta ämne.

Arbetsgruppens förslag till anvisningar behandlar bl. a. försäkringsfrågan. Där föreskrivs nämligen att arrangören skall åläggas att teckna ansvarsförsäkring till betryggande belopp för varje form av skadeståndsskyldighet som han kan komma att ådra sig. Försäkringsinspektionen har i remissyttrande över detta förslag påpekat att trafikförsäkringslagen inte

Torsdagen den
6 april 1972

*Om försäkrings-
skydd för åskådare
vid motortävlingar*

är tillämplig på motorfordon som används inom inhägnat tävlingsområde. Detta innebär att den skadeståndsskyldighet som i händelse av en olycka kan åvila fordons ägare eller förare inte täcks av den obligatoriska trafikförsäkringen. Inspektionen föreslår därför att arrangören skall åläggas att teckna försäkring som är tillräcklig för att täcka eventuella skador och omfattar även ägarnas och förarnas ansvarighet.

Det är möjligt att det behövs särskilda författningsföreskrifter för att den av arbetsgruppen och försäkringsinspektionen anvisade vägen skall bli framkomlig. Justitieombudsmannen har i ett uttalande (JO:s ämbetsberättelse 1970 s. 467) anfört att en föreskrift att arrangör skall teckna ansvarsförsäkring knappast torde kunna inordnas under begreppet föreskrifter angående ordning och säkerhet i allmänna ordningsstadgan. Frågan om försäkringsbehovet för olika slag av tävlingar får övervägas ytterligare i samband med det fortsatta arbete på anvisningarna som skall bedrivas av de förut nämnda myndigheterna. Om det behövs för att åskådare vid motortävlingar skall kunna garanteras erforderligt försäkringsskydd är jag beredd att ta upp frågan om införande av särskilda föreskrifter i ämnet i lag eller annan författning.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet Lidbom för svaret. Det var uttömmande. Jag har klart för mig nu att inom departementet är man sysselsatt med att se över frågan.

Bakgrunden till min interpellation är olyckan som inträffade vid motortävlingarna i Karlskoga 1970. Den innebar stora personliga tragedier för många av dem som var där som åskådare. Flera miste sina nära anförvanter och många blev skadade. Jag riktar inte kritik mot arrangörerna för detta. Såvitt jag har mig bekant var den inträffade katastrofen någonting man från deras sida inte kunde råda över. Man hade fullgjort alla skyldigheter som förelåg.

Men vi kan inte komma ifrån att hur ambitiös en arrangör än är när det gäller skyddsanordningar för publiken, finns det alltid risker förenade med motortävlingar med de farter bilen har i dag. Därför är försäkringsfrågan av avgörande betydelse.

I det aktuella fallet fanns givetvis en försäkring som skulle täcka eventuella ersättningsanspråk för skador. Så långt är allt gott och väl. Vad jag reagerar emot är att nästan två år sedan olyckan inträffade har de som skadats eller mist någon nära anförvant ännu inte fått ersättningsfrågan reglerad.

När jag ställde denna fråga var jag i kontakt med den jurist som har hand om ett par av dem som skulle erhålla ersättning, men han visste ingenting för tillfället.

För den enskilde är det naturligtvis helt otillfredsställande med detta dröjsmål.

Orsaken tycks vara tolkningsproblem mellan försäkringsbolagen, dels det försäkringsbolag som har huvudansvaret, dels det bolag som hade återförsäkringen.

Det är ett rimligt krav att det skall finnas tillfredsställande försäkringar i sådana här fall. Statsrådet säger att det kanske är skäl att

Torsdagen den
6 april 1972

*Om försäkrings-
skydd för åskådare
vid motortävlingar*

ytterligare överväga om man skall fordra bättre försäkringar som till fullo täcker alla skador som uppkommer. Detta är som sagt en trygghetsfaktor för publiken, och det bör väl vara möjligt att få en sådan försäkringsform att en person som har ersättningsanspråk kan erhålla a-contobetaling.

Jag ser att tiden för mitt inlägg snart är ute, men jag skulle vilja helt kort ta upp en annan fråga som är väsentlig i detta sammanhang, nämligen anmälningsskyldigheten. Det föreligger i dag ingen skyldighet för arrangörer av motortävlingar att göra anmälan härom till jourorganisationer för sjukvården inom landstinget. Man vet där ingenting när det sätts i gång en sådan här stortävling, om man inte har personal avdelad som följer dagspressens annonser. Jag tycker det är angeläget, herr statsråd, att det blir sådana bestämmelser att arrangörerna är tvungna att anmäla motortävlingar.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Jag blir en liten aning förvånad när jag hör herr Andersson i Örebro. Hans fråga gällde om regeringen är beredd att ta initiativ till att personer som skadas vid motortävlingar, vilka de bevistar som åskådare, får försäkringsskydd. Jag har svarat att den frågan har vi under noggrann observans och att jag inte utesluter att vi får tillgripa särskilda lagstiftningsåtgärder också för att täcka eventuella luckor.

Men nu ställer herr Andersson mig plötsligt inför helt andra frågor, som har relativt ytlig kontakt med den ursprungliga. Till att börja med klagade han över att de personer som skadades vid en olycka i Karlskoga 1970 inte har fått sina ersättningar reglerade ordentligt. Det tror jag inte vi kan ta upp här. Jag har i varje fall inte material för att delta i en sådan diskussion.

När herr Andersson sedan märkte att hans tid var ute, framkastade han en ny fråga: Skall inte de som arrangerar tävlingar anmäla detta till jourhavande på sjukhus osv.?

Jag tror att vi får lov att iakttaga en något bättre tågordning om det skall vara möjligt att föra en sakligt meningsfull debatt. Den fråga som var ställd har jag besvarat.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Bakgrunden till min fråga, herr statsråd, var som jag nämnde förut den här olyckan i Karlskoga. Vad jag ville ha reda på har statsrådet givit svar på. Jag är nöjd med det svaret, och det sade jag också.

Sedan utvidgade jag min fråga till att gälla även skyldighet att göra anmälan om motortävlingar till jourorganisation. Jag var inte säker på att detta hör hemma på statsrådets avdelning. Det är mycket möjligt att jag skall ställa den frågan till statsrådet Aspling. Men jag tycker att det trots allt är rimligt att i samband med att man hos polismyndighet begär tillstånd att anordna motortävling det skulle kunna gå någon anmälan till jourorganisationen inom sjukvården.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. utnyttjandet
av befintliga resur-
ser i omskolnings-
verksamheten*

§ 19 Ang. utnyttjandet av befintliga resurser i omskolningsverksamheten

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Nilssons i Tvärålund (c) den 18 februari framställda interpellation, nr 66, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Tvärålund har frågat mig om den planering och samordning med det reguljära skolväsendet och övriga myndigheter, vilka föregår utbyggnaden av arbetsmarknadsutbildningen, tar sikte på att som omskolningscentra använda redan befintliga och outnyttjade resurser, exempelvis för ändamålet lämpliga centrala verkstadsskolor.

Lokaler för sådan arbetsmarknadsutbildning som meddelas vid särskilt anordnade kurser anskaffas på initiativ av den kursstyrelse som finns i varje län. Styrelsen består för närvarande av representanter för länsarbetsnämnden och läns skolnämnden men kommer med verkan fr. o. m. den 1 juli 1972 att utökas med representanter också för parterna på arbetsmarknaden. Kursverksamhetens omfattning och ortsförläggning prövas av arbetsmarknadsstyrelsen och lokalbehovet av skolöverstyrelsen.

När lokaler skall anskaffas, tas överläggningar upp mellan kursstyrelsen och berörda kommuner om förhyrning av lämpliga lokaler. Vid överläggningarna prövas regelmässigt möjligheten att utnyttja befintliga centrala verkstadsskolor eller kommunala yrkesskolor som inte längre behövs för sitt ursprungliga ändamål. Först om sådana lokaler inte finns eller om befintliga lokaler inte anses kunna utnyttjas, t. ex. på grund av olämplig lokalisering, bristande kapacitet e. d., aktualiseras frågan om ny- eller ombyggnad. Sådan ny- eller ombyggnad ombesörjs oftast av kommunen varefter lokalerna hyrs av utbildningsmyndigheten.

Genom den handläggning som jag här i korthet har redogjort för är det enligt min mening väl sört för att befintliga lokaler i största möjliga utsträckning kommer till användning vid anordnandet av arbetsmarknadsutbildning.

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Statsrådet redogör i sitt svar för hur kursstyrelser i arbetsmarknadsutbildningen är sammansatta, hur ortsförläggning och lokalbehov prövas och hur överläggningar med berörda kommuner skall ske. Vid dessa olika överläggningar skall regelmässigt prövas möjligheten att utnyttja befintliga centrala verkstadsskolor eller kommunala yrkesskolor, som inte längre behövs för sitt ursprungliga ändamål. Om dessa lokaler av olika anledningar inte kan utnyttjas, aktualiseras ny- eller ombyggnad.

Statsrådet menar att det mot denna bakgrund är väl sört för den planering jag efterlyst i min interpellation. Jag kan mycket väl instämma i statsrådets syn att det rimligen borde vara så. Kursstyrelsens sammansättning och de kontaktvägar som man har anser jag också vara väl avvägda. Det borde vara så som statsrådet anser. Ändå kan man ifrågasätta om det verkligen vid alla tillfällen fungerar som avsetts.

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. utnyttjandet
av befintliga resurser
i omskolnings-
verksamheten*

Ritningarna för ett hus kan ju vara mycket bra, men det är ändå ingen garanti för att huset blir helt tillfredsställande. Det är en liknande tankegång som har föranlett min interpellation.

Jag skall inte ta upp en diskussion om ett speciellt fall, men jag vill ändå redovisa att det har förekommit att huvudmannen som är ett landsting har liksom länsskolnämnden och skolöverstyrelsen hävdat att en viss skola bör kunna användas för omskolningsverksamhet. Enligt vad som underrättats mig har representanter för arbetsmarknadsstyrelsen energiskt motsatt sig detta.

Man har från skolöverstyrelsen – jag har kontrollerat det senast i dag – och även från länsskolnämnden, vilket jag också har konstaterat senast i dag, inga invändningar av pedagogiska eller administrativa skäl. Visserligen är det lättare att administrera en skolenhet som är koncentrerad till en plats, men även vid annan utbildning förekommer det att skolenheter är utspridda, och jag anser att också de som administrerar arbetsmarknadsutbildning måste underkasta sig vissa svårigheter i detta avseende. Det tror jag också att arbetsmarknadsstyrelsen i allmänhet gör – jag vill framhålla att jag inte riktar någon generell kritik mot arbetsmarknadsstyrelsen på denna punkt.

Av formuleringarna och av vad som meddelas i interpellationssvaret tycker jag mig kunna utläsa att statsrådet och jag är helt ense i sakfrågan, nämligen om att befintliga lokalresurser, som centrala verkstadsskolor och liknande, så långt möjligt bör tillvaratas och utnyttjas med de inskränkningar som statsrådet har anfört i svaret. Om lokaliseringen är helt otillfredsställande eller andra sådana omständigheter gör att man inte anser sig kunna använda skolan, behöver ju inte saken diskuteras från de synpunkterna.

I det fall som jag här har tagit upp är skolmyndigheterna – både på riksplanet och på regionalplanet – liksom huvudmannen, som i fortsättningen inte skall bedriva utbildningen i fråga, eniga om att det gäller skollokalerna som lämpligen bör kunna användas för arbetsmarknadsutbildningen. Enligt min mening är ifrågavarande skola i mycket gott skick. Tomten har utrymme för en utbyggnad, och lokaliseringen är ur kommunikationssynpunkt mycket tillfredsställande. Även arbetsmarknadsstyrelsen bör hushålla med samhällets medel och tillvarata lämpliga lokaler och andra befintliga resurser. Jag hoppas att min interpellation och statsrådets svar skall medverka till detta. Statsrådets svar innebär naturligtvis inte ett ställningstagande i det enskilda fall som har föranlett min interpellation – det är jag helt på det klara med – men jag hoppas att interpellationen och svaret skall ge anledning till att man tar upp dessa frågor i god tid och att de blir föremål för en allsidig och seriös prövning.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag har ju väldigt svårt att föreställa mig att arbetsmarknadsstyrelsen i det aktuella fallet skulle ha träffat sitt val enbart för att göra tvärtemot vad andra har bedömt vara riktigt. Om arbetsmarknadsstyrelsen haft en annan uppfattning än länsskolnämnden och andra regionala organ, så förutsätter jag att det också funnits skäl för det.

Torsdagen den
6 april 1972

Ang. ökat små-
husbyggande i
Värmland

Utöver de orsaker som herr Nilsson i Tvärålund redan har åberopat – kommunikationer, lämplighet för utbildning osv. – kan det ju finnas andra, självfallet måste arbetsmarknadsverket bl. a. se till kostnaderna. Jag känner inte fallet och kan inte diskutera det, men jag föreställer mig att det måste ha förelegat några skäl som har motiverat att det träffats ett val som har gått i annan riktning än man önskade på det lokala planet. Jag skall gärna, om jag får del av omständigheterna, undersöka vad det kan ha berott på. Jag utgår självfallet ifrån att människor handlar förnuftsmässigt, oavsett vilka uppgifter de har att bevaka.

I övrigt tycks vi vara överens, såvitt jag förstår av herr Nilssons inlägg, om att det i stort tillämpas ett förfarande som bör kunna tillgodose de samordningsbehov som vi ju alla är intresserade av.

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! Det är klart att det finns skäl för och emot och att de måste vägas mot varandra. Jag har nämnt de skäl som de centrala och regionala skolmyndigheterna har anfört. Enligt vad jag kunnat finna av en redogörelse som jag haft tillgänglig och av muntliga informationer har de invändningar som arbetsmarknadsstyrelsen gjort gällt pedagogiska och administrativa angelägenheter.

Jag är helt tillfredsställd, när statsrådet nu förklarar sig beredd att närmare undersöka det här fallet. Avsikten med min interpellation var nämligen att man vid en framtida utbyggnad av arbetsmarknadsutbildningen i det område som jag avser skall seriöst pröva frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 20 Ang. ökat småhusbyggande i Värmland

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Gustafssons i Säffle (c) den 21 mars framställda interpellation, nr 98, och anförde:

Herr talman! Herr Gustafsson i Säffle har frågat mig om jag är beredd att medverka till att småhusbyggandet frisläpps någon eller några månader i Värmland.

Arbetslösheten inom byggnadsbranschen i landet minskade från januari till mars i år med ca 1 500 personer. Den i stort sett förbättrade arbetsmarknadssituationen inom byggnadsbranschen kan till väsentlig del hänföras till de under fjolåret vidtagna åtgärderna för att stödja sysselsättningen. Enligt en bedömning som nyligen gjorts av Svenska byggnadsarbetareförbundet har statsmakternas åtgärder för att stimulera byggandet gett arbete åt inemot 25 000 man. Av uppgifter som jag har inhämtat från arbetsmarknadsverket framgår att de sysselsättningsskapande åtgärderna i Värmlands län har gett ca 1 430 byggnadsarbetare sysselsättning i mars i år.

Bostadsbyggnadsramarna för år 1972 har vidgats i olika omgångar, senast genom beslut den 25 februari i år. Att nu släppa småhusbyggandet fritt på samma sätt som skedde under sista kvartalet 1971 skulle ge

Torsdagen den
6 april 1972*Ang. ökat små-
husbyggande i
Värmland*

sysselsättning huvudsakligen i sommar. Redan för närvarande kan emellertid enligt arbetsmarknadsstyrelsen förutses brist på vissa kategorier byggnadsarbetare under sommaren. Den fortsatta sysselsättningsutvecklingen får visa om åtgärder för en ökning av bostadsbyggandet kan bli påkallade.

Herr GUSTAFSSON i Säffle (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret på min interpellation.

Anledningen till denna var den stora arbetslöshet som vi fortfarande har i Värmland. Jag vill på intet sätt bestrida de siffror inrikesministern anger i svaret när det gäller minskningen inom byggnadsbranschen i landet i dess helhet, men om man tar del av de siffror som publicerats i Svenska byggnadsarbetareförbundets organ Byggnadsarbetaren av den 5 april, dvs. i går, var vid AMS:s månadsräkning den 13 mars läget på arbetsmarknaden i det närmaste oförändrat gentemot föregående månad, dvs. antalet arbetslösa uppgick fortfarande till omkring 80 000.

Av de arbetslöshetsförsäkrade var 58 740 arbetslösa, en minskning med 564, varav vid byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa 15 594. Det är en minskning med endast 52, allt enligt Byggnadsarbetaren. Det ser faktiskt ut som om utvecklingen mot färre arbetslösa stagnerat, och dagens tidningsuppgifter är inte heller uppmuntrande.

När det gäller Värmland visar det sig att antalet arbetslösa vid den senaste räkningen ökat med ca 150 till närmare 5 000. Trenden från februariräkningen då en minskning med närmare 500 kunde noteras har alltså brutits i negativ riktning. Antalet lediga platser har heller inte ökat.

Den ökade sysselsättningen på byggsidan som man hoppats på har helt uteblivit. Vi har i dag ca 700 byggnadsarbetare arbetslösa. Jämfört med december 1971 är det en ökning med 100. Därtill kommer de ca 450 som är i beredskapsarbete. Trots osedvanligt kraftiga arbetsmarknadspolitiska åtgärder har arbetslösheten inte dämpats utan den höga arbetslösheten finns kvar. Det beror bl. a. på att de av regeringen vidtagna åtgärderna kom för sent.

Det vore därför värdefullt om ett frisläppande av småhusbyggandet kunde ske, speciellt som man väntar en ännu värre situation på byggnadsmarknaden under den kommande hösten och vintern. Den rekordhöga arbetslöshet som Värmland haft det senaste året blir svår att komma till rätta med, och nu krävs åtgärder av olika slag om inte länet skall tappa ytterligare invånare. Folkminskningen under 1971 var stor i förhållande till landet i övrigt, eller 427 personer.

Inrikesministern berörde i en debatt här i kammaren den 24 mars i år utvecklingen i Värmland och sade då: "Jag kan väl också säga att utvecklingen just i Värmlands län var nedslående under förra året, eftersom det var det län där vi hade den största folkminskningen. Denna utveckling gör naturligtvis att vi kan ha anledning att fråga oss om det inte finns anledning till särskilda insatser där."

Enligt min uppfattning vore det därför en bland andra särskilda insatser att släppa småhusbyggandet fritt. Det kunde hjälpa till att förbättra förhållandena i en av arbetslöshet svårt drabbad bransch.

Torsdagen den
6 april 1972

Ang. ökat små-
husbyggande i
Värmland

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag är angelägen att understryka att bostadsbyggandet naturligtvis i första hand skall ske på de orter där man har behov av att det tillkommer fler bostäder. Vi kan således inte se byggnadsverksamheten enbart eller främst som en sysselsättningsfråga.

Under de gångna åren, särskilt kan man säga att det markerades under 1971, har vi haft en efterfrågan på bostäder som gjort att vi kunnat vidga ramarna för bostadsbyggandet eller frisläppa privatfinansierat byggande. Det har då sammanfallit med en stark önskan att få bygga. Men situationen är i viss mån förändrad. Det gäller kanske inte för alla orter i Värmland och inte främst för just detta län. Jag har emellertid siffror som visar att i februari 1971 hade vi s. k. oprioriterade byggen – det var bostäder men det kunde också vara kontorshus och annat – för 8,3 miljarder kronor. Nu i februari, alltså ett år senare, var motsvarande summa 3,8 miljarder kronor, dvs. ungefär hälften. Samma är förhållandet med privatfinansierat byggande, som gått ned från 5,8 till 2,7 miljarder kronor.

Det finns alltså ett fortsatt intresse av att bygga, men det är utsträckt över hela året. Därför får vi räkna med ett successivt framsläppande av byggnadstillstånden för att man skall ha möjlighet att hålla så jämn sysselsättning som möjligt. Inte minst med hänsyn till att vi har nästan 1 500 byggnadsarbetare i Värmland, som är sysselsatta genom de särskilda åtgärder som vidtagits, skulle det vara olämpligt att just nu slå på med ett utökat byggande.

Jag har sagt tidigare och jag upprepar det: Vi skall följa utvecklingen med uppmärksamhet. Det är bättre att komma tillbaka i höst än att fatta ett beslut under våren, då vi har en sommar framför oss och då vi åtminstone på åtskilliga platser har att räkna med en viss överhettning. Om vi nu späder på ytterligare får vi alltför stora svårigheter när vi kommer in i hösten och närmar oss nästa vinter. Det gäller alltså att hushålla också med arbetstillfällena, även om vi naturligtvis räknar med att vi successivt skall få bättre förhållanden. När det gäller byggnadsverksamheten finns det dessutom vissa naturliga begränsningar i folkmängd och behov som bestämmer hur många bostäder vi skall bygga.

Herr GUSTAFSSON i Säffle (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för det senaste mycket positiva svaret. Med den kännedom jag har om inrikesministerns inställning till förhållandena i Värmland är jag övertygad om att vi kommer att få se en bättring.

Anledningen till att jag tog upp denna fråga var närmast att det trots de stora insatser som gjorts inte har skett någon förbättring och att det finns ett visst behov av småhusbyggande. Vidare har Byggnadsarbetareförbundet gjort en utredning om vilka av de arbetsmarknadsstimulerande åtgärder som riksdagen har satt in som visat sig mest effektiva. Av den framgick bl. a. att frisläppandet av småhusbyggandet varit mycket effektivt.

Torsdagen den
6 april 1972

Ang. 1970 års
beslut om
riksinternatskolor

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöill ordet för att besvara herr *Lothigius'* (m) den 15 mars framställda interpellation, nr 93, och anförde:

Herr talman! Herr *Lothigius* har frågat mig om jag är villig att inför riksdagen redogöra för min bedömning av möjligheterna att förverkliga intentionerna bakom 1970 års beslut angående riksinternatskolor.

Efter ingående och långvariga förhandlingar med huvudmännen för de dåvarande fyra internatskolorna i Gränna, Sigtuna och Täby träffades under år 1970 avtal mellan staten och de fyra skolorna om inrättande av riksinternatskolor. De grundläggande principerna i dessa avtal förelades riksdagen i propositionen 53 år 1970. Principerna, vilka godkändes av riksdagen, innebar i huvudsak följande.

Vid riksinternatskola skall meddelas undervisning som motsvarar undervisning enligt läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan. I den mån viss utbildningslinje inte finns vid en riksinternatskola, bör valmöjligheterna ökas genom samverkan mellan skolan och det allmänna skolväsendet i den kommun där skolan ligger eller närlägen riksinternatskola.

Vid riksinternatskola kan tas in dels internatelever, dels externatelever. Till gruppen internatelever hör elever som har utlandssvenska föräldrar eller har styrkt behov av miljöbyte eller är från glesbygd. Beslut om intagning av internatelever fattas av en särskild intagningsnämnd, som är gemensam för alla riksinternatskolorna. Ledamöterna utses av Kungl. Maj:t. Vid intagning av internatelev i viss riksinternatskola ingår rektor vid skolan som ledamot av nämnden.

Riksinternatskola erhåller statsbidrag till skolverksamheten enligt samma grunder som en kommunal gymnasieskola. Statsbidrag utgår vidare för elevhemsföreståndare, fritidsledare och skolhälsovård. För elev som har utlandssvenska föräldrar utgår dessutom statsbidrag till kostnader för skolgång och skolmåltider enligt samma normer som gäller för kommunal samverkan på skolväsendets område. I den mån driftkostnaderna inte täcks av statsbidrag, bidrag från kommuner eller från annat håll skall de täckas genom elevavgifter.

Sammanfattningsvis innebar riksdagens beslut år 1970 för de internatskolor som blev riksinternatskolor väsentligt förbättrade statsbidragsvillkor, vilka har medverkat till att begränsa ökningen av elevavgifterna. Samtidigt har skolornas ekonomi stabiliserats. Enligt vad jag erfarit har vidare samtliga skolor samarbetat med respektive kommun i frågor av gemensamt intresse. Rekryteringen till skolorna har hittills varit något lägre än vad man ursprungligen räknade med. Detta förhållande har lett till att Viggbyholmsskolan måste avvecklas som riksinternatskola fr. o. m. utgången av innevarande läsår. Rekryteringsläget för de kvarvarande skolorna torde härigenom förbättras. Enligt min mening har hittills ingenting inträffat som har förändrat möjligheterna att förverkliga de grundläggande principerna bakom 1970 års beslut angående riksinternatskolorna.

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. 1970 års
beslut om
riksinternatskolor*

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret på min interpellation. Jag känner mig nästan generad över att uppta tiden så här på kvällskvisten, men jag tycker att det från många synpunkter är viktigt att få diskutera frågan.

Det svar som jag fått är ett bevis, tycker jag, för att landets utbildningsminister är dåligt underrättad om de verkliga förhållandena. Jag är glad över att en representant för styrelsen, utsedd av staten, sitter bredvid utbildningsministern. Svaret andas en tillfredsställelse som inte borde finnas, eftersom situationen är annorlunda.

Låt mig, herr talman, rekapitulera händelseutvecklingen vid den skola som jag känner bäst, Grännaskolan, där jag har varit med från starten. När Kursverksamheten vid Stockholms universitet startade skolan föregicks detta av en enkät bland utlandssvenskar, industrier, våra officiella utlandsinriktade organ – t. ex. SIDA – samt ambassaderna. Behovet av en ytterligare internatskola var alltså klart dokumenterat, i synnerhet som undervisningen skulle ske efter nya metoder, grundade på erfarenheter som skolöverstyrelsen kommit fram till men också på erfarenheter från en rad andra länder.

Med tanke på att vårt land blir alltmer internationellt beroende hämtades en del av lärarkrafterna utifrån – lärare som gallrades ut mycket noga och måste anses vara högt kvalificerade. Huvudlärare blev dock svenska lärare. Undervisningen hade bl. a. till uppgift att bredda det globala intresset hos eleverna och att få dem till självständig verksamhet, där lärarna är övervakare och handledare.

Väsentligt var att internatskolan tillkom i ett litet samhälle, där eleverna lättare kunde följas, och att de kunde känna sig leva i ett hem där husmödrar och husfäder något så när ersatte föräldragemenskapen.

Jag kan erkänna att en tidigare utbildningsminister inte var särskilt positiv när han konfronterades med uppgiften om att en ny internatskola skulle starta. Men han insåg realiteten och kunde efter bara två års verksamhet meddela att han var angenämt överraskad över den utmärkta verksamhet och utbildning som bedrevs på denna skola.

Det har varit en ambition att göra Grännaskolan åtkomlig för ett så brett elevklientel som möjligt. SIDA har bl. a. haft stipendiater där och vissa andra stipendier har givits. Men det är alldeles klart att elevavgifterna måste bli höga, och detta har i stor utsträckning bidragit till en ensidig sammansättning av elevklientelet. Därför var det givetvis med stort intresse som vi följde riksinternatutredningen och med stor glädje underskrev det avtal som gjorde Grännaskolan till ett riksinternat. Att vi var kritiska till vissa arbetsformer som detta samarbete skapade var naturligt därför att vi hade erfarenheter av hur det är att driva en sådan skola. Det gällde exempelvis den centrala intagningsnämnden och kravet att ett visst antal miljöstörda barn skulle vara med. Den som har suttit i en intagningsnämnd, vilket jag har gjort, vet hur viktigt det är för hela skolans framtid, skötsel och möjlighet att fungera med tanke på eleverna, att man inte intar elever med ovanor och psykiska förhållanden som är så svårartade att de påverkar andra elever och skolans arbete i för hög grad.

Jag vågar påstå att sådana misstag kan ha gjorts, bl. a. nu, att

riksinternatskolorna i vårt land fått ett sämre anseende, inte minst hos dem som från utlandet skall lämna sina barn i Sverige. Reaktionen har kommit ganska omedelbart.

Det har varit ett väsentligt intresse för oss, när skolan blev ett riksinternat, att få kostnadssidan förändrad. Det måste för utlandssvenskarna vara egendomligt att deras barn skall kostnadsmässigt diskrimineras därför att föräldrarna är tvungna att utrikes sköta en tjänst för sitt land. Riksinternaten har invaggats i tron att föräldraavgiften skulle inskränka sig till mellan 3 000 och 4 000 kronor, och vad har det blivit? Avgiften är i dag 13 200 brutto plus 1 500 kronor för läroböcker och fritid. Därifrån dras studie- och inackorderingsbidrag med 2 020 kronor och 2 530 kronor interkommunalt. Föräldrarnas kostnader blir då sammanlagt ca 10 000 kronor i dag. Staten betalar inte till lokalerna. Huvudmannen skall ha dessa pengar, och man måste ta från elevavgifterna. Det kostar 3 000 kronor per internatelev, om det skall vara någon mening med att åta sig en sådan här uppgift. Resultatet av detta är att det blir en mycket hög kostnad för föräldrarna.

Det finns många skäl till att intresset för riksinternaten starkt har sjunkit. Jag anser att skulden ligger hos det departement som utbildningsministern styr; det finns ett svagt intresse av att följa de intentioner och målsättningar som vi från början har räknat med skulle infrias. Det är ett svagt intresse också hos dem som har satts att ansvara för detta.

När tiden för ansökningarna till internatskolorna nu är ute, säger den rapport jag fick i går att det finns elever anmälda till bara hälften av platserna och att alltså 50 procent av platserna fortfarande är lediga. Vad beror det på? Det beror först och främst på avgifterna. En annan orsak är sättet att göra reklam för skolorna, att tala om deras existens. Förut har Grännaskolan själv skött den saken genom att ta kontakt med ambassaderna, beställa utrikesannonser och framföra informationen på ett målinriktat, intressant sätt till olika familjegrupper. Hur sker detta i dag? Jo, det sker genom något slags standardannons för alla internatskolor med en krona ovanpå i några av våra större tidningar.

Man kan inte i det sammanhanget jämföra t. ex. Grännaskolan med Sigtunaskolorna, därför att Grännaskolan har icke någon tradition. Den har funnits några år, medan Sigtunaskolorna har en tradition med föräldrar i generationer som har skickat sina ungar dit. I stället är det nödvändigt att Grännaskolan kan använda sig av en reklam, och nu har också Grännaskolan – dvs. huvudmannen – åtagit sig att med egna medel hjälpa statsmakterna att driva reklam.

Vad har man sedan gjort? Ja, det är en sak som är alldeles speciell. Den organisationskommitté som tillsatts har föreslagit att Grännaskolan skulle bli utan den naturvetenskapliga linjen. När en skola av det formatet blir av med den naturvetenskapliga linjen är detta detsamma som en dödsstöt för skolan. Kan man inte åstadkomma en samordning med storkommunen i det sammanhanget, då måste man räkna med att Grännaskolan kommer att försvinna eller bli en form av flickskola i framtiden.

Något som väl får betecknas som en allmän lapsus är att man, innan man talat med styrelsen, i annonserna har skickat ut ett besked om att

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. 1970 års
beslut om
riksinternatskolor*

Torsdagen den
6 april 1972

Ang. 1970 års
beslut om
riksinternatskolor

Grännaskolan inte har sin naturvetenskapliga linje kvar. Detta gör man alltså trots att styrelsen inte har fattat något sådant beslut – det är bara den statliga organisationskommittén som har gjort detta. Det är närmast en skandal, tycker jag, att man har uppträtt på det viset.

Jag kan inte låta bli, herr talman, att ta upp en fråga till.

I kungl. kungörelsen nr 333 år 1970 om riksinternatskolor står det att riksinternatskola omfattar de skolformer och studievägar som Kungl. Maj:t bestämmer efter framställning av skolans styrelse. Då vill jag fråga: Av vilken anledning har man tillsatt en särskild organisationskommitté, som i februari 1971 fick i uppdrag att överväga vilka skolformer och studievägar som bör finnas vid riksinternatskolorna fr. o. m. den 1 juli 1972? Detta är dock, enligt den kungl. kungörelsen, en uppgift för var och en av skolornas styrelser. Styrelsen är ansvarig för skolans ekonomi. Därvid spelar rekryteringen av elever en avgörande roll. För rekryteringen i sin tur är det avgörande vilka studievägar skolan kan erbjuda.

Organisationskommittén – och detta är det mest egendomliga – som består av de av Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna i internatskolorna, gemensamma för de olika styrelserna, får här en karaktär av styrelse över styrelserna, något som icke förutsetts vare sig i propositionen 53 år 1970, i det samma år fattade riksdagsbeslutet eller i de avtal som träffats med huvudmännen för riksinternatskolorna.

Särskilt drastiskt tedde sig förhållandet när organisationskommitténs förslag, som jag här talat om, sändes på remiss till styrelserna, varvid endast den hälften av styrelserna som utsetts av huvudmännen kunde yttra sig – ett yttrande som inte kan bli styrelsebeslut utan underskrift av ordföranden, vilken är tillsatt av staten och alltså tillhör denna grupp. Han kunde dock i egenskap av ledamot av organisationskommittén inte yttra sig däröver! Det är ju det mest märkvärdiga av alltihop.

Jag frågar: Avser departementschefen att låta denna egenartade ordning bestå? Det är också en fråga som tarvar ett svar, för att svaret på min interpellation skall ge ett besked om möjligheterna att förverkliga intentionerna bakom 1970 års beslut angående riksinternatskolor. Tänker Ni alltså följa de intentioner som från början fanns?

Jag har, herr utbildningsminister, en känsla av att man söker försvåra för dessa riksinternat att över huvud taget leva vidare och att det ligger en strävan bakom att driva fram en situation, där man i stället övergår till de rikselevhem som det nu talas om som skall ha anknytning till skolorna i de större kommunerna. Men om det förhåller sig på det sättet, har man också ordnat så att barnen i utlandssvenska familjer inte längre kommer att få sin undervisning i Sverige; de kommer att skickas till skolor utomlands. Och det vore högst beklagligt.

Jag hoppas, herr utbildningsminister, att jag kan få konkreta svar på dessa frågor och att något av den oro vi nu känner efter statsrådets interpellationssvar då kommer att skingras.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! De konkreta svar som herr Lothigius nu efterlyser hade jag kunnat lämna redan i mitt interpellationssvar, om vi hade fått de konkreta frågorna från början. Då hade vi också kunnat spara tid här i

kammaren i dag. Men jag skall gärna försöka att spontant och mycket kortfattat lämna de önskade svaren.

Vad då först gäller den naturvetenskapliga linjen, så har den frågan inte varit föremål för beredning i departementet. Ärendet har ännu inte föredragits för mig. Och självfallet vill jag inte ta ställning till den frågan utan att ha den bakgrunden.

Skälet till att vi givit det uppdrag som herr Lothigius nu talar om har varit, att Sigtunaskolan begärde att få en tvåårig social linje, och i regeringen ansåg vi oss inte kunna ta ställning till den saken utan att först ha sett på hela frågan i ett större sammanhang. Och för att få det underlaget gav vi det uppdrag som det här är fråga om. Konstigare är det inte.

När det sedan gäller remisserna kan jag också svara mycket kort. Jag utgår nämligen från att man ansett det vara värdefullt att skolsidan i styrelserna – om jag får kalla det så – skulle ha tillfälle att ge uttryck för sin uppfattning. Det är den mycket enkla och naturliga förklaringen i det fallet.

Vad sedan kostnadssidan angår är den kanske, som i de flesta frågor vi har att göra med, det största bekymret. Men jag vill understryka att denna reform ändå innebär en mycket kraftig ökning av stödet till de fyra skolor som det här gäller, jämfört med situationen sådan den var tidigare. Detta belyses kanske bäst av att de skolor som inte kom att falla under riksinternatreformen vid upprepade tillfällen har uppvaktat mig direkt eller hört av sig på annat sätt för att få del av samma förmåner som de fyra riksinternatskolorna får. Och om det vore så dåligt beställt med det stödet som herr Lothigius ville göra gällande, skulle de väl inte ha varit så angelägna om att få del av reformens förmåner. Men jag skulle självfallet inte ha det minsta emot att vi kunde satsa ännu mer på dessa skolor för att hålla elevavgifterna nere. Vi är givetvis mycket angelägna om att avgifterna inte blir så höga att vissa familjer – främst då familjer med dålig ekonomi – får svårigheter att utnyttja denna möjlighet, om de har ett stort behov av att kunna göra det. Detta kan gälla såväl utlandssvenska familjer som glesbygdsfamiljer och andra grupper.

Jag kan också förstå om det finns farhågor för rekryteringen, ty som jag sade i interpellationssvaret har den inte varit så god som vi tidigare räknade med. Men för Grännaskolans del tror jag ändå att situationen kommer att bli bättre när en av de fyra skolorna – tyvärr, måste jag säga, med hänsyn till Viggbyholmsskolans sociala ambitioner – inte längre kommer att vara med.

Herr talman! Jag tror inte att jag behöver tillägga något ytterligare; jag har väl med det anförda mycket koncentrerat svarat på de fyra frågor som herr Lothigius ställde till mig.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag skall försöka att vara lika koncentrerad som utbildningsministern.

När det gäller organisationskommittén, vars tillkomst är det som kanske förvånar mig mest, säger utbildningsministern att Sigtunaskolans önskan att inrätta en social linje var orsaken till kommitténs tillkomst.

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

Ang. 1970 års
beslut om
riksinternatskolor

Varför har då denna organisationskommitté gjort en sådan genomgripande förändring och kommit med sådana förslag som innebär ett ingripande i de här skolornas livsföring på detta sätt, som särskilt för Grännaskolan betyder så oändligt mycket? Det stämmer inte riktigt. Organisationskommittén måste ha någon annan bakgrund för sitt agerande än den som utbildningsministern här har angivit, eftersom man har kommit fram med så ingripande förslag som här har skett.

Det är ett missfoster av arbetsform att halva styrelsen, den av staten tillsatta, är organisationskommitté, som binder upp hela styrelsen och gör den oförmögen att komma med ett remissvar. F. ö. har organisationskommitténs förslag inte heller skickats vare sig till föräldraföreningar eller till elevrådet. Det är föga demokratiskt enligt mitt förmenande.

Den stora svårigheten ligger naturligtvis på kostnadssidan. Jag delar utbildningsministerns synpunkter på att det är ytterst bekymmersamt. Här måste man ju räkna med att de kostnadsökningar som uppkommer måste staten stå för. Man måste se detta i fortsättningen såsom ett parallellförhållande till vad egentligen den andra skolan kostar. Vad skulle det kosta, om vi byggde rikselevhem i detta land och placerade ungdomar, utlandssvenska barn och andra i dessa, vilka måste vara föremål för en mycket noggrann skötsel, därför att man släpper sina barn långt bort och lärare och andra skall vara i föräldrars ställe, och man skall utöka fritiden osv. — vad kommer en sådan sak att kosta? Blir det billigare? Jag tycker att det med den erfarenhet man har från de skolor som redan finns är den bästa ekonomin att just stödja riksinternatskolorna.

Vad beträffar rekryteringsfrågorna har man väl den känslan att när det blev riksinternat fanns det åtskilliga i utlandet som sade: Skall nu också de här skolornas undervisningsform bli av samma art som på andra ställen — och som man alltså inte ansett vara tillräckligt kvalificerande? Även det har naturligtvis i viss mån medverkat till att antalet elever gått ned. Men här gäller det, tycker jag, att göra en ordentlig reklam för våra skolor, att vara stolt över dem och uppvisa vad vi har i olika delar av världen där det finns många svenskar som gärna vill ha sina barn i en svensk miljö med svensk uppfostran, även om det finns vissa besvärligheter i detta land.

Jag ber att ånyo få tacka utbildningsministern för svaret.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag anser att vi skall vara väldigt försiktiga med att på något sätt ge en antydning om att de här skolorna inte skulle ge en bra utbildning. Jag tror att alla elever och styrelser och lärare kan intyga att de elever som passerat igenom denna utbildningsform har klarat sig mycket bra i övrig utbildning, främst vid universitet men även i andra former av utbildning som de sedan har fortsatt i.

Jag kan inte föreställa mig att de åtgärder som vidtagits från centralt håll för att informera om dessa skolor i samband med intagningen lägger något hinder i vägen för den enskilda skolan att sedan på det sätt som man tidigare har gjort bedriva en information och en upplysning — jag får kanske säga reklam trots dessa reklamskattens tider! — som kan ge ett

bättre elevunderlag. Jag ser inte heller det som något särskilt stort problem.

Jag har också fått siffror när det gäller höjningen av elevavgifterna sedan reformen genomfördes. Vissa höjningar har skett, trots de ökade statliga satsningarna; de ligger på mellan 2 och något över 3 procent, beroende på vilket stadium och vilken skola det gäller. Jämför man med den allmänna kostnadsutveckling som vi har upplevt i samhället under de här åren, är avgiftshöjningarna ändå betydligt lägre än på andra områden. På den punkten finns det inte några principiella motsättningar. Jag noterar med glädje att herr Lothigius på detta område argumenterar för att samhället måste vara med och skapa ytterligare utgifter, och det skall jag notera för framtida bruk. Några principiella meningsskiljaktigheter finns alltså inte när det gäller denna fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 22 Herr tredje vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle bland två gånger bordlagda ärenden uppföras främst justitieutskottets betänkanden nr 5 och 6 samt sist utbildningsutskottets betänkanden nr 4–8.

§ 23 Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 68 med förslag till kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan (1956:617)

Nr 85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1971/72

§ 24 Anmälades och bordlades följande motioner:

Nr 1573 av herr *Enlund m. fl.*

Nr 1574 av herr *Schött m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 8 med förslag till permutationslag, m. m.

Nr 1575 av herr *Hagberg m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 48 angående rymdverksamhet

Nr 1576 av herrar *Torwald och Persson i Heden*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 49 med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370), m. m.

Nr 1577 av herr *Hermansson m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 52 angående medelstillskott till AB Asea-Atom

Nr 1578 av herr *Brundin m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 54 angående organisationen av officiell provning och kontroll samt officiell metrologisk verksamhet m. m.

Nr 53

Torsdagen den
6 april 1972

*Ang. 1970 års
beslut om
riksinternatskolor*

Nr 1579 av herr *Antonsson m. fl.*

Nr 1580 av herr *Jonsson i Mora m. fl.*
avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 55 med förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, m. m.

Nr 1581 av herr *Hallgren m. fl.*

Nr 1582 av herr *Sellgren*
avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56 med förslag till lag om ändring i lagen (1932:55) om viktmärkning i vissa fall av gods som skall inlastas å fartyg

Nr 1583 av herr *Antonsson m. fl.*

Nr 1584 av herr *Bohman m. fl.*

Nr 1585 av herrar *Clarkson och Hovhammar*

Nr 1586 av herr *Helén m. fl.*

Nr 1587 av herr *Hermansson m. fl.*

Nr 1588 av herr *Molin*

Nr 1589 av herr *Nordstrandh m. fl.*

Nr 1590 av herr *Strindberg m. fl.*

Nr 1591 av herr *Strindberg m. fl.*

Nr 1592 av herrar *Svensson i Eskilstuna och Möller i Gävle*

Nr 1593 av herr *Åsling*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 58 med förslag till förordning om skatt på annonser och reklam, m. m.

Nr 1594 av herr *Antonsson m. fl.*

Nr 1595 av herr *Bohman m. fl.*

Nr 1596 av herr *Helén m. fl.*

Nr 1597 av herr *Hermansson m. fl.*

Nr 1598 av herr *Svanström m. fl.*

Nr 1599 av herrar *Winberg och Carlshamre*

Nr 1600 av herr *Åsling*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 59 angående anslag till produktionsbidrag och samdistributionsrabatt för dagstidningar

Nr 1601 av herr *Larsson i Umeå m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 60 angående skattebortfallsbidrag till kommuner m. fl. i anledning av 1970 års skattereform

Nr 1602 av herr *Johansson i Trollhättan m. fl.*

Nr 1603 av herrar *Jönsson i Arlöv och Alf Pettersson i Malmö*
avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 61 med förslag till lag om ändring i ölförsäljningsförordningen (1961:159), m. m.

Nr 1604 av herrar *Börjesson i Falköping och Pettersson i Kvänum*
avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 67 med förslag till vissa åtgärder mot narkotikamissbruket, m. m.

- Nr 1605 av herrar *Antonsson* och *Helén*
 Nr 1606 av herr *Bohman m. fl.*
 Nr 1607 av herr *Gustavsson* i Nässjö *m. fl.*
 Nr 1608 av herrar *Henmark* och *Torwald*
 Nr 1609 av herr *Hermansson m. fl.*
 Nr 1610 av fru *Normark m. fl.*
 Nr 1611 av herrar *Romanus* och *Polstam*
 Nr 1612 av herr *Svanström m. fl.*
 Nr 1613 av fru *Theorin m. fl.*
 Nr 1614 av herr *Turesson*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75 angående
försvarets fortsatta inriktning m. m.

§ 25 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen
av

Nr 153 Herr *Olof Johansson* i Stockholm (c) till herr civilministern om
föreskrifter för att skydda allmänheten mot olycksfall på byggarbets-
platser:

Är statsrådet beredd föreslå sådana skyddsföreskrifter för bygg-
arbetsplatser och motsvarande att olycksfallsriskerna för allmänheten
och inte minst barnen så långt som möjligt avlägsnas?

Nr 154 Herr *Sjöholm* (fp) till herr utbildningsministern om åtgärder
mot boxning inom skolväsendet:

Har statsrådet uppmärksammat försöken från boxningsförbundets
sida att få in boxning i skolväsendet och vilka åtgärder ämnar
statsrådet vidtaga för att förhindra ett dylikt avsteg från det beslut
riksdagen fattade i samband med förbudet mot professionell boxning?

Nr 155 Fru *Fränkel* (fp) till herr civilministern om föreskrifter för att
skydda barn mot olycksfall på byggarbetsplatser:

Vill statsrådet medverka till införandet av tvingande skyddsbe-
stämmelser vid byggarbetsplatser för att minska risker för barnolycks-
fall?

Nr 156 Herr *Takman* (vpk) till herr jordbruksministern angående
omhändertagande av föräldrade telefonkataloger:

Var skall man, enligt jordbruksministerns mening, göra av sina gamla
telefonkataloger?

§ 26 Kammarén åtskildes kl. 20.37

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert